

Free / Am Ddim

Rural Walks in Flintshire

Cerdded yng Nghefn Gwlad Sir y Fflint

Flintshire Countryside Service

Gwasanaeth Cefn Gwlad Sir y Fflint

Rural Walks in Flintshire

Cerdded yng Nghefn Gwlad Sir y Fflint

Including new Ten Minute Walks / Gan gynnwys teithiau cerdded 10 munud newydd

Third Edition / Trydydd rhifyn

Welcome to Flintshire

Contents

The Walks	4
Choosing your Walk	6
Using this Guide	8
Flintshire's Landscapes	12
Flintshire's Heritage	20
Walk Descriptions	26
Meet the Health Challenge - Walk more often	78
Open Access	80
Explore Flintshire	82
A Taste of Flintshire	84
Further Information	87

Cynnwys

<i>Y Teithiau Cerdded</i>	4
<i>Dewis eich Taith</i>	6
<i>Sut i Ddefnyddio'r Arweiniad hwn</i>	8
<i>Tirweddau Sir y Fflint</i>	12
<i>Treftadaeth Sir y Fflint</i>	20
<i>Disgrifiad o'r Teithiau</i>	26
Wynebu'r Her Iechyd - Cerddwch yn amlach	79
Mynediad Agored	80
Archwilio Sir y Fflint	83
Blas ar Sir y Fflint	85
Rhagor o wybodaeth	87

Croeso i Sir y Fflint

Rural Flintshire is a landscape of incredible variety. Walk the magnificent open moorland of the Clwydian Range Area of Outstanding Natural Beauty (AONB) for its strenuous ascents to wild, upland heaths with stunning views. Explore the quiet riversides, wooded valleys, and rolling farmland of Llanasa, Ysceifiog, Whitford and Caergwrle. Discover the wildlife-rich coasts that fringe our county at Talacre and along the Dee Estuary. Or for an alternative stroll, why not discover the rich stories of industrial heritage of Halkyn, Greenfield and Buckley?

Yng Nghefn Gwlad Sir y Fflint mae yna dirwedd sy'n anhygoel o amrywiol. Crwydrwch ar rostiroedd godidog Bryniau Clwyd, Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE) gan fwynhau dringo'n egniol i'r rhostir gwyllt i weld golygfeydd syfrdanol. Ewch i lannau tawel yr afonydd, y cymoedd coediog a'r tiroedd fferm yn Llanasa, Ysceifiog, Chwitffordd a Chaergwrle. Dewch i weld cyfoeth y bywyd gwyllt ar arfordir ein Sir yn Nhalacre ac yn Aber yr Afon Dyfrdwy. Neu, am dro bach gwahanol, beth am ddod i ddarganfod yr hanesion diddorol sydd yn ardaloedd diwydiannol Helygain, Maes Glas a Bwcle?

Also available...
Rural Walks in Denbighshire
Out Now!

*Hefyd...
Cerdded yng Nghefn Gwlad
Sir Ddinbych
Ar gael nawr!*

Produced by Flintshire Countryside Service, in collaboration with the Clwydian Range Area of Outstanding Natural Beauty, the Ramblers Association, Flintshire's Tourism Section and the Countryside Council for Wales.

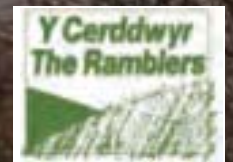
The maps in this publication are reproduced from Ordnance Survey material with the permission of Ordnance Survey on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationery Office
© Crown Copyright. Unauthorised reproduction infringes Crown copyright and may lead to prosecution or civil proceedings. Flintshire County Council, 100023386

First edition 2006 kindly funded by Article 33 from the Welsh Assembly Government. Reprint 2008. Third edition 2010 reprint supported by Flintshire's Rural Development Partnership.

Cynhyrchwyd gan Wasanaeth Cefn Gwlad Sir y Fflint, mewn cydweithrediad ag Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Bryniau Clwyd, Cymdeithas y Cerddwyr, Adran Dwristiaeth Sir y Fflint a Chyngor Cefn Gwlad Cymru.

*Atgynhyrchir y mapiau yn y daflen hon o ddeunydd yr Ordnance Survey gyda chaniatâd yr Ordnance Survey ar ran Rheolwr Llyfrfa Ei Mawrhydi
© Hawlfraint y Goron. Mae atgynhyrchu heb ganiatâd yn torri hawlfraint y Goron a gall hyn anwain at erlyniad neu achos sifil. Cyngor Sir y Fflint, 100023386*

Ariannwyd y rhifyn cyntaf yn 2006 trwy garedigrwydd Erthygl 33 Llywodraeth Cynulliad Cymru. Ailargraffiad 2008. Ailargraffwyd trydydd rhifyn 2010 gyda chymorth Partneriaeth Gwledig Sir y Fflint.

The Walks

Y Teithiau Cerdded

This book features 29 of the best walks in rural Flintshire. They have been picked to give you a wide variety of routes that can be enjoyed throughout the year. See page 6 for further details on how the walks have been graded.

See also pages 78-86 for information about open access and other walking opportunities in the county.

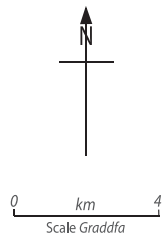
Yn y llyfr hwn ceir 29 o deithiau cerdded gorau cefn gwlad Sir y Fflint. Cafodd pob taith ei dewis yn ofalus gennym er mwyn cynnig nifer o deithiau amrywiol y gallwch eu mwynhau drwy'r flwyddyn. Edrychwch ar dudalen 6 i gael gweld sut rydym wedi graddoli'r troeon.

Edrychwch ar dudalennau 78-86 i gael gwybod am y tir Mynediad Agored a ffyrdd eraill i ymweld â'r Sir.

Grade / Graddfa:

- Easy / Hawdd
- Moderate / Cymedrol
- Strenuous / Egniol
- Open access common / Comin mynediad agored
- 10 minute walk
Taith gerdded 10 munud

Walk number / Rhif y daith	Walk name / Enw'r daith	Distance / Pellter		Page / Tudalen
		Miles / Milltiroedd	km / km	
 1	Caerwys – Ysceifiog Caerwys – Ysgeifiog	5	8	26-27
 2	Ffynnongroyw (Long / Hir)	4.6	7.4	28-29
 3	Ffynnongroyw (Short / Byr)	3.7	5.9	28-29
 4	Hawarden Penarlâg	5	8	30-31
 5	Hope Mountain Mynydd yr Hob	6	9.6	32-33
 6	Nant y Ffrith	5.5	8.8	34-35
 7	Northop – Sychdyn Llaneurgain – Sychdyn	5	8	36-37
 8	Waun y Llyn – Llanfynydd	4	6.4	38-39
 9	Wepre (Long) Gwepra (Hir)	4	6.4	40-41
 10	Wepre (Short) Gwepra (Byr)	2.5	4	40-41
 11	Whitford Chwitffordd	5	8	42-43
 12	Talacre	1.7	2.8	44-45
 13	Buckley Bwcle	2.8	4.5	46-47
 14	Caerwgrle & Hope Caerwgrle a'r Hob	2.5	4	48-49
 15	Greenfield Valley Dyffryn Maesglas	2.5	4	50-51
 16	Halkyn Mountain Mynydd Helygain	Open access common Comin mynediad agored		52-53
 17	Gwaenysgor – Llanasa	6.2	10	54-55
 18	Hendre-Bodfari	6.8	11	56-57
 19	Loggerheads – Cilcain	6	9.6	58-59
 20	Loggerheads – Moel Famau	6.1	9.8	60-61
 21	Loggerheads – Moel Findeg	5	8	62-63
 22	Moel Arthur – Cilcain	6	9.6	64-65
 23	Moel Arthur – Penycloddiau	6.8	11	66-67
 24	Nercwys Forest Coedwig Nercwys	2.4	3.9	68-69
 25	Trelawnyd – Gwaenysgor	5.5	8.8	70-71
 26	Wepre Park Parc Gwepra	10 min		72
 27	Etna Park Parc Etna	10 min		73
 28	Pandy Pool Pwll Pandy	10 min		74
 29	Dee Coastal Path Llwybr Arfordirol Afon Dyfrdwy			75-76

Flintshire
 Sir y Fflint

Greenfield Maesglas
 Country Park
 Parc gwledig

Clwydian Range Area of Outstanding Natural Beauty
 Ardal of Harddwch Naturiol Eithriadol Bryniau Clwyd

12
 10 minute walk
 Taith gerdded 10 munud

Choosing your Walk

Dewis eich Taith

This book has been designed to introduce you to some of the best walking that Flintshire has to offer. In order that you enjoy your day to its fullest, be realistic about what level of walk best suits your ability.

The walks are graded **EASY**, **MODERATE** and **STRENUOUS**. Some sections on many of the walks are suitable for buggies or wheelchairs, but none are fully accessible. See walks' descriptions for detail.

EASY Generally flat and relatively short distances. Follows surfaced tracks, lanes or well-trodden footpaths.

MODERATE Undulating farmland, following quiet lanes, paths and tracks, often with many stiles. 4-6 miles distance.

STRENUOUS Open country with at least one steep ascent/descent. More than 5 miles. Follows paths, tracks and may use Open Access Land (page 80).

☐ The 10 Minute Walks

We have also identified sections of our Rural Walks across Flintshire that are ideal for a short trip in the countryside for families wanting to get out with young children, wheelchair users, or anyone who can only do a short distance.

Each section will be near a good place to park, and the grading below will give you an idea of what to expect of the surface. This guide assumes that all kissing gates are unsuitable for wheelchairs or buggies to get through.

- Access for a wheelchair or buggy. Flat, level surfaces.
- - - - No wheelchair / buggy access. Fairly level surfaces without stiles, slopes or steps.
- Slightly more adventurous. Good surfaces, but there may be slopes, an uneven section, or one or two steps.

Amcan y llyfr hwn yw eich cyflwyno i rai o deithiau cerdded gorau Sir y Fflint. I fwynhau eich diwrnod i'r eithaf cofiwch fod yn realistig ynghylch pa lefel o daith fydd yn addas ar gyfer eich gallu chi.

Dosberthir y teithiau cerdded fel a ganlyn: **HAWDD**, **CYMEDROL** neu **EGNIÖL**. Mae rhannau o nifer o'r teithiau'n addas i fygis neu gadair olwyn ond nid oes yr un daith yn hygyrch bob cam o'r ffordd. Edrychwch ar y disgrifiadau o'r teithiau i gael y manylion.

HAWDD Yn wastad ar y cyfan a theithiau cymharol fyr. Cerdded ar lwybrau sydd ag wyneb caled, a lonydd neu lwybrau a ddefnyddir yn aml.

CYMEDROL Tir fferm pantiog, cerdded, cerdded ar lonydd a llwybrau tavel, ambell gamfa. Pellter 4-6 milltir.

EGNIÖL Gwlad agored gydag o leiaf un man dringo/disgyn serth. Mwy na 5 milltir. Cerdded ar lwybrau a thraciau gan ddefnyddio Tir Mynediad Agored hefyd, efallai (tudalen 80).

☐ Teithiau Cerdded 10 Munud

Rydym hefyd wedi nodi rhannu o'n Teithiau Cerdded sy'n ddelfrydol ar gyfer taith fer i'r wlad e.e. teuluoedd sydd am gerdded gyda phlant ifanc, defnyddwyr cadair olwyn, neu bobl nad dynt yn gallu cerdded ymhell.

Bydd lle da i barcio ger bob un o'r teithiau hyn, a bydd yr allwedd isod yn rhoi syniad i chi o'r dirwedd. Mae'r arweiniad hwn yn cymryd yn ganiataol na all cadeiriau olwyn na bygis fynd drwy giatau mochyn.

- Mynediad i gadair olwyn neu fygi. Tir gwastad.
- - - - Dim mynediad i gadair olwyn na bygi. Tir gweddol wastad, heb gamfeydd, llethrau na stepiau
- Ychydig yn fwy anturus. Llwybrau da ond mae'n bosibl y byddant yn cynnwys llethrau, rhan anwastad neu un neu ddau o stepiau.

The Countryside Code

Y Cod Cefn Gwlad

RESPECT • PROTECT • ENJOY

- Be safe – plan ahead and follow any signs
- Leave gates and property as you find them
- Protect plants and animals, and take your litter home
- Keep dogs under close control
- Consider other people

PARCHWCH • DIOGELWCH • MWYNHEWCH

- Byddwch yn ddiogel – cynlluniwch o flaen llaw a dilynwch unrhyw arwyddion
- Gadewch glwydi ac eiddo fel rydych chi'n eu cael nhw
- Ewch â'ch sbwriel adref, a gofalwch warchod bywyd gwylt
- Cadwch eich ci dan reolaeth dynn
- Byddwch yn ystyriol o bobl eraill

Please be sensitive to the needs of local residents and farmers and follow the Countryside Code at all times. Cofiwch fod yn ymwybodol o anghenion y trigolion lleol a'r ffermwyr drwy ddilyn y Cod Cefn Gwlad bob amser.

Images © Aardman Animation Ltd 2004

For the full Countryside Code and information on where to go and what to do, visit www.ccw.gov.uk or telephone 0845 130 6229
I weld y Cod llawn a chael rhagor o wybodaeth am ble i fynd a beth i'w wneud, ewch i www.ccw.gov.uk new ffoniwch 0845 130 6229

Using this Guide

Each of the Flintshire walks is illustrated with a detailed map and enough information to find and follow the routes. You should be able to navigate with the guide on its own but always take along the relevant Ordnance Survey Explorer map as a precaution. (265 Clwydian Range, 256 Wrexham/Llangollen or 266 Chester cover all the walks). This is particularly important for the upland routes and those that are more off the beaten track, such as Hope Mountain. Familiarise yourself with the map key and the abbreviations for the route directions (right) before you set off.

Individual walk descriptions are available to download from www.flintshire.gov.uk/countryside

Be prepared

Wherever you choose to walk, make sure that you wear a stout pair of walking shoes and clothing appropriate for the time of year. Always take spare food and drink with you.

Many of the walks pass pubs and shops, but we advise that you check opening hours before you set out.

Waymarking

The standard yellow footpath and blue bridleway arrows are used on all routes. However many of the routes have additional waymarking eg. Offa's Dyke National Trail or Flintshire Countryside Service Circular Walk discs. Detail is given in each route description.

Footpath waymark

Bridleway waymark

Permissive path waymark

Abbreviations

To save space the route directions are note-like and include several abbreviations.

RHS – right hand side

R – right

L – left

LHS – left hand side

KG – kissing gate

BW – bridleway

Sut i Ddefnyddio'r Arweiniad hwn

Ceir map i ddarlunio pob un o deithiau cerdded Sir y Fflint ac mae yma ddigon o wybodaeth ichi allu ffeindio a dilyn y llwybrau hyn. Dylech fod yn gallu dod o hyd i'r llwybrau gan ddefnyddio'r arweiniad hwn yn unig, ond dylech bob amser gario map Explorer priodol yr Arolwg Ordnans (Bydd 265 Bryniau Clwyd, 256 Wrecsam/Llangollen neu 266 Caer yn ddigonol ar gyfer yr holl deithiau cerdded hyn). Mae cario map yn arbennig o bwysig ar gyfer cerdded ar y mynydd a'r llwybrau diarffordd, fel Mynydd yr Hob. Cyn ichi gychwyn, dylech ddarllen yr allwedd i'r mapiau a'r byrfodau i'r disgrifiadau (ar y dde).

Mae'r holl wybodaeth am y teithiau hyn ar gael i'w llwytho i lawr o www.siryfflint.gov.uk/cefngwlad

Paratoi

Ble bynnag y byddwch yn cerdded, gofawch eich bod yn gwisgo esgidiau cerdded cryf, a dillad sy'n addas at yr amser o'r flwyddyn. Cofiwch am fwyd a diod ychwanegol.

Ar lawer o'r teithiau byddwch yn mynd heibio tafarnau a siopau, ond awgrymwn eich bod yn holi am yr oriau agor cyn cychwyn ar eich taith.

Arwyddion

Ar yr holl deithiau, defnyddir yr arwyddion safonol melyn ar y llwybrau troed a'r rhai glas ar y llwybrau ceffylau. Mae arwyddion ychwanegol ar nifer o'r llwybrau fel Llwybr Cenedlaethol Clawdd Offa, neu ddisgiau Taith Gerdded Gylchol Gwasanaeth Cefn Gwlad Sir y Fflint. Mae'r holl wybodaeth yma ar gael yn y disgrifiadau o'r teithiau.

Arwydd llwybr troed

Arwydd llwybr ceffylau

Arwydd llwybr caniatool

Byrfodau

I arbed lle, ysgrifennwyd cyfarwyddiadau'r teithiau ar ffurf nodiadau sy'n cynnwys nifer o fyrfodau.

LIDd – ar y llaw dde

Dd – y dde

Ch – y chwith

LICH – ar y llaw chwith

GM – gjât mochyn

LIC – llwybr ceffylau

Taking your Dog

Mynd â'r Ci am Dro

For many people walking with their dogs is a great pleasure. However, please ensure that your dogs are under control at all times and please clear up after them.

Much of the open moorland on the Clwydian Range is grazed by sheep and many of the other walks cross fields of sheep and cattle. Please make sure your dog is kept on a short lead near livestock at all times and take particular care during the lambing and calving seasons. Cows are very protective of their calves and can chase dogs. Please do not allow your dog to disturb wildlife. Take particular care during the bird nesting season (March-July).

Stiles can prove a problem for some dogs. These are marked on the maps and in the route directions. New "dog friendly" stiles and kissing gates are being installed in busier areas but many traditional stiles remain.

Nercwys Forest, the coastal walk at Talacre, and sections within Loggerheads and Wepre Country Parks, are ideal for dog walking as they have neither livestock nor stiles.

Mae mynd â'r ci am dro yn rhoi pleser mawr i nifer o bobl. Gofalwch fod eich ci o dan reolaeth bob amser a chofiwch lanhau'r baw ar ei ôl.

Bydd defaid yn pori ar lawer o rostiroedd agored Bryniau Clwyd, ac ar nifer o deithiau eraill ceir defaid a gwartheg yn y caeau. Gofynnir ichi ofalu fod eich ci ar dennyn byr pan fo anifeiliaid fferm o gwmpas, a chymerwch ofal arbennig yn ystod y tymor wyna a bwrw lloi. Mae buchod yn amddiffynol iawn o'u lloi a gallant redeg ar ôl cŵn. Peidiwch â gadael i'ch ci darfu ar y bywyd gwyllt. Cymerwch ofal arbennig yn ystod y tymor nythu (Mawrth - Gorffennaf).

Gall camfeydd fod yn anodd i rai cŵn. Dangosir y camfeydd ar y mapiau ac yn y cyfarwyddiadau i'r teithiau cerdded. Yn y lleoedd prysur gosodwyd camfeydd newydd a giatiau mochyn, sy'n haws i gŵn, ond mae llawer o'r hen gamfeydd yn dal yno.

Dyma leoedd sy'n ddelfrydol ar gyfer mynd â'r ci am dro heb unrhyw gamfeydd nac anifeiliaid fferm:- Coedwig Nercwys, Llwybr Glan y Môr Talacre, a rhannau o Barciau Gwledig Loggerheads a Gwepre.

Using the Bus *Mynd ar y Bws*

Using the bus network is an ideal way to reduce traffic problems in the rural villages. It is particularly good for linear walks, avoiding the need to leave cars at start and finish.

The number **14 Mold-Denbigh** bus runs regularly, Monday to Saturday, throughout the year and is useful for accessing walks along the Clwydian ridge. (See Walk 18, Hendre-Bodfari). The **B5 Loggerheads Link**, from Mold to Ruthin, may also be useful for walkers.

In summer Denbighshire County Council and the AONB run the **Clwydian Ranger** service on Sundays and selected weekdays. This includes additional routes that are ideal for walkers wanting to explore the Clwydian Range without their car.

For timetables telephone:

Flintshire County Council
01352 704035

Denbighshire County Council
01824 706968

Ffordd ddelfrydol o leihau problemau traffig yn y pentrefi gwledig yw defnyddio'r rhwydwaith bysiau. Mae taith ar fws yn arbennig o hwylus ar gyfer y teithiau cerdded llinellol, gan arbed yr angen am barcio ceir ar y dechrau a'r diwedd.

Mae bws rhif **14 o'r Wyddgrug i Ddinbych** yn rhedeg yn rheolaidd o ddydd Llun i ddydd Sadwrn drwy'r flwyddyn, mae'n hwylus ar gyfer y teithiau ar Fryniau Clwyd (gweler taith 18, Hendre i Fodfari). Gall y **B5 (sef Dolen Loggerheads)** o'r Wyddgrug i Ruthun fod o gymorth i gerddwyr hefyd.

Yn ystod yr haf bydd Cyngor Sir Ddinbych ac AHNE yn rhedeg gwasanaeth **Bysiau Clwyd** ar ddydd Sul ar rai penwythnosau penodol. Cynigia'r gwasanaeth hwn rai ffyrdd ychwanegol sy'n ddelfrydol i'r cerddwyr sydd am ddarganfod Bryniau Clwyd heb ddefnyddio'u ceir.

I gael taflen amser, ffoniwch:

Cyngor Sir y Fflint ar
01352 704035

Cyngor Sir Ddinbych ar
01824 706968

Flintshire's landscapes

Moorland / Rhostiroedd

Clwydian Range
Bryniau Clwyd

Meadow pipit
Corhedydd y waun

Windswept and wild in winter, the open moorland becomes a breathtaking spectacle in summer. The heather flowers and seems to turn the hillsides purple, even though bilberry and the prickly gorse thrive alongside it. Where the mountain rains gather, bright green rush and spongy moss are spotted with the white fluffy dots of cotton grass, and insectivorous sundews. When insect snacks are plentiful the high moorland is alive with birdsong. Buzzards hunt overhead for unwary rabbits. Smaller migrant birds such as wheatears and whinchats return to the moorland to breed, and skylarks sing lustily, high in the sky.

Dyma dirwedd wyllt a gwyntog yn y gaeaf ond pan ddaw'r haf fe dry'r rhostir agored yn syfrdanol o hardd. Pan fydd y grug yn ei flodau bydd y moelydd yn borffor ac yn ei ganol bydd llus y mynydd ac eithin yn ffynnu. Yn y mannau lle mae glaw'r mynydd yn cronni fe welwch y brwyn a'r mwsogl gwyrdd llachar ymysg planhigion fel plu'r gweunydd a'r gwlythlys pryfysol. Pan fo digonedd o bryfed ar gael i'r adar yna mae'r mynydd yn fyw gyda'u canu. Uwchben, bydd y bwncathod a'r cudyll coch yn chwilio am y cwingod anwyliadwrus. Daw'r adar ymfudol llai fel y dinwen a chrec yr eithin yn ôl i'r ardal i fagu cywion, ac fe glywch yr ehedydd yn uchel uwch eich pen.

Woodland / Coedlannau

Bishop's Wood
Coed yr Esgob

Great spotted woodpecker
Cnocell fraith fwyaf

Exploring the lush woodlands of the county is a tranquil treat at any time of the year. Spring carpets the woodland floor with primroses, wood anemones, violets and bluebells, whilst the low autumnal sun sets their leafy tints of gold and red ablaze. Many of these broadleaved woodlands are native, having grown here naturally for centuries. A rich variety of wildlife has established under the quiet protection of their eaves. Luxuriant mosses and ferns provide an emerald backdrop for nocturnal badgers, whilst small gangs of long tailed tits dart through the high canopy. Look out also for other striking regulars such as woodpeckers, treecreepers, sparrowhawks and kestrels.

Mae darganfod coedlannau toreithiog y sir yn bleser tawel ar unrhyw adeg o'r flwyddyn. Yn y gwanwyn bydd llawr y goedlan yn garped o friallu, blodau'r gwynt, fioledau a chlychau'r gog. Yn yr hydref bydd yr haul gwan yn cynnau lliwiau aur a choch y dail. Coed brodorol yw llawer o'r coedlannau llydanddail hyn a fu yma'n tyfu'n naturiol ers canrifoedd. O dan warchodaeth y dail ymsefydlodd amrywiaeth helaeth o fywyd gwyllt. Daw'r moch daear allan yn y nos ymhlith gwyrddni'r mwsogl a'r rhedyn a bydd y titw cynffon hir yn gwibio drwy ganopi uchel y coed. Chwiliwch am yr adar arferol fel cnocell y coed, y dringwr bach, a'r hebog.

Flintshire's landscapes

Limestone

Bryn Alyn

Tortoiseshell
Iâr fach amryliw

Many millennia ago, a warm sea full of tiny crustaceans covered Flintshire. Our grey limestone is made of the compressed shells of these creatures. Look for their fossilised remains in the exposed rock faces.

Limestone is soft and full of cracks and holes, so weathers easily. The caves, rocky outcrops and cliffs of Loggerheads, Ffrith and Prestatyn Hillside are the result. Bizarre limestone pavement forms where rain water has dissolved away cracks and joints in the rock. Explore these at Loggerheads and Bryn Alyn. Watch out also along the River Alyn, where some stretches seem to dry up completely as its waters vanish underground through cracks or swallow holes in the ground.

Look out for the rich variety of wildflowers that thrive in colourful abundance on the thin limestone soils during the summer months. They provide food for a myriad of butterflies and other insects, and make our limestone uplands rich in wildlife.

Calchfaen

Harebell
Clychau'r bugail

Burnet moth
Gwyfyn bwrnet

Pyramidal orchid
Tegeirian bera

Filoedd lawer o flynyddoedd yn ôl roedd Sir y Fflint o dan fôr o ddŵr cynnes oedd yn llawn o anifeiliaid bach cramennog. Cregyn cywasgedig y creaduriaid hyn yw'r calchfaen llwyd sydd ar ein tir. Chwiliwch am eu holion ffosiledig ar wynebâu agored y creigiau.

Am fod y garreg galch yn feddal ac yn llawn holltau, cafodd ei threulio gan y tywydd gan ffurfio ogofeydd a chlogwyni yn Loggerheads, y Ffrith a Bryn Prestatyn. Ffurfodd palmentydd calchfaen hynod ble mae'r dŵr glaw wedi toddi cafnau a holltau'r creigiau. Edrychwch amdanynt yn Loggerheads a Bryn Alun, a chwiliwch yr Afon Alun i weld rhannau ohoni wedi diflannu'n llwyr o dan y ddaear drwy graciau a llyncdyllau.

Edrychwch am yr amrywiaeth helaeth o flodau gwyllt sy'n ffynnu ar y pridd

calchfaen tenau yn ystod yr haf. Mae'r blodau'n fwyd i fyrdd o loynnod byw a phryfed eraill sy'n cyfrannu at fywyd gwyllt cyforiog y mynydd calchfaen.

Flintshire's landscapes

Rivers / Afonydd

Loggerheads

Dipper
Trochwr

Naturally sloping from the high Clwydians to the sea, Flintshire is a county of fast flowing streams in wooded valleys. Explore the banks of the fast flowing River Alyn or Wepre Brook, where you may see the quick darts of dippers and grey wagtails, or even kingfishers as they feed on insects and small fish.

The summer air above our wetlands is alive with colourful dragonflies and damselflies. White flowers of water-crowfoot float on calm waters fringed with yellow flag iris and meadowsweet. Rare great crested newts thrive in many local ponds, and chase their insect prey in the surrounding grasslands by night.

Am fod Sir y Fflint yn goleddu o Fryniau uchel Clwyd i'r môr mae ynddi lawer o nentydd cyflym mewn dyffrynnoedd coediog. Dewch i archwilo glannau Afon Alun neu Nant Gwepra a gweld bronwen y dŵr a'r siglen lwyd yn gwibio neu'r glas y dorlan yn bwydo ar bryfed a physgod bychain.

Yn yr haf mae ein gwlypdiroedd yn ferw o weision y neidr a mursennod. Bydd blodau gwynion crafanc-y-dŵr yn nofio ar wyneb llyfn y dŵr, ac iris felen ac erwain yn blodeuo ar y glannau. Mewn nifer o'r llynnoedd lleol bydd y fadfall ddŵr gribog yn ffynnu gan hela'r pryfed yn y nos ar y glaswelltiroedd sydd o'i chwmpas.

Farmland / Tir Amaeth

Skylark
Ehedydd

Buttercup meadow
Dôl blodau'r menyf

Our fertile soils have long been cultivated. Over three quarters of the county is agricultural and farmed by communities who have been the custodians of our rural landscape for generations. Verdant green pastures roll from the rough uplands to the shores of the Dee, well clipped by the constant grazing of sheep, cattle and horses. Flower filled meadows, edged by thick hedges and fringed with poppies and harebells are a true summer delight. Fragrant honeysuckle and dog rose clamber across fenceposts and old gates. Traditional stone walls give shelter to our smaller wildlife, whilst hares, lapwings and the now rare skylark enjoy the cover of rougher grassland.

Bu pobl wrthi'n trin ein pridd cyfoethog ers oesoedd lawer. Mae dros dri chwarter y sir yn dir amaethyddol sy'n cael ei amaethu gan gymunedau a fu'n gwarchod ein tirwedd cefn gwlad ers canrifoedd. Mae dolydd gwyrdd y llethrau'n rholio i lawr o'r mynydd garw tua glannau Afon Dyfrdwy ac mae'r defaid, y gwartheg a'r ceffylau'n cadw'r glaswellt yn fyr. Yn yr haf mae'r dolydd yn llawn blodau, a gwaelodion y gwrychoedd trwchus yn doreithiog o flodau gwyllt fel y pabi a chlych yr eos sy'n rhoi pleser di-ben-draw. Bydd gwyddfïd peraroglus a rhosyn gwyllt yn dringo dros byst ffensys a hen giataiu. Yn y waliau cerrig traddodiadol bydd yr anifeiliaid gwyllt bach yn cael noddfa a bydd ysgyfarnogod, cornicyllod ac ehedyddion, sy'n brin erbyn hyn, yn mwynhau lloches y glaswelltir garwach.

Flintshire's landscapes

Estuary / Aber

Redshank
Pibydd coesgoch

Little tern
Môr-wennol fach

The Dee Estuary is an internationally important destination for huge numbers of migrating birds that over-winter here from September to April each year. Spectacular flocks of oystercatcher, dunlin, and knot fly here from Northern Europe to avoid the desperately cold Arctic winter. Redshank and skylark breed on the inner marshes and shingle banks. The Dee's nutrient-rich mudflats are full of tiny shellfish that provide an abundant food source for the birds. Protected by an international agreement made at the Ramsar Convention, the estuary is a treasure-trove for wildlife watchers, from the foxes that prowl the marshes, to the seal colony at its mouth.

Lle pwysig yn fyd-eang yw aber Afon Dyfrdwy am fod nifer fawr o adar mudol yn gaeafu yma o fis Medi i fis Ebrill bob blwyddyn. Bydd y bиден fôr, pibydd y mawn a'r a phibydd yr aber yn heidio yma o Ogledd Ewrop rhag oerni ofnadwy gaeaf llwm yr Arctig. Mae'r pibydd coesgoch a'r ehedydd yn magu cywion ar y tir corslyd a'r mariandir caregog. Lleoedd rhyfeddol o faethlon yw traethellau Afon Dyfrdwy, yn ffynhonnell hael o fwyd i'r adar. Caiff yr aber ei gwarchod drwy gytundeb rhyngwladol a wnaed gan Gytundeb Ramsar, ac mae'n drysor o le i'r rhai sy'n hoffi gwyllo bywyd gwyllt fel llwynogod sy'n hela ar y corsydd a'r gytref o forloi sy wrth geg yr afon.

Coast / Arfordir

Talacre

Natterjack toad
Llyffant y twyni

Spectacular sand dunes and beaches fringe the northern coasts of the county from Gronant to Talacre. They provide both vital natural flood protection from the sea, and a home for the only breeding population of Natterjack toads in Wales, plus a colony of rare Little terns. Only the most specialised plants can grow in their dry, salty soils. Spiky leaved sea holly and the spikes of marram grass tolerate the constant sea breezes of this important conservation area. Wander to the famous 17th century lighthouse on award winning beaches at low tide, with spectacular views of the Wirral and North Wales coastlines.

Ar hyd ymylon glannau môr gogledd y Sir o Ronant i Dalacre gwelir y twyni tywod a'r traethau anhygoel. Dyma amddiffynfeydd naturiol rhag lliifogydd y môr a chartref i'r unig boblogaeth o Lyffant y twyni sy'n magu yng Nghymru, yn ogystal â nythfa o Forwenoliaid prin. Y planhigion mwyaf arbenigol yn unig sy'n gallu tyfu yn y pridd sych, hallt hwn. Bydd celyn y môr gyda'i ddail pigog a'r moresg yn gallu goddef gwynt di-ball y môr yn yr ardal gadwraeth bwysig hon. Pan fo'r llanw ar drai, gallwch grwydro i'r goleudy enwog o'r 17eg ganrif ar draws draethau a enillodd wobrau a cheir yma olygfeydd rhyfeddol o lannau môr Cilgwi a Gogledd Cymru.

Flintshire's Heritage

Frontier Country

Moel Arthur

Trimley Hall, Llanfynydd
Plas Trimley, Llanfynydd

Border Lands

Flintshire is remarkably rich in historical remains, simply because it has been frontier country for centuries. Strategically placed Iron Age hillforts, such as Penycloddiau and Moel y Gaer, dominate the skyline of the Clwydians and Halkyn Mountain.

The Romans marched through the area for more than three hundred years, leaving numerous remains.

Parts of Offa's and Wat's Dykes can still be seen. These once massive earth banks and ditches were constructed by the Saxons in the 8th century to mark the boundary with Wales.

Flintshire is dotted with castles built during the ongoing power struggle between the Welsh princes and

Norman kings. Ewloe and Caergwrle were Welsh castles but Flint and Hawarden were Norman. Imposing Flint Castle was the first of Edward I's string of castles along the Welsh coast, built during his first onslaught into Wales in 1277. It was impregnable and, although besieged, was never taken, unlike Hawarden that was captured in 1282.

Flintshire was important spiritually too. St Winefride's Well was one of the most revered places of Christian pilgrimage in Europe and the now ruined Basingwerk Abbey was wealthy and influential. The picturesque village churches and chapels bear testament to the key role religion played in everyday life.

Tir y Gororau

Caergwrle Castle
Castell Caergwrle

St Winefride's Well
Ffynnon Gwenfrewi

Y Gororau

Mae Sir y Fflint yn sir ryfeddol o gyfoethog o ran olion hanesyddol am iddi fod yn wlad y gororau ers canrifoedd. Ar Fryniau Clwyd a Mynydd Helygain saif Ceyrydd Oes yr Haearn fel Penycloddiau a Moel y Gaer yn drawiadol yn erbyn yr awyr.

Bu'r Rhufeiniaid yn gorymdeithio drwy'r ardal am fwy na thair canrif gan adael nifer fawr o'u holion.

Gellir gweld rhannau o Glawdd Offa a Chlawdd Wat hyd heddiw. Y Saeson a greodd y cloddiau a'r ffosydd anferth hyn yn yr wythfed ganrif i nodi'r ffin gyda Chymru.

Mae Sir y Fflint yn frith o hen gestyll a godwyd yn ystod y brwydro am rym a fu rhwng tywysogion Cymru a Brenhinoedd y Normaniaid. Roedd Cestyll Ewloe a Chaergwrle'n gestyll Cymreig ond rhai

Normanaidd oedd Fflint a Phenarlâg. Castell mawreddog y Fflint oedd y cyntaf o gadwyn o gestyll a gododd y Brenin Iorwerth I ar hyd glannau môr Cymru. Adeiladwyd Castell y Fflint yn ystod ymosodiad 1277 ar Gymru. Roedd yn gastell hollol gadarn ac er iddo fod o dan warchae nis cymerwyd erioed. Fel arall fu hanes castell Penarlâg a gipiwyd yn 1282.

O ran y bywyd ysbrydol hefyd, mae Sir y Fflint yn bwysig. Roedd pererindod i Ffynnon Gwenfrewi yn un o'r rhai a barchwyd fwyaf ymhlith holl bererindodau Cristnogol Ewrop. Roedd Abaty Dinas Basing yntau'n gyfoethog ac yn ddylanwadol dros ben. Saif eglwysi a chapeli tlws y pentrefi'n dyst i'r rhan bwysig a fu i grefydd ym mywyd bob dydd.

Flintshire's Heritage

Discover our Villages

Cilcain

Flintshire has many charming villages for you to discover and enjoy as part of your walking day. Most have thriving local shops and inns, and their buildings reflect a wealth of local history and architecture.

Some of our settlements are well over 900 yrs old and are mentioned in the Domesday Book of 1085. Many are now fascinating conservation areas which range from Edward I's strongholds, such as Caerwys; to estate villages, such as Llanasa and Hawarden; and to places with strong monastic associations, such as Holywell and Pantasaph. Some also lie nestled within the picturesque Clwydian Range Area of Outstanding Natural Beauty, such as Gwaenysgor

and Cilcain. In addition, the London to Holyhead post road passed through Northop, Caerwys and Ysceifiog. To this day they retain buildings that were once 17th and 18th century coaching inns.

Two local rocks have been used in many of the older buildings. Soft, grey limestone is plentiful in the county, and is commonly used in Cilcain, Nannerch and much of Halkyn. Whitford's church and much of Llanasa was built with an attractive yellow sandstone, quarried from northern Flintshire.

Darganfod ein Pentrefi

Halkyn Church
Eglwys Helygain

Llanasa

Ar eich teithiau cerdded drwy Sir y Fflint fe dewch ar draws lawer o bentrefi swynol i'w mwynhau. Yn y mwyafrif ohonynt cewch siopau lleol, tafarnau ffyniannus ac adeiladau sy'n adlewyrchu cyfoeth o hanes lleol.

Mae nifer o'n haneddiadau ymhell dros 900 oed a cheir cyfeiriad at rai yn The Domesday Book, 1085. Mae llawer ohonynt yn leoedd cadwraeth diddorol erbyn hyn sy'n amrywio o gadarnleoedd lorwerth I, fel Caerwys; i bentrefi stadau fel Llanasa a Phenarlâg; i leoedd sydd â thraddodiadau mynachaid cryf fel Treffynnon a Phantasaph. Mae rhai'n gorwedd o fewn Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Bryniau Clwyd, fel Gwaenysgor a Chilcain. Rhed ffordd

dyrpeg Llundain i Gaergybi drwy Laneurgain, Caerwys ac Ysgeifiog. Hyd heddiw mae yma adeiladau a oedd yn dafarnau'r goets fawr yn ystod yr 17eg a'r 18fed ganrif.

Codwyd llawer o'r hen adeiladau gan ddefnyddio dau fath o graig leol. Mae digonedd o'r garreg lwyd feddal yn y Sir ac fe'i defnyddid yn gyffredin yng Nghilcain, Nannerch a Helygain. Codwyd Eglwys Chwitfordd a rhan helaeth o Eglwys Llanasa o dywodfaen melyn deniadol a gloddiwyd yng ngogledd Sir y Fflint.

Flintshire's Heritage

An Industrial Past

Lower Cotton Mill, Greenfield
Y Felin Gotwm Isaf, Maesglas

The underlying rocks and the navigable Dee Estuary brought industry and wealth to rural Flintshire.

Rich veins of lead, silver and zinc within Halkyn's limestone were mined intensively, leaving the scars of shafts, spoil and old roads on its landscape. Long-disused limekilns once turned the rock itself into a useful fertilizer.

Copper, brought mainly from Anglesey, combined with power from a fast stream and access to the coast, provided the impetus for Greenfield Valley. It quickly became the cradle of the Industrial Revolution in North Wales, with mills producing metal wire, cotton, brass pots and pans.

Valuable coal and oil deposits at Point of Ayr, Coed Talon and Llanfynydd gave rise to a local network of railways and factories, including the magnificent viaducts at Ffrith and Cefn-y-bedd.

Thick deposits of clay were found under Knowle Hill at Buckley, upon which grew a successful pottery and brick-making industry. Millions of Buckley bricks have been exported far and wide from the now quiet quaysides of the Dee.

Many of the mills, factories and brickworks have long gone but reminders of this fascinating industrial past can still be found in the heart of our now largely rural county.

Y Gorffennol Diwydiannol

Waen Brodlas limekilns, Halkyn
Odynnau calch Waun Brodlas, Helygain

Oherwydd y creigiau sydd o dan y ddaear ac Aber Afon Dyfrdwy sy'n fordwyol, daeth diwydiant a chyfoeth i gefn gwlad Sir y Fflint.

Bu cloddio dwys ar wythiennau cyfoethog o blwm, arian, a sinc o fewn calchfaen Helygain, gan adael creithiau'r siafftau, y tomenni sbwriel a'r hen ffyrdd ar y dirwedd. Mewn odynnau calch, nas defnyddiwyd ers talwm, roedd y graig ei hunan yn cael ei throï'n wrtaith defnyddiol.

Cyrchwyd y rhan fwyaf o'r copr o Fôn a gan fod yma nant gyflym a mynediad hawdd i lan y môr dyma'r ysgogiad ar gyfer datblygu Dyffryn Maesglas. Cyn hir yr ardal hon oedd crud Chwyldro Diwydiannol Gogledd Cymru gyda'r melinau'n cynhyrchu gwifren fetel, cotwm, padelli a llestri pres.

Yn sgil cloddio'r gwythiennau glo gwerthfawr yn y Parlwr Du, Coed Talon a Llanfynydd cododd rhwydwaith o reilffyrdd a ffatrioedd gan gynnwys pontydd cario dŵr rhyfeddol yn y Ffrith a Chefn-y-bedd.

Darganfuwyd dyddodion o glai o dan Knowle Hill ym Mwcle ac ar hwn tyfodd diwydiant llwyddiannus y llestri a'r briciau. Allforiwyd miliynau o frics ymhell ac agos o lanfeydd Afon Dyfrdwy, sydd bellach mor dawel.

Diflannodd llawer o'r melinau, y ffatrioedd a'r gweithfeydd brics ers talwm iawn ond gwelir olion difyr y diwydiant hyd heddiw yng nghanol ein sir sydd bellach mor wledig.

1

Caerwys – Ysceifiog

Woodland, lakes and rolling farmland

Distance: 8 km / 5 miles

Time: Allow 2.5 – 3 hrs

Parking: In Caerwys Square (SJ129729) and roadside

Grade: Moderate, many stiles, can be slippery in places

Facilities: Pubs in Caerwys, Babell and Ysceifiog, shops and toilet in Caerwys

Livestock: Lots of sheep and cattle

Coedlannau, llynnoedd a thir amaeth bryniog

Pellter: 8 km / 5 milltir

Amser: Caniatáu 2.5 – 3 awr

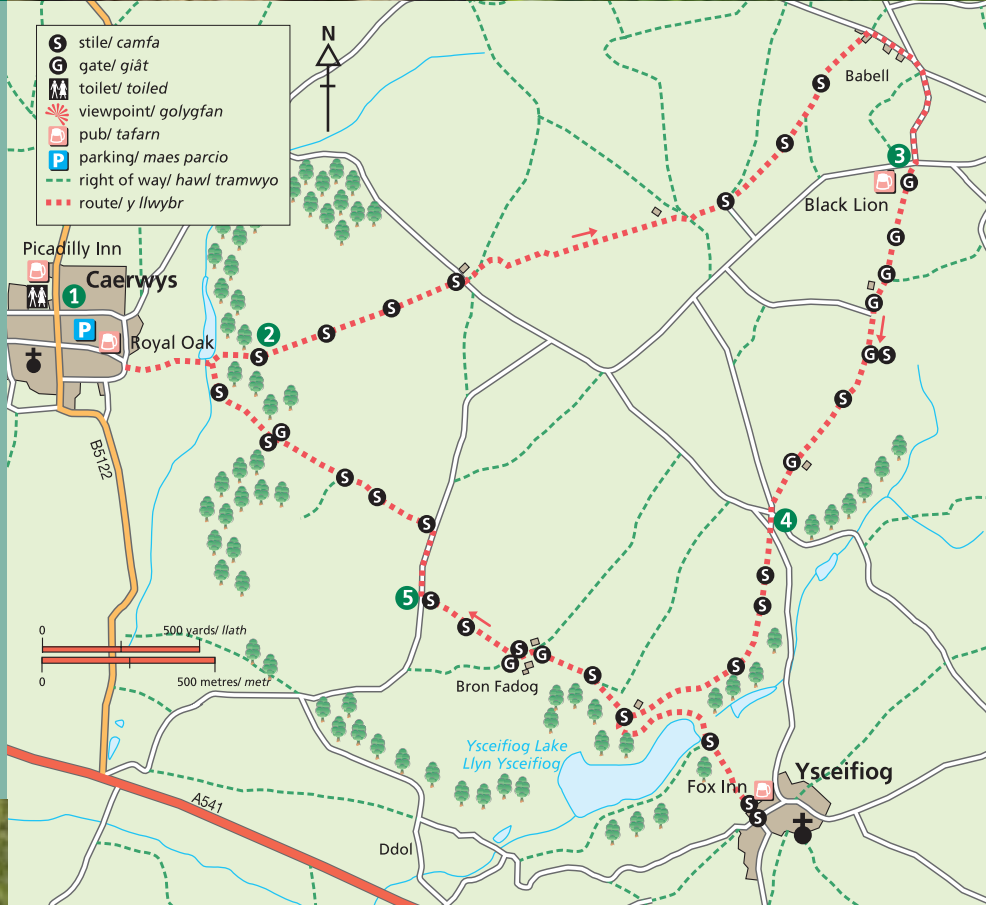
Parcio: Sgwâr Caerwys (SJ129729) ar ochr y ffordd

Graddfa: Cymedrol, llawer o gamfeydd, gall fod yn llithrig mewn rhannau

Cyfleusterau: Tafarnau yng Nghaerwys, Babell ac Ysceifiog, siopau a thoiledau yng Nghaerwys

Da Byw: Llawer o ddefaid a gwartheg

Waymarking / Arwyddion:

The Walk

1. From square in Caerwys, turn down Water Street, passing Royal Oak on L. At staggered crossroads continue ahead, signed Trout Farm. Go into fishery, passing buildings on L. Continue over stile ahead, then turn L onto footpath, signed Babell. Climb steep steps.
2. At woodland edge, cross stile ahead. Walk across field to small stile in middle of opposite fence. Continue in same direction across two more fields to road, then turn R and immediately L onto track. Beyond cottage, turn R where path forks. Continue for 800m, passing cottage on L where track widens (ignore path on L here). Where track bears R, take footpath L. Cross hidden stile into field, then walk across field to stile in opposite hedge. Continue along RHS of next field, bearing L thro' scrub at far end to cross metal stile in hedge. Walk diagonally L onto path and follow to road. Turn R along road, R again at crossroads, signed Ysceifiog and Afonwen, then continue along road to T junction.
3. Cross road and walk thro' car park of Black

Lion Inn. Go thro' gate at far end of car park. Continue ahead across fields following RH field edge, passing a large farm on R. Continue in same direction, crossing old stile, until reach small cottage. Go thro' gate and follow cottage drive to road.

4. Turn L, then 10m later turn R uphill and L at next road junction. Turn R onto track opposite "Fairholme". Continue ahead where cottage drive bears R. Cross stile and walk across next field following R fenceline. Cross next stile into woodland. Follow narrow woodland path to R for 600m, descending to path junction. Take R fork, signed Caerwys.

To detour to Ysceifiog, turn L and follow path down to lakes. Cross footbridge and walk up steep hillside. Cross stile at top and walk on narrow path between houses. Cross next stile and turn L to explore village, before retracing your steps to Caerwys sign.

After 15m cross stile and cross field to far L corner. Cross next stile and follow path along R hedgerow towards farm. Go thro' gate and walk past farmhouse on drive. Go thro' gate,

Caerwys – Ysgeifiog

turn R and cross stile on L. Walk diagonally R across field to stile. Cross next field and stile and continue to road.

5. Turn R along road. After 200m turn L over stile beside Marian Cocaldiad. Walk ahead across field and cross another stile by gate. Half way along next field, cross stile on L. Turn R then walk diagonally L across large field. At bottom of hill go thro' hidden gate and follow path down RHS of field beside woodland. Cross stile into woodland and follow path with trout pools on L. Turn L over stile and walk thro' fishery to retrace your steps back to Caerwys Square.

Y Daith Gerdded

1. O'r sgwâr yng Nghaerwys, trowch i lawr Ffordd y Dŵr, gan fynd heibio tafarn y Royal Oak ar y LlCh. Wrth y groesffordd LlCh. Ymlaen dros y gamfa o'ch blaen, troi i'r Ch i'r llwybr (arwydd Babell). Dringo'r grisiau serth.

2. Ar ymyl y goedlan, croesi'r gamfa sydd o'ch blaen. Cerdded ar draws y cae i gamfa fechan sydd yng nghanol y ffens gyferbyn. Ymlaen i'r un cyfeiriad dros ddau gae arall ac i'r ffordd, yna troi i'r Dd ac i'r Ch yn union wedyn i llwybr llydan. Y tu hwnt i'r bwthyn, troi i'r Dd ble mae'r llwybr yn fforchio. Ymlaen am tua 800m, gan fynd heibio'r bwthyn ar y LlCh ble mae'r llwybr yn lledu (anwybyddu'r llwybr ar y LlCh yma). Pan fydd y llwybr yn gwyrto i'r Dd, cymryd y llwybr i'r Ch. Croesi camfa gudd i'r cae, yna cerdded yn groesgornel i'r Dd ar draws y cae ac i gamfa sydd yn y gornel dde bellaf. Ymlaen ar hyd LIDD y cae nesaf, gwyrto i'r Ch drwy'r llwyni yn y pen draw a chroesi camfa fetel yn y gwrych. Cerdded yn groesgornel Ch i'r llwybr a'i ddilyn i'r ffordd. Troi i'r Dd ar hyd y ffordd, i'r Dd eto ar y groesffordd (arwydd Ysgeifiog ac Afonwen), yna ymlaen ar hyd y ffordd i'r gyffordd T.

3. Croesi'r ffordd a cherdded drwy faes parcio'r Black Lion. Ymlaen drwy'r giât sydd ar ben pellaf y maes parcio. Syth ymlaen dros y caeau gan ddilyn Ll Dd ymyl y cae, heibio fferm fawr ar y LIDD. Ymlaen i'r un cyfeiriad, croesi hen gamfa, nes dod at fwthyn. Ewch drwy'r giât a dilyn dreif a bwthyn i'r ffordd.

4. Troi i'r Ch, yna ymhen 10m troi i'r Dd i fyny'r bryn ac i'r Ch ar y gyffordd nesaf yn y ffordd. Troi i'r Dd ar y llwybr llydan sydd gyferbyn â "Fairholme". Ymlaen eto ble mae dreif y bwthyn yn gwyrto i'r Dd. Croesi'r gamfa a cherdded ar draws y cae nesaf gan ddilyn y ffens LIDD. Croesi'r gamfa nesaf i'r coed. Dilyn llwybr cul yn y coed i'r Dd am tua 600m, gan ddisgyn i'r gyffordd yn y llwybr. Cymryd y

Marsh marigolds
Melyn y gors

fforch Dd, arwydd Caerwys.

I fynd i Ysgeifiog, troi i'r Ch a dilyn y llwybr i lawr i'r llynnoedd. Croesi'r bont a cherdded i fyny'r bryn serth. Croesi'r gamfa ar ben y bryn a cherdded ar hyd y llwybr cul rhwng y tai. Croesi'r gamfa nesaf a throi i'r Ch i weld y pentref cyn mynd yn ôl yr un ffordd i arwydd Caerwys.

Ar ôl 15m, croesi'r gamfa a chroesi'r cae i'r gornel dde bellaf. Croesi'r gamfa nesaf a dilyn y llwybr wrth ymyl LIDD y gwrych tua'r fferm. Mynd drwy'r giât a cherdded heibio ffermdy si'r dreif. Ewch drwy'r giât, troi i'r Dd a chroesi camfa ar y LlCh. Cerddwch yn groesgornel Dd dros y cae nesaf ac at gamfa. Croesi'r cae nesaf a'r gamfa ac ymlaen i'r ffordd.

5. Troi i'r Dde ar hyd y ffordd. Ar ôl 200m troi i'r Ch dros y gamfa yn ymyl Marian Cocaldiad. Cerdded yn syth ymlaen ar draws y cae a chroesi camfa arall wrth y giât. Hanner ffordd ar draws y cae nesaf, croesi'r gamfa ar y LlCh. Troi i'r Dd ac yna cerdded yn groesgornel Ch ar draws cae mawr. Ar waelod y cae, ewch drwy'r giât gudd a dilyn y llwybr i lawr LIDD'r cae yn ymyl y goedlan. Croesi'r gamfa i'r coed a dilyn y llwybr gan gadw'r Llynnoedd Brithyll ar eich LlCh. Troi i'r Ch dros y gamfa a cherdded drwy'r bysgodfa gan ddilyn eich camau'n ôl i Sgwâr Caerwys.

Moorhens nest on Ysgeifiog Lakes
Bydd yr iâr ddŵr yn nythu ar lynnoedd Ysgeifiog

Caerwys

Peaceful Caerwys is reputedly the smallest town in Wales, granted a Royal Charter by Edward I, and once one of the three most important towns in Flintshire! It was at the hub of drovers routes and its livestock markets were renowned.

Ysgeifiog

17th century Ysgeifiog was a busy village situated on the main road from Chester to Denbigh. Packhorses, laden carts and stage coaches all regularly passed through.

Ysgeifiog lakes are man-made, created by the Earl of Denbigh in 1904 for fishing. Look for nesting coots, moorhens and mallard or dragonflies skimming the water in summer.

Caerwys

Caerwys yw tref leiaf Cymru. Derbyniodd Siarter Frenhinol gan y brenin Iorwerth I. Ar un cyfnod roedd hi'n un o dair tref bwysicaf Sir y Fflint, yn ganolbwynt ffyrdd y porthmyn a'i marchnadoedd da byw yn rhai enwog iawn.

Ysgeifiog

Lle prysur iawn oedd Ysgeifiog yn yr 17eg ganrif. Lleolir y dref ar y ffordd fawr o Gaer i Ddinbych. Arferai'r ceffylau pwn, y troliau llawn a'r goets fawr deithio drwy Ysgeifiog yn rheolaidd.

Crewyd Llynnoedd Ysgeifiog gan Iarlwr Dinbych yn 1904 ar gyfer pysgota. Edrychwch am gwtieir, ieir dŵr a hwyaid yn nythu, neu'r gwas y neidr uwchben y dŵr yn yr haf.

Ysgeifiog Church
Eglwys Ysgeifiog

2 3

Ffynnongroyw

Native woodland and farmland

Distance: Long route 7.4 km / 4.6 miles
Short route 5.9 km / 3.7 miles

Time: Long route 2.5 – 3 hrs, short route 1.5 – 2 hrs

Parking: Limited parking is available before you cross the stream at Garth Mill (SJ139818) – please do not park at the public house unless you are a patron.

Grade: Long route – moderate, short route – easy, stiles

Facilities: Pubs and post office in Ffynnongroyw

Livestock: Sheep & cows

Coedlannau brodorol a thir amaeth

Pellter: Ffordd hir: 7.4 km / 4.6 milltir
Ffordd fer 5.9 km / 3.7 milltir

Amser: Ffordd hir 2.5 – 3 awr, Ffordd fer 1.5 – 2 awr

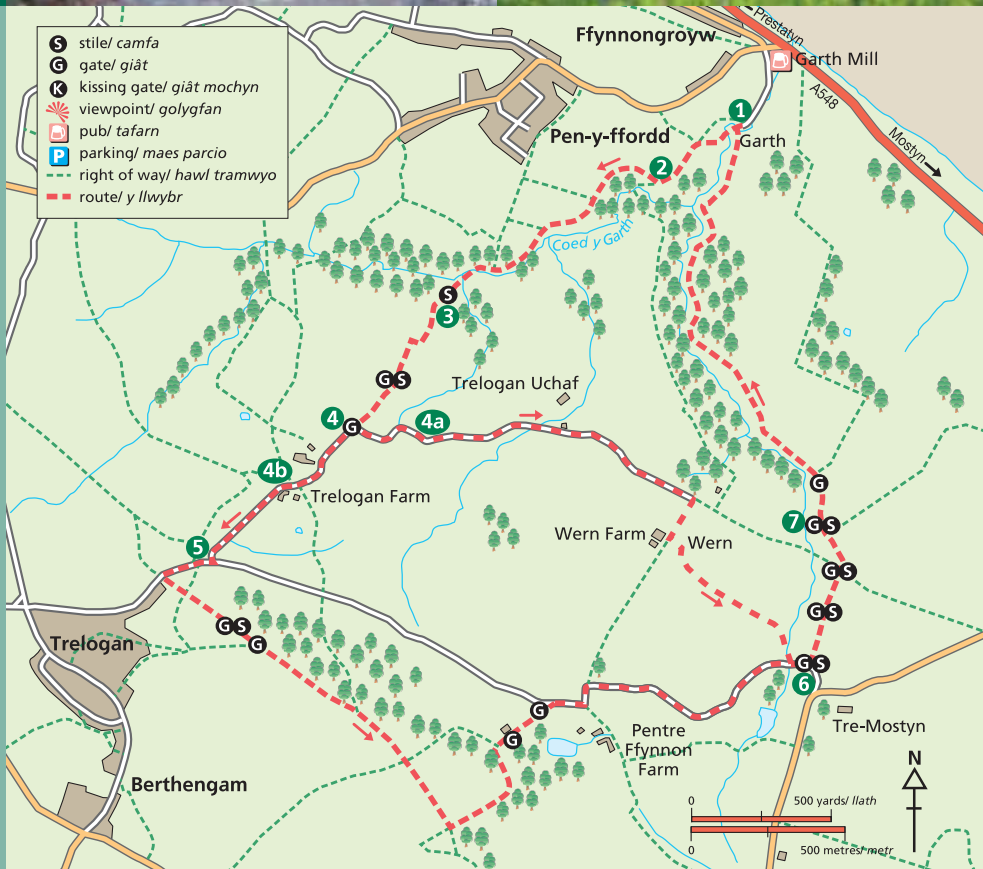
Parcio: Ychydig o leoedd parcio cyn croesi'r nant ym Melin Garth (SJ139818) – peidiwch â pharcio wrth y dafarn oni bai ichi fod yn gwsmer yma.

Graddfa: Ffordd hir – cymedrol, ffordd fer – hawdd, camfeydd

Cyfleusterau: Tafarndai a swyddfa'r post yn Ffynnongroyw

Da byw: Defaid a gwartheg

Waymarking / Arwyddion:

The Walk

1. Cross Afon Garth by footbridge then follow path on RHS of mill. Cross another bridge and continue up main track for 350m. At end of houses enter Coed y Garth via staggered barriers (info board on RHS).

2. Continue ahead then R at marker post. Follow path crossing 4 short sections of wooden walkway passing carved lizard bench on RHS. Continue ahead then up steps to bridge. Cross bridge and continue uphill (can be muddy) crossing 2 further bridges. After third bridge bear diagonally L up long flight of steps known as 'The Steps of Heaven'. Cross stile and exit woods.

3. Turn R and follow field boundary for 50m then turn L uphill and head to L of copse of trees, which circle an old mineshaft, to arrive at gate/stile on RHS. Cross stile and small sleeper bridge to join an obvious track. Continue on track to Berth-y-Maen cottage.

From here you have a choice of route;

Short route: Walk 3

4a. At red gate turn L to follow lane for 700m

to Trelogan-uchaf and continue ahead. After 500m turn R towards Wern Farm (c.1619). At barn turn L leaving farmhouse on your RHS and continue along drive for 500m. Turn L onto road on outskirts of Tre-Mostyn.

Long route: Walk 2

4b. At red gate continue ahead for 650m on road, passing Trelogan Farm, towards black farm building on L, then on to road junction.

5. At junction turn R and then L within 175m, towards Ffrith Cottage. Pass bungalows on R and L. Continue uphill on track to eventually cross stile/gate. Continue ahead until last field post on LHS then go diagonally R. Cross field to another gate, continue ahead on green lane (ignoring paths on L & R). After 800m from Trelogan pass marker post on LHS. 500m beyond this marker turn sharp L at path crossroads and descend steeply with old wall on RHS. Follow track down to Pentreffynnon Cottage. Continue past cottage to green gate. Turn R onto road and follow for 800m to Wern Farm drive on LHS.

Short route rejoins here

6. Continue on lane for 70m then turn L over

Ffynnongroyw

stile/gate by finger post before reaching Tre-Mostyn. Follow LH field boundary crossing 2 further stiles/gates. Then bear diagonally L along sunken lane to gate stile.

7. Cross stile and continue ahead on dirt track. Within 100m branch L through wooden gate into woods and descend down track. Continue ahead following the contour. At path fork take LH fork as indicated, crossing small stream after 100m (can be muddy). Before long you will see Garth Mill again. Go down steps then bear L around back of mill. Turn R and retrace your steps over bridge back to car park.

Y Daith Gerdded

1. Croesi'r Afon Garth dros y bompren a dilyn y llwybr ar LIDD'r felin. Croesi pont arall a mynd ymlaen i fyny'r prif llwybr am 350m. Ar ddiwedd y tai, mynd i mewn i Goed y Garth drwy'r bariau rhwystro (bwrdd gwybodaeth ar y LIDD).

2. Dal ymlaen a mynd i'r Dd wrth yr arwyddbost. Dilyn y llwybr gan groesi 4 o rannau byr ar y llwybr pren a mynd heibio mainc y fadfall gerfiedig ar y LIDD. Dal ymlaen ac i fyny'r grisiau i'r bont. Croesi'r bont ac ymlaen i fyny'r bryn (gall fod yn fwdlyd) croesi 2 bont arall. Ar ôl y drydedd bont, gwyro'n groes i'r Ch i fyny grisiau hir a elwir 'Grisiau tua'r Nefoedd'. Croesi'r gamfa ac allan o'r coed.

3. Troi i'r Dd a dilyn ffin y cae am 50m yna throi i'r Ch i fyny'r bryn gan anelu i'r Ch o lwyn o goed sy'n gylch o gwmpas hen siafft fwyngloddio, cyraedd camfa/giât ar y LIDD. Dros y gamfa a phont fechan o sliperi rheilffordd i ymuno â llwybr amlwg. Ymlaen ar hyd y llwybr hwn i fwthyn Berth-y-Maen.

O'r fan hyn, cewch ddewis un o ddwy ffordd;

Llwybr byr: Taith 3

4a. Wrth y giât goch, troi i'r Ch a dilyn y lôn am 700m i Drelogan Uchaf yna parhau ymlaen. Ar ôl 500m troi i'r Dd tuag at Fferm y Wern (c.1619). Wrth yr ysgubor, troi i'r Ch gan adael y tŷ fferm ar eich LIDD a pharhau ar hyd y dreif am 500m. Troi i'r Ch ac i'r ffordd ar gyrion Tre Mostyn.

Llwybr hir: Taith 2

4b. Wrth y giât goch, mynd ymlaen am 650m ar y ffordd, heibio Fferm Trelogan, tuag at adeilad fferm du sydd ar y LICH ac i'r gyffordd.

5. Ar y gyffordd, troi i'r Dd ac yna i'r Ch o fewn 175m, tuag at Fwthyn y Ffrith. Mynd heibio i fyngalo ar y LICH. Ymlaen i fyny'r allt ar llwybr gan groesi camfa/giât o'r diwedd.

Ymlaen i'r postyn diwethaf ar y LICH yna mynd yn groesgornel i'r Dd. Croesi cae i giât arall, ymlaen i lôn werdd (anwybyddu'r llwybrau ar y Ch a'r Dde). Ymhen 800m ar ôl Trelogan ewch heibio'r arwydd postyn ar y LICH. Ymhen 500m ar ôl yr arwydd hwn, troi'n sydyn i'r Ch ar gyffordd y llwybr a disgyn yn serth gan gadw'r hen wal ar y LIDD. Dilyn y llwybr llydan i lawr i Fwthyn Pentrefnyon. Cerdded ymlaen a heibio'r bwthyn i'r giât werdd. Troi i'r Dd i'r ffordd a dilyn am 800m i dreif Fferm y Wern sydd ar y LICH.

Great spotted woodpecker
Cnocell fraith fwyaf

Ail-ymuno â'r llwybr byr yn y fan yma

6. Parhau ar y lôn am 70m ac yna troi i'r Ch dros gamfa/giât, sydd wrth yr arwyddbost cyn cyrraedd Tre-Mostyn. Dilyn ffin LICH y cae gan croesi 2 gamfa/giât arall. Yna gwyro i'r Ch yn groesgornel ar hyd lôn suddedig i'r giât/camfa.

7. Croesi camfa ac ymlaen ar hyd llwybr llwch. O fewn 100m, troi i'r Ch drwy giât bren ac i'r coed yna disgyn i lawr y llwybr. Cerdded ymlaen gan ddilyn y gyfuchlin. Pan fydd y llwybr yn fforchio, ewch ar y fforch Ch yn ôl yr arwydd, croesi'r nant fechan ar ôl 100m (gall fod yn fwdlyd). Cyn bo hir, bydd Melin y Garth yn y golwg unwaith eto. Ewch i lawr y grisiau ac yna gwyro i'r Ch a mynd y tu cefn i'r felin. Troi i'r Dd ac yn ôl ar hyd yr un llwybr dros y bont ac i'r maes parcio.

Dales Way developed in memory of Dale, a local teenager who loved the woodland and died in 2003. Look for the lizard waymarkers and commemorative bench.

Datblygodd Llwybr Dale er cof am Dale, bachgen ifanc a garodd y goedlan hon ac a fu farw yn 2003. Edrychwch am arwyddion y fadfall a'r fainc goffa.

Garth Mill was built in 1743 and was in regular use for grinding grain for flour and cattle feed until the 1950's. It also produced feed for the pit ponies that worked underground at the Point of Ayr Colliery. The mill has since been renovated and is now a welcoming inn.

Trelogan Hall and the surrounding buildings were once the centre of local lead mining which started in the 17th Century.

Coed-y-Garth, owned by the Woodland Trust, contains the remains of a complex engineering system designed by Joshua Edisbury to drain the surrounding lead mines.

Adeiladwyd Melin Garth yn 1743. Roedd hi'n cael ei defnyddio'n gyson i falu ŷd i wneud blawd a bwyd anifeiliaid tan y 1950au. Roedd yn cynhyrchu bwyd i'r ceffylau pwll glo oedd yn gweithio o dan y ddaear yng Nglofa'r Parlwr Du. Cafodd ei hadnewyddu ac erbyn hyn mae'n dafarn groesawus.

Ar un adeg roedd Plas Trelogan a'r adeiladau o'i gwmpas yng nghanol ardal mwyngloddio a ddechreuodd yn y 17eg ganrif.

Mae Coed-y-Garth, o eiddo'r Ymddiriedolaeth Goedlannau, yn cynnwys olion system beirianyddiaeth gymhleth a luniwyd gan Joshua Edisbury i ddraenio'r mwyngloddiau cyfagos.

Garth Mill
Melin Garth

Hawarden

Historic village, woodland and farmland

Distance: 8 km / 5 miles

Time: 2 – 2.5 hrs

Parking: Tinkersdale public car park, Hawarden (SJ316657)

Grade: Easy

Ten Minute Walk: A disused tarmac road with lush woodland on both sides

Facilities: Pubs, café and shops in Hawarden

Livestock: Sheep and cattle

Pentref hanesyddol, coedlannau a thir fferm

Pellter: 8 km / 5 milltir

Amser: 2 – 2.5 awr

Parcio: Maes parcio cyhoeddus Tinkersdale, Penarlâg (SJ316657)

Graddfa: Hawdd

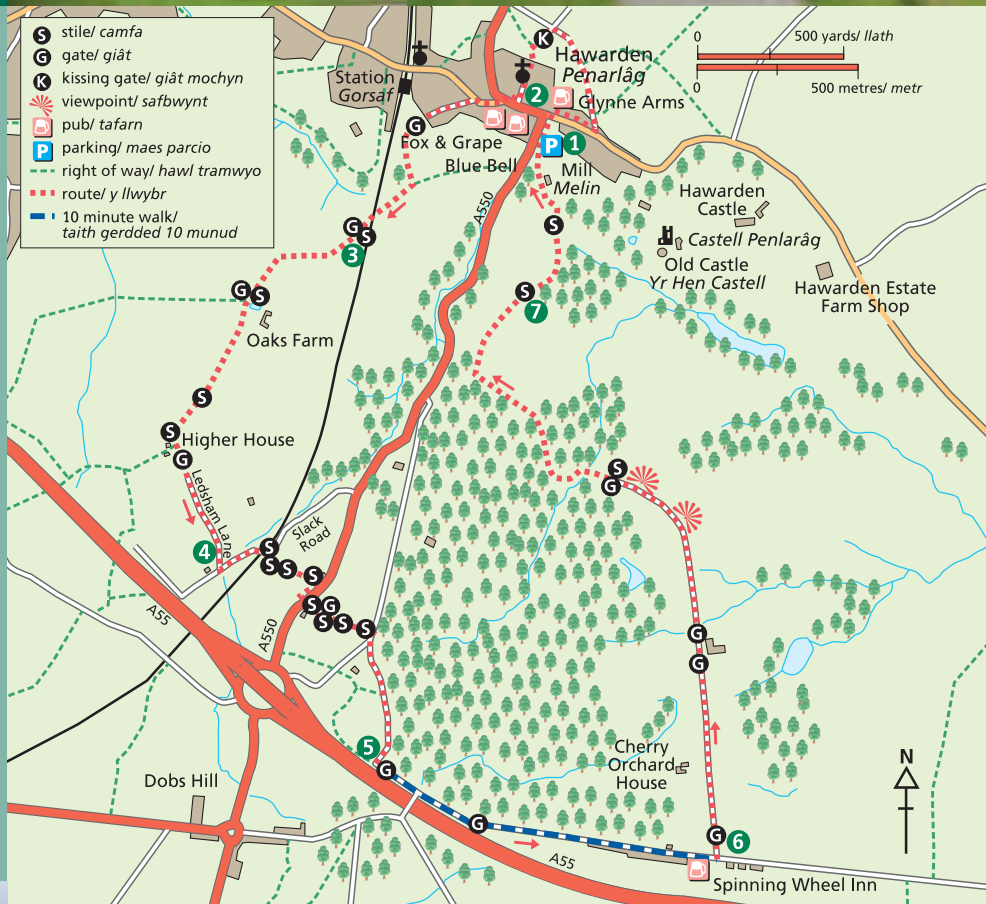
Taith gerdded 10 munud: Hen ffordd darmac segur. Coedwigoedd o bobtu

Cyfleusterau: Tafarnau, caffï a siopau ym Mhenarlâg

Da byw: Defaid a gwartheg

Waymarking / Arwyddion:

The Gladstone Monument
Cofadail o Gladstone

The Walk

1. From car park turn R uphill to reach fountain and T junction. Turn R onto Glynne Way then first L into Crosstree Lane (old lock-up on corner). Descend hill passing school. At junction with Ash Lane turn L thro' gate into churchyard. Go R around church to exit on opposite side. To R is St Deniol's Library (Gladstone Exhibition and Coffee Shop open to public. Tel 01244 532350 for details).
2. Walk along Church Lane to road. Turn L to cross busy road at pelican crossing. Turn R along road, passing St Deniol's on RHS. Take second L down Station Road. When road forks into Woodlands Court and The Wigdale continue ahead along tarmac footpath. Continue ahead, then R to pass under railway line, then immediately L.
3. Continue ahead crossing track to cross stile by gate then continue ahead between golf club greens. Continue along grass track as it bears sharp L towards farm. At gate, cross stile and continue ahead, passing pond at Oaks Farm. After 25m turn R by derelict barn

through open entrance then immediately L following LH field boundary up slope through 2 fields to cross stile. Go ahead for 75m then diagonally R to field boundary. Just before house turn L over stile. Then turn L and in 20m go thro' gate onto Ledsham Lane. Continue for 400m.

4. At T-junction turn L into Slack Road. Cross railway bridge then turn immediately R to cross stile then a second. Turn L and over next stile. Follow LH field boundary and cross stile by Thatch Cottages. Turn R, cross busy road then stile just before red corrugated barn. Follow path past barn then turn R over stile by gate then L up between 2 hedges. Cross stile next to open entrance then follow RH field boundary. Cross stile onto lane and continue ahead, down lane marked "No through road".

5. At end of road turn L through staggered entrance by gate to continue along tarmac path. Pass bridge over A55 on RHS and continue ahead thro' staggered entrance by gate. Continue down road passing Spinning Wheel Inn. Take next L onto lane marked Cherry Orchard Farm.

Penarlâg

6. Within 20m cross stile by cattle grid then continue along road, passing entrance to Cherry Orchard House on LHS after 300m. After a further 400m pass some cottages on RHS. Continue ahead thro' metal gate. At woodland edge, cross stile by gate and continue ahead for 100m. Then turn L and almost immediately R. Continue on waymarked main track for 1.2 km.

7. Cross stile and continue along estate wall. Bear L where path forks. After 100m, at gate by 2 stiles, cross stile furthest from gate. After 50m cross stream, with remains of sluice gate on LHS. Soon after on R, is a ruined 18th century corn mill. The mill wheel and much of the machinery still remains. 75m beyond mill turn R up narrow path with handrail, to return to car park.

Leopold Gate, entrance to Hawarden Castle. Park open daily throughout the year.

Giât Leopold, y fynedfa i Gastell Penarlâg. Y tiroedd ar agor bob dydd drwy'r flwyddyn.

Y Daith Gerdded

1. O'r maes parcio, troi i'r Dd ac i fyny'r allt i'r ffynnon a'r gyffordd T. Troi Dd i Glynne Way a'r 1af Ch i Crosstree Lane (hen garchar ar y gornel). I lawr a heibio'r ysgol. Ar gyffordd Ash Lane troi drwy'r giât ac i'r fynwent. I'r Dd o amgylch yr eglwys ac allan yr ochr arall. Mae Llyfrgell Coleg Sant Deiniol ar y LIDd (Arddangosfa Gladstone a siop goffi ar agor i'r cyhoedd. Tel 01244 532350)

2. Cerddwch ar hyd Lôn yr Eglwys i'r ffordd. Troi i'r Ch i groesi ffordd brysus wrth y groesfan Pelican. Troi i'r Dd ar hyd y ffordd, heibio Sant Deiniol ar eich LIDd. Cymerwch yr ail ar y Ch ac i lawr Ffordd yr Orsaf. Pan fydd y ffordd yn fforchio i Woodlands Court a The Wigdale ewch yn syth ymlaen ar hyd llwybr tarmac. Parhau'n syth ymlaen, yna i'r Dd a dan y lein rheilffordd, yna i'r Ch ar unwaith.

3. Dal ymlaen gan groesi'r llwybr llydan i groesi'r gamfa wrth y giât ac yna dal ymlaen rhwng lleiniau gwyrdd y clwb golff. Dal ymlaen ar hyd y llwybr glaswellt wrth iddo wyro'n siarp i'r Ch tua'r fferm. Wrth y giât, croesi'r gamfa ac ymlaen, heibio i'r llyn yn Oaks Farm. Ar ôl 25m troi i'r Dd wrth adfeilion ysgubor a thrwy fynedfa agored ac yna'n union i'r Ch gan ddilyn ffin y cae ar eich LICH ac i fyny'r llethr drwy 2 gae i groesi'r gamfa. Cerddwch yn syth ymlaen am 75m yna ewch yn groesgornel i'r Dd ac i ffin bellaf y cae. Yn union cyn cyrraedd y ty, troi i'r Ch a dros y gamfa. Yna trowch i'r Ch ac, mewn 20m, ewch drwy'r giât i Lôn Ledsham. Dal ymlaen am 400m.

4. Wrth y gyffordd T, troi i'r Ch i Slack Road. Croesi pont y rheilffordd ac yna troi ar unwaith i'r Dd i groesi un gamfa ac yna'r ail gamfa. Troi i'r Ch a dros y gamfa nesaf. Dilyn ffin LICH y cae a chroesi'r gamfa wrth Thatch Cottages. Troi i'r Dd, croesi'r ffordd ac yna'r gamfa yn union o flaen yr ysgubor dun goch. Dilyn y llwybr i ben draw'r ysgubor ac yna troi i'r Dd a thros y gamfa wrth y giât yna i'r Ch i fyny rhwng 2 wrych. Croesi'r gamfa nesaf i'r fynedfa agored yna dilyn ffin LIDd'r cae. Croesi'r gamfa i'r lôn a dal ymlaen i lawr y lôn ac arni'r arwydd "Dim ffordd drwodd".

5. Ar ddiwedd y ffordd, trowch i'r Ch drwy fynediad alldro a dal ymlaen ar hyd y llwybr tarmac. Bydd y bont dros yr A55 ar eich LIDd, ymlaen drwy fynediad alldro wrth y giât. Ymlaen i lawr y ffordd gan fynd heibio Tafarn the Spinning Wheel. Cymryd y nesaf ar y Ch i'r Lôn ag arni'r enw Cherry Orchard Farm.

6. O fewn 20m croeswch y gamfa wrth y grid gwartheg a dal ar hyd y ffordd gan fynd heibio'r mynediad i Cherry Orchard House ar eich LICH ymhen 300m. Ar ôl 400m eto, mynd heibio bythynnod ar eich LIDd. Dal ymlaen drwy'r giât fetel. Wrth ymyl y goedlan, croesi'r gamfa wrth y giât a dal ymlaen am 100m. Yna troi i'r Ch ac yna i'r Dd bron ar unwaith. Dal ar y llwybr sydd ag arwydd am 1.2 km

7. Dros y gamfa ac ymlaen ar hyd wal y stad. Gwyo i'r Ch ar y fforch. Ymhen 100m. wrth giât a 2 gamfa, croesi'r gamfa bellaf o'r giât. Ymhen 50 m croesi'r nant, bydd olion llifddor ar LICH. Ar y LIDd bydd melin flawd o'r 18fed ganrif gyda'r rhod a rhai o'r peiriannau'n dal yma. 75 milltir ar ol y felin trowch i'r Dd ar lwybr cul a chanllaw. Yn ol i'r maes parcio.

Hawarden was the home of W. E. Gladstone, British Prime Minister for four terms. He introduced an Education Act and an Electoral Reform Act but failed to achieve home rule for Ireland.

Hawarden boasts two castles. The ruined 13th century castle was used by Edward I as a base for his invasion of Wales. It was captured by Dafydd, brother of Welsh Prince, Llywelyn ap Gruffudd, in 1282. In the 17th century it suffered severe damage during the Civil War when it was defended by the Parliamentary side.

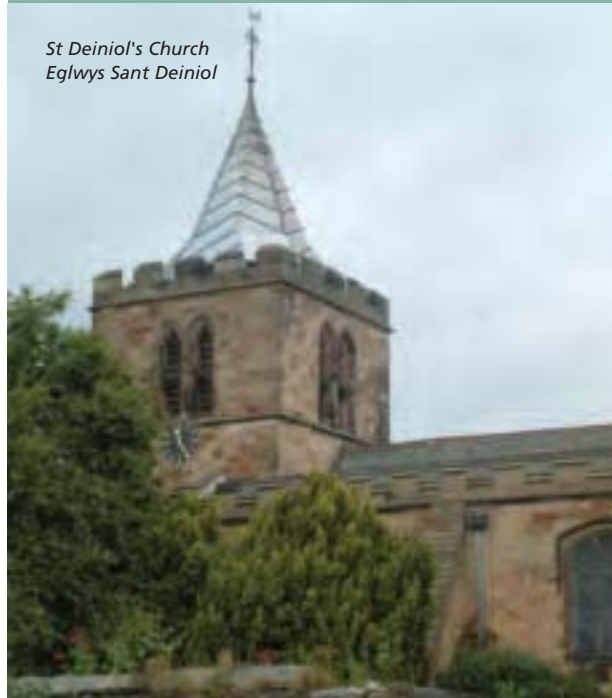
The new castle was Gladstone's home after his marriage to Catherine Glynne, heiress to the Hawarden estate. The family still live there.

Roedd Penarlâg yn gartref i W. E. Gladstone, Prif Weinidog Prydain am bedwar tymor. Cyflwynodd ddeddf addysg a deddf diwygiad etholiadol, ond methodd â chael ymreolaeth i Iwerddon.

Mae dau gastell ym Mhenarlâg. Defnyddiodd brenin Lloegr, Iorwerth I y castell, a godwyd yn y 13ganrif, yn ganolfan ar gyfer ymosod ar Gymru. Cipiwyd y castell gan Dafydd, brawd y Tywysog Llywelyn ap Gruffudd yn 1282. Yn ddiweddarach dioddefodd yn arw yn ystod y Rhyfel Cartref pan roedd y milwyr Seneddol yn ei amddiffyn

Y castell newydd oedd cartref Gladstone ar ôl iddo briodi Catherine Glynne, etifeddes stad Penarlâg. Mae'r teulu'n dal i fyw yma.

St Deiniol's Church Eglwys Sant Deiniol

5

Hope Mountain

Woodland, moorland, old quarries, superb views

Distance: 9.6 km / 6 miles

Time: Allow 2 – 2.5 hrs

Parking: Car park in Caergwrlle by Old Castle Inn (SJ360574) or Waun y Llyn (SJ286577)

Grade: Strenuous – undulating with many small ascents and descents, many stiles, can be muddy and slippery

Facilities: Pubs in Caergwrlle and Cymau.

Livestock: Lots of sheep and cattle

Coedlan, rhostir, hen chwareli, golygfeydd gwych

Pellter: 9.6 km / 6 milltir

Amser: Caniatáu 2 – 2.5 awr

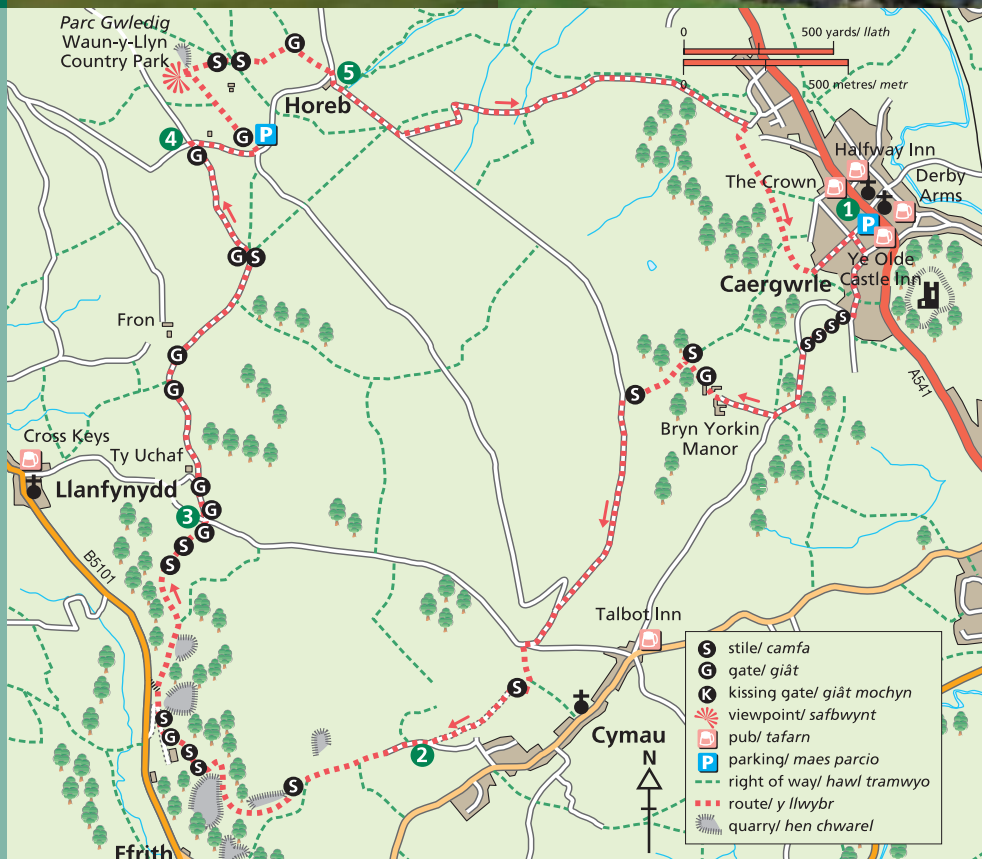
Parcio: Parcio ceir yng Nghaergwrlle wrth dafarn yr Hen Gastell (SJ360574) neu yn Waun y Llyn (SJ286577)

Graddfa: Egniol, i fyny ac i lawr gyda nifer o lwybrau'r dringo a disgyn, nifer o gamfeydd, gall fod yn llithrig

Cyfleusterau: Tafarnau yng Nghaergwrlle a Chymau

Da byw: Llawer o ddefaid a gwartheg

Waymarking / Arwyddion:

Old quarry
Hen chwarel

The Walk

1. Leave Caergwrlle car park by side exit, turn L and walk up lane. Turn L along Bryn Yorikin Lane, continuing thro' housing as it bears R and climbs uphill. At junction with Plas Y Bwl turn R along lane and soon after, turn L up steps and over stile. Walk up field, keeping to LHS and cross stile on RHS of wooden stable. Continue ahead over drive and stile. Walk up field along RHS. Cross stile and turn L along lane and then R down drive of Bryn Yorikin. Follow drive past houses and at Malt House turn R and follow grassy track around house. Go thro' gate and turn R onto footpath. Before stile turn sharp L and walk diagonally uphill along natural path. Continue into field and walk uphill to cross stile onto road. Turn L along road. Continue downhill for about 1km, ignoring lane joining from R. At T junction turn R then L onto footpath. Go down steps and walk around back of houses. Follow path with fence on R. At field edge turn R uphill towards cottage. Turn L over stone stile to cross yard of cottage and continue ahead along lane.

2. At road junction turn R and follow road, past houses. Bear L onto waymarked path into woodland. Continue ahead, ignoring path on L.

Where path leaves woodland keep to R, passing old quarry face on R. Follow path back into woodland. Cross stile and continue ahead across hillside keeping near LH fenceline. At fencepost by fallen tree continue ahead for 5m then turn L and walk down hillside, with hedge on LHS. Bear R at waymarker on post, meandering down to woods. Cross stile into woods. Turn R and follow woodland path over next stile. Continue along grassy path and thro' gate on L. Turn R over stepped stile then bear L down drive, passing disused quarry entrance on R. Continue ahead onto grassy path where drive hairpins L. Where path forks, take R path and continue climbing up hillside. Where path joins from R continue ahead. Approx 20m beyond path junction turn R into woodland. Follow path as it slowly climbs through woodland (ignore small path R). Path eventually bears R towards woodland edge. At field corner turn R and follow old stone wall uphill to cross stone stile. Walk along LHS of two fields, crossing stile and thro' gate beside 'Fairview' onto road.

3. Cross road and take track thro' gate bearing L to Ty Uchaf. Before house take signed path R thro' gate and follow path between trees. Thro' gate and continue ahead, ignoring path L. Thro'

Mynydd yr Hob

another gate (white house ahead) then bear R and follow grassy path uphill. Continue ahead as path levels out. Go thro' gate/stile and continue ahead to another gate onto road.

4. Turn R along road and continue uphill. Go thro' small gate on L into Waun y Llyn Country Park car park. Follow clear path to viewpoint. From viewpoint take minor path descending down RH hillside, heading to stile. Cross stile and footbridge then stile opposite. Walk diagonally R across field to corner. Follow RH fence for 20m then bear L down hill. Continue descending L to gate/ cattle grid in far fence. Turn R thro' gate and continue along track to road.

5. Take road opposite downhill. After 250m turn L and follow minor road for 1km downhill towards Caergwrle. Where road bends L take signed footpath R, alongside Celyn Cottage. At wall corner turn L and follow woodland path behind housing for 500m, keeping old wall on L. Keep L where path forks, finally turning L to join lane. Turn L down lane to main road, then R back to car park.

Y Daith Gerdded

1. Gadewch y maes parcio drwy'r allanfa ar yr ochr, trowch i'r Ch a cherdded i fyny'r ffordd. Ar y gyffordd T trowch i'r Ch ar hyd Lôn Bryn Yorkin, ewch ymlaen drwy'r tai wrth i'r ffordd wyro i'r Dd a dringo i fyny. Ar y gyffordd gyda Plas Y Bwl troi i'r Dd ar hyd y lôn ac yn fuan wedyn, troi i'r Ch i fyny'r grisiau a dros y gamfa. Cerdded i fyny'r cae gan gadw at y LlCh a chroesi'r gamfa wrth y stabl bren. Ymlaen wedyn gan groesi'r dreif a'r camfeydd. Cerdded i fyny'r cae ar y LLDd. Croesi camfa a throi i'r Ch ar hyd y lôn ac yna i'r Dd i lawr dreif Bryn Yorkin. Dilyn y dreif heibio'r tai ac, wrth Malt House, troi i'r Dd a dilyn y llwybr glaswellt o gwmpas y tŷ. Mynd drwy'r giât a throi i'r Dd i'r llwybr troed. Cyn dod at y gamfa troi'n llym i'r Ch a cherdded yn groesgornel i fyny'r bryn drwy goedlan ar hyd llwybr naturiol. Ymlaen i mewn i'r cae a dringo'n raddol i groesi camfa ac i'r ffordd. Troi i'r Ch ar y ffordd. Ymlaen ar i lawr am tua 1km, anwybyddu'r lôn sy'n ymuno o'r Dd. Ar y gyffordd T troi i'r Dd ac i'r Ch ar unwaith i'r llwybr. I lawr y grisiau a cherdded y tu ôl i'r tai. Dilyn y llwybr gan gadw'r ffens ar y LLDd. Ar ymyl y cae troi i'r Dd i fyny'r allt tua'r bwthyn. Troi i'r Ch dros gamfa garreg a chroesi buarth y bwthyn ac yna ymlaen ar hyd y lôn.

2. Ar gyffordd y ffordd, troi i'r Dd a dilyn y ffordd gan fynd heibio tai. Gwyrwch i'r Ch i lwybr ag arwydd

arno ac i mewn i'r coed. Dal yn syth ymlaen gan anwybyddu'r llwybr ar y Ch. Pan fydd y llwybr yn gadael y goedlan cadwch i'r Dd gan fynd heibio wyneb hen chwarel ar y Dd. Dilyn y llwybr yn ôl i'r goedlan. Croesi'r gamfa a mynd ymlaen ar draws ochr y bryn gan gadw'r ffens ar y LlCh. Wrth y postyn ffens, yn ymyl coeden a syrthiodd, ymlaen am 5m a throi i'r Ch i gerdded i lawr gan gadw'r gwrych ar y LlCh. Gwyro i'r Dd wrth yr arwyddbost, gan igam ogamu i lawr i'r coed. Croesi camfa ac, dros y gamfa nesaf. Ymlaen ar hyd y llwybr glaswelltoga a thrwy'r giât ar y Ch. Troi i'r Dd dros y gamfa risiau a gwyro i'r Ch ac i lawr y dreif gan fynd heibio mynedfa hen chwarel ar y Dd. Ymlaen ar hyd llwybr glaswellt ble mae'r dreif yn troi'n llym i'r Ch. Pan ddowch at fforch yn y llwybr, cymerwch y llwybr i'r Dd a dal ymlaen i fyny'r bryn. Syth ymlaen ble mae'r llwybr yn ymuno o'r Dd. Tua 20m y tu hwnt i gyffordd y llwybr troi i'r Dd ac i'r goedlan. Dilyn y llwybr wrth iddo ddringo'n raddol drwy'r goedlan (anwybyddu'r llwybr bach ar y Dd). Bydd y llwybr yn gwyro i'r Dd maes o law tuag at ymyl y goedlan. Yng nghornel y cae, troi i'r Dd a dilyn hen wall gerrig i fyny'r bryn i groesi'r gamfa. Cerdded ar hyd LlCh dau gau, croesi'r gamfa a mynd drwy'r giât yn ymyl 'Fairview' ac i'r ffordd.

3. Croesi'r ffordd a chymryd y llwybr llydan drwy'r giât gan wyro i'r Ch tua Thŷ Uchaf. Cyn cyrraedd y tŷ, ewch ar y llwybr a arwyddwyd i'r Dd a thrwy'r giât i ddilyn y llwybr rhwng y coed. Drwy'r giât ac yn syth ymlaen gan anwybyddu'r llwybr sy ar y LlCh. Drwy giât arall (tŷ gwyn yn syth ymlaen) yna i'r Dd a dilyn llwybr glaswellt i fyny'r allt. Syth ymlaen wrth i'r llwybr wastatau. Ewch drwy'r giât/camfa ac ymlaen i giât arall ac i'r ffordd.

4. Troi i'r Dd ar hyd y ffordd ac ymlaen i fyny'r allt. Ewch drwy'r giât fechan ar y LlCh i faes parcio Parc Gwledig Waun y Llyn. Dilyn y llwybr amlwg i'r olygfau. Ewch ymlaen ychydig o gamau yna cymerwch y llwybr llai i'r Dd ac i lawr, gan anelu at gamfa amlwg. Dros y gamfa a'r bont a chamfa arall ar fin llwybr glaswellt. Cerdded yn groesgornel ar draws y cae y tu ôl i'r hen gapel ac i'r gornel. Dilyn y ffens LLDd am 20m a gwyro i'r Ch i lawr y bryn. Ymlaen at y giât/camfa yn y ffens yn y pen draw. Troi i'r Dd i fynd drwy'r giât ac yna ymlaen i'r ffordd.

5. Cymerwch y ffordd gyferbyn ac i lawr yr allt. Ar ôl 250m trowch i'r Ch a dilyn ffordd fach am 1km i lawr tua Chaergwrle. Pan fydd y ffordd yn troi tua'r LlCh, cymerwch y llwybr ag arno'r arwydd i'r Dd, wrth ochr Bwthyn Celyn. Wrth gornel y wal, troi i'r Ch a dilyn y llwybr drwy'r coed y tu cefn i'r tai am 500m gan gadw'r hen wal ar y LlCh. Cadwch i'r Ch ar bob fforch yn y llwybr gan droi i'r Ch yn y diwedd i ymuno â'r lôn. Troi i'r Ch i lawr y lôn i'r ffordd fawr, yna i'r Dd ac i'r maes parcio.

Bryn Yorkin – This Jacobean mansion is reputedly connected to Caergwrle Castle by an underground tunnel.

Bryn Yorkin – Yn ôl y sôn, mae twnnel tanddearol yn cysylltu'r Plas Jacobeaidd hwn â Chastell Caergwrle.

Quarrying

The old quarries have now been recolonised by wildlife, but for 150 years resounded with picks and shovels, blasting and machinery.

Limestone from Ffrith was in demand for road building. Crushed stone was carried across the Ffrith road via an aerial cableway and mixed with tar for road surfacing at the Tarmac works. Hard silica sandstone was quarried at Waun y Llyn and used for building stone and abrasive cleaning products.

Chwarela

Daeth y bywyd gwyllt yn ôl unwaith eto i'r hen chwareli ar ôl 150 mlynedd o swm caib a rhaw, ffrwydro a pheiriannau.

Roedd galw mawr am garreg galch y Ffrith i wneud ffyrdd. Ar ôl eu malu cludwyd y cerrig ar draws Ffordd y Ffrith ar ffordd gebl drwy'r awyr, ac yna'u cymysgu yn y gwaith Tarmac i wneud tar ar gyfer wyneb y ffyrdd. Bu cloddio am dywodfaen silica galed yn Waun y Llyn a'i ddefnyddio i wneud cerrig adeiladu a phowdwr sgwrio

Quarry workers
Gweithwyr yn y chwarel

Knapweed
Pengaled

Nant y Ffrith

Suberb views, rolling farmland and peaceful forest

Distance: 8.8 km / 5.5 miles

Time: Allow 3 – 4 hrs

Parking: Cross Keys car park with landlord's permission or limited roadside parking in Llanfynydd (SJ279567)

Grade: Moderate, undulating terrain, several stiles

Ten Minute Walk: A cool forest track winding down to bridge over the Nant y Ffrith

Facilities: Pub and shop in Llanfynydd, two pubs in Ffrith

Livestock: Sheep and cattle

Golygfeydd rhagorol, tir bryniog, a choedwig heddychlon

Pellter: 8.8 km / 5.5 milltir

Amser: Caniatáu 3 – 4 awr

Parcio: Maes parcio Cross Keys gyda chaniatâd y tiffeddiannwr, neu ychydig o le parcio yn Llanfynydd (SJ279567)

Graddfa: Cymedrol, tir bryniog, nifer o gamfeydd

Taith gerdded 10 munud: Llwybr drwy'r goedwig i lawr at y bont Nant y Ffrith

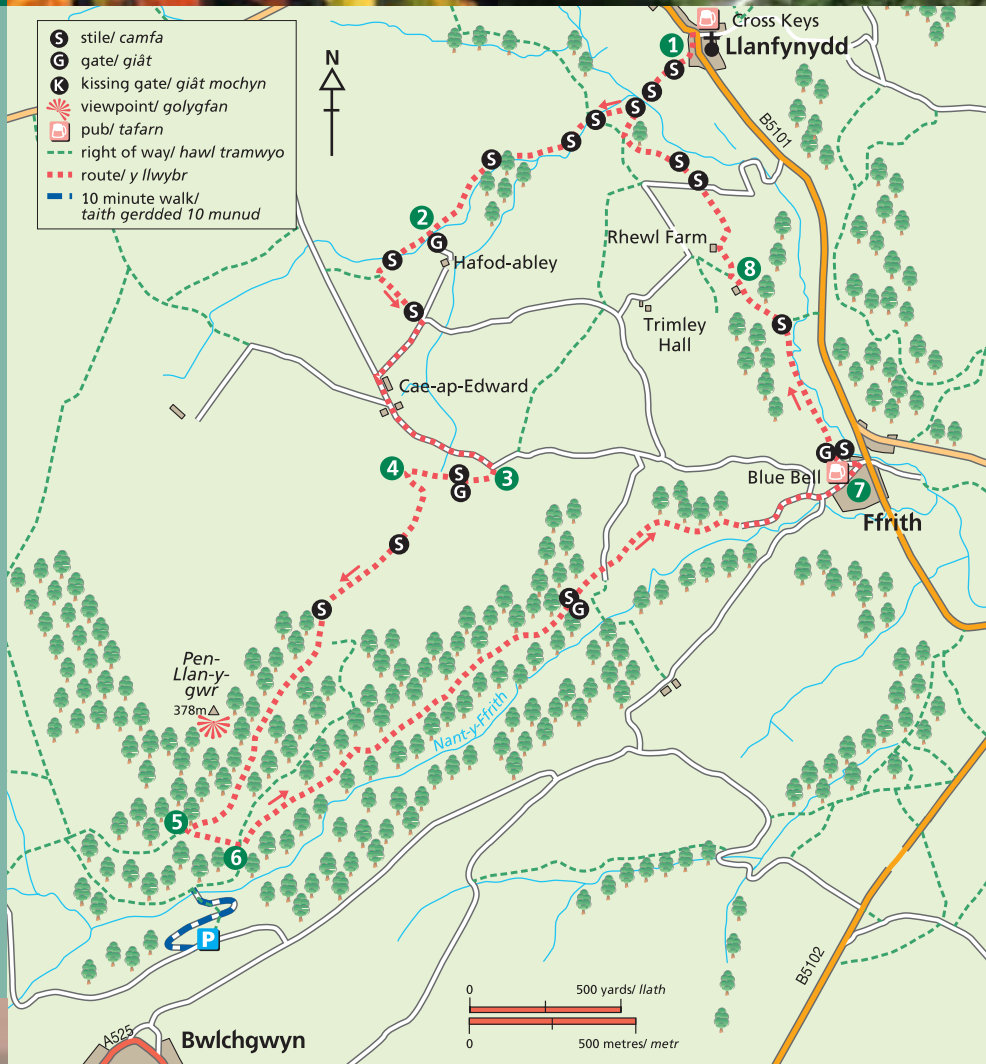
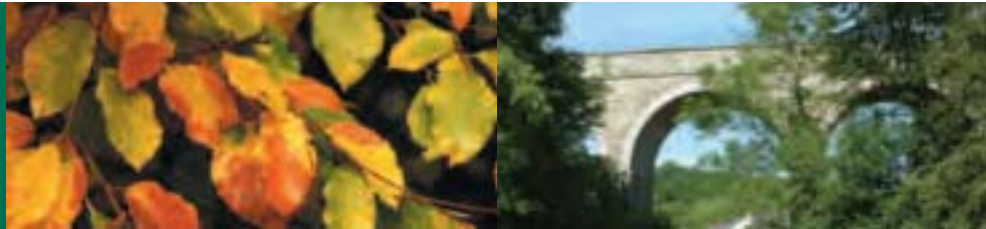
Cyfleusterau: Tafarn a siop yn Llanfynydd, 2 dafarn yn y Ffrith

Da byw: Defaid a gwartheg

Waymarking / Arwyddion:

Nant y Ffrith

The Walk

1. From pub car park cross road and turn R and immediate L onto track. Pass under small bridge, formerly part of Llanfynydd railway station. Continue ahead where track splits and walk between redbrick house and former mill. Cross stile and continue across paddock. Cross footbridge and next stile into field. Walk diagonally R across field to cross stile in wall. Follow RH fence across next field. Cross stile and river then follow path along LH field edge above river. Just before gate and bridge go thro' gap in fence on R, following natural path above river, crossing stile. At end of path turn L along a track.
2. Where track bears L to Hafod-abley, take signed path on R through small gate and follow LH field edge. Over stile and footbridge and climb uphill along RH field edge (can be overgrown and

boggy). At corner of field turn L and follow RH field edge to stile onto lane. Turn R for about 200m to T junction. Turn L along lane, slowly climbing for approx 500m.

3. Where lane bends L take wide track on R. Cross gate/stile and continue along track.
4. Just beyond pond on L take L fork uphill on minor path. At track turn L and follow LH boundary uphill to stile and gap. Turn R onto path and follow RH fenceline to woodland edge. Cross stile and follow narrow meandering path through woodland. Continue ahead where path joins larger track (or detour R up track to trig point for superb view), gradually descending hillside.
5. Where path meets wide track at bottom of hill, turn R then L after 15m. Continue downhill on small natural path, passing pond on R. Continue

Nant y Ffrith

along path, with old stone wall on L. At waymarker post on L take path sharp L, with moss covered wall on RHS. Follow path as it meanders down hillside, passing row of old yews on R (relict of Nant y Ffrith Hall pleasure grounds).

6. Turn L at first path junction and L again where path joins wide forest track. Continue along track for approx 1.25km, (ignoring path L) enjoying wide views of Nant y Ffrith valley to R. At end of forest track continue through metal gate/stile along narrow path. Pass paddocks and house on L, following fenced path. Turn R along drive and continue under Ffrith viaduct into village.

7. Turn L in front of Bluebell Inn and L down a track through Pant Joinery yard, passing office on L. Go through gate/stile and continue ahead, bearing R after approx 150m, along minor path descending towards river. Cross stile by river and turn L uphill walking under small old railway bridge. Continue up track.

8. Just past house on L go through gate on R and follow RH field edge to gate into farmyard. Follow drive, bearing R past house, and continue to road. Cross road and stile opposite. Continue ahead along grassy path descending hillside to stile in bottom RH corner. Cross stile and continue over next stile to retrace footsteps over footbridge, across paddock and onto track beyond mill to return to Llanfynydd.

Y Daith Gerdded

1. O faes parcio'r dafarn croeswch y ffordd a throi i'r Dd ac yna i'r Ch ar unwaith i'r llwybr llydan. Ewch o dan y bont fechan oedd gynt yn rhan o hen orsaf rheilffordd Llanfynydd. Ymlaen i ble mae'r llwybr yn gwahanu a cherddwch rhwng y tŷ brics coch a'r hen felin. Croesi'r gamfa ac ymlaen dros y borfa. Croesi'r bompren a'r gamfa nesaf i'r cae. Cerdded yn groesgornel i'r Dd ar draws y cae i groesi'r gamfa yn y wal. Dilyn LIDD'r ffens ar draws y cae nesaf. Croesi'r gamfa a'r afon ac yna dilyn y llwybr ar hyd LICH ymyl y cae y tu uchaf i'r afon. Yn union cyn dod i'r giât a'r bont ewch drwy'r bwch yn y ffens ar y LIDD, gan ddilyn llwybr naturiol uwchben yr afon, croesi'r gamfa. Pan ddaw'r llwybr i ben, troi i'r Ch ac ar hyd y llwybr llydan.

2. Pan fydd y llwybr hwn yn gwyrto i'r Ch i Hafod Abley, ewch ar y llwybr sydd ag arwydd arno ar y Dd a thwy'r giât fechan a dilyn ymyl LICH y cae. Dros y gamfa a'r bont a dringo ar hyd LIDD'r cae (gall fod gordyfiant a chors). Yng nghornel y cae, troi i'r Ch a dilyn min LIDD'r cae at y gamfa ac i'r lôn. Troi i'r Dd am 200m i'r gyffordd T. Troi i'r Ch

ar hyd y lôn, dringo'n raddol am tua 500m.

3. Pan fydd y lôn yn troi tua'r Ch cymerwch y llwybr llydan ar y Dd. Croesi'r giât/camfa a dal ymlaen ar hyd y llwybr llydan.

4. Yn union y tu hwnt i'r llyn sy ar y LICH, cymerwch y fforch Ch i fyny ar lwybr llai. Ar y llwybr llydan, trowch i'r Ch a dilyn y ffin LICH i fyny tua'r gamfa a'r adwy. Troi i'r Dd i'r llwybr a dilyn y ffens LIDD i ymyl y coed. Croesi'r gamfa a dilyn llwybr naturiol troellog cul drwy'r goedlan. Ymlaen i ble mae'r llwybr yn ymuno â llwybr mwy (neu ddargyfeirio i'r Dd i fyny'r llwybr am olygfa wych o'r pwynt trig), cerdded yn raddol i lawr y bryn.

5. Pan fydd y llwybr yn cyfarfod â llwybr llydan ar waelod yr allt, troi i'r Dd ac yna i'r Ch ar ôl 15m, ac ymlaen i lawr ar lwybr bychan naturiol gan fynd heibio'r llyn ar y LIDD. Ymlaen ar hyd y llwybr, bydd hen wal gerrig ar y LICH. Wrth y postyn arwyddo ar y LICH ewch ar y llwybr sy'n troi yn llym i'r Ch, sydd â wal fwsoglyd ar y LIDD. Dilynwch y llwybr wrth iddo grwydro i lawr y bryn gan fynd heibio rhes o hen goed yw ar y LIDD (olion gerddi pleser Plas Nant y Ffrith).

6. Troi i'r Ch ar gyffordd gyntaf y llwybr ac yna i'r Ch eto ble mae'r llwybr yn ymuno â llwybr llydan y goedwig. Dal ar y llwybr llydan am tua 1.25km, (anwybyddu'r llwybr i'r Ch) gan fwynhau golygfeydd eang o ddyffryn Nant y Ffrith ar y LIDD. Ar ben draw llwybr y goedwig, ewch ymlaen drwy giât fetel/camfa ar hyd llwybr cul. Ewch heibio'r padogau a'r tŷ ar y LICH, gan ddilyn y llwybr sy â ffens. Troi i'r Dd ar hyd y dreif ac ymlaen o dan bont cludo dŵr y Ffrith ac i mewn i'r pentref.

7. Troi i'r Ch o flaen tafarn y Bluebell ac yna i'r Ch i lawr llwybr llydan i ymuno ag iard Gwaith Saer y Pant, mynd heibio i'r swyddfa ar y LICH. Ewch drwy'r giât/camfa ac yn syth ymlaen, gwyrto i'r Dd ar ôl tua 150m, ar hyd ffordd fach gan ddisgyn tua'r afon. Croesi'r gamfa wrth yr afon a throi i'r Ch i fyny'r bryn gan gerdded o dan hen bont reilffordd. Parhau i fyny'r llwybr llydan.

8. Ar unwaith ar ôl y tai ar y LICH, ewch drwy'r giât ar y LIDD a dilyn ymyl LIDD y cae i'r giât ac i mewn i'r buarth. Dilyn y dreif gan wyro i'r Dd heibio'r tŷ, ewch ymlaen i'r ffordd. Croesi'r ffordd a'r gamfa gyferbyn. Syth ymlaen ar hyd llwybr glaswellt gan fynd i lawr tua'r gamfa yn y gornel LIDD waelod. Croesi'r gamfa a mynd ymlaen dros y gamfa nesaf gan ddilyn eich trywydd yn ôl dros y bont, ar draws y padog ac i lwybr llydan y tu hwnt i'r felin i ddod yn ôl i Lanfynydd.

Nant Y Ffrith Hall was built as a hunting lodge in 1850 by Thomas Fry, a Liverpool tea merchant. Fry died soon after its completion but the new owner turned it into a fine country residence. In 1865 it was sold to local ironmaster James Kyrke. His son enlarged it further but afterwards it gradually deteriorated and was finally demolished.

Look for the exotic trees, old stonework and a circle of yew trees that are the only remains of the once extensive pleasure gardens that surrounded the house.

Adeiladwyd Plas Nant y Ffrith yn lluest hela yn 1850 gan Thomas Fry, masnachwr te o Lerpwl. Bu farw yn fuan ar ôl ei gwblhau a gwnaeth y perchennog newydd dy braf o'r adeilad. Yn 1865 Prynodd James Kyrke, meistr haearn lleol, y tŷ. Ymestynnodd ei fab y tŷ eto, ond wedyn fe ddadfeiliodd a chafodd ei chwalu.

Chwiliwch am y coed dieithr, yr hen waith cerrig a'r cylch o goed yw; dyma'r cyfan sydd ar ô o'r gerddi pleser eang oedd o gwmpas y tŷ.

Nant y Ffrith circa 1900

The former Nant y Ffrith Hall Plas Nant y Ffrith gynt

7

Northop – Sychdyn

A travellers' resting place, grand houses, parkland and woodland

Distance: 8 km / 5 miles

Time: Allow 2.5 – 3 hrs

Parking: Car park in centre of Northop (SJ245683)

Grade: Moderate, many stiles, boggy patches

Facilities: Pubs in Northop, Sychdyn, shops in both villages

Livestock: Some sheep and horses

Lle i deithwyr orffwys, tai mawreddog, parciau a choedlannau

Pellter: 8 km / 5 milltir

Amser: Caniatau 2.5 – 3 awr

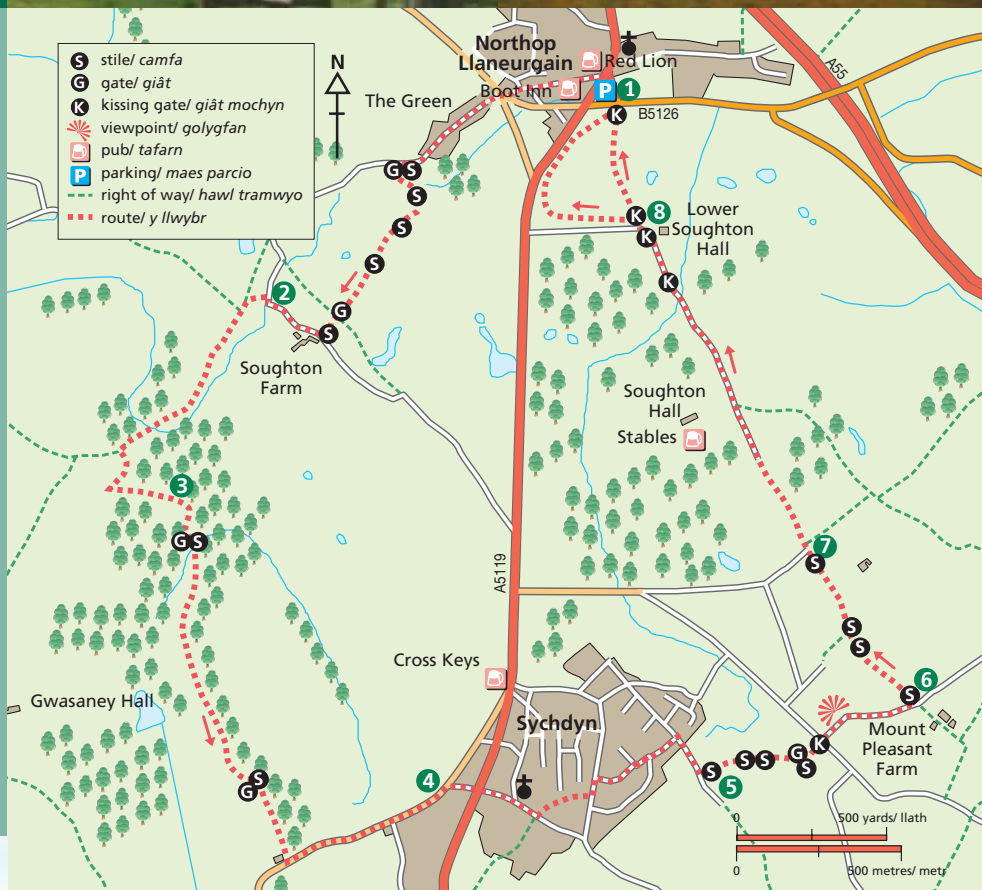
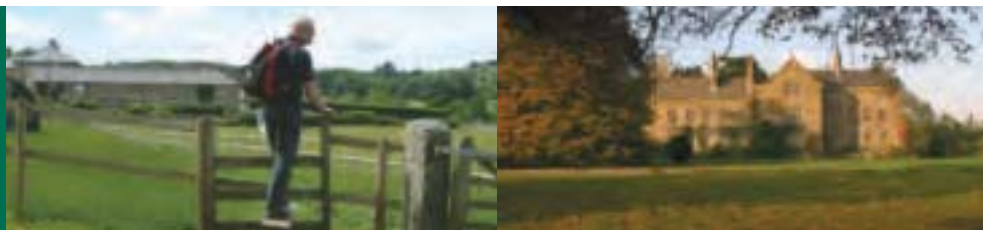
Parcio: Maes parcio yng nghanol Llaneurgain (SJ245683)

Graddfa: Cymedrol, nifer o gamfeydd, gwlyb mewn manau

Cyfleusterau: Tafarnau yn Llaneurgain, Sychdyn, siopau yn y naill bentref a'r llall

Da byw: Defaid a cheffylau

Waymarking / Arwyddion:

The Walk

1. Leave car park on A5119 side. Cross main road and continue ahead along old High Street, passing Memorial Hall. Cross road, and continue ahead along "The Green" past housing. After lane bends, turn L over cattle grid/stile onto drive. Follow drive and then continue on grassy path to L of Green Cottage. Go thro' gate/stile, turn R, and skirt around field keeping near RH fenceline. Cross stile and walk across next field towards farm. Cross next stile and go diagonally L across field to stone stile in front of Soughton Farm. Turn R along road.

2. After 220m turn left along track (bridleway). Ignore footpath R and stay on BW, heading towards woodland. Ignore small path on L and continue uphill. Where track bends R take path L, passing hillock and old quarry on R. At path junction, with woodland edge to R, turn L downhill. Cross small footbridge and follow muddy track through conifer trees. At the end of conifer row continue ahead following waymarker.

3. Turn R onto broad track. Follow track through woodland, ignoring track to L. At woodland edge go thro' gate/stile into field. Follow path along LHS of field beside woodland. Go thro' gate and continue ahead, passing small cottage on R. At road turn L and continue for approx 1 km.

4. Take waymarked footpath on RHS leading to main road. Cross carefully and continue ahead along Pen Y Bryn, passing London Road on L. Turn L onto Bryn Hyfryd and continue to end to path between houses. Turn L onto New Brighton Rd and continue to waymarked footpath on RHS, leading between houses. Follow path then turn L onto road. At T-junction turn L. Continue to another T-junction and turn R. At playing fields continue straight ahead along track.

5. After 100m turn L over new waymarked stile. Walk along RH field edge and cross footbridge with stiles at both sides, then continue ahead thro' field. In top RH corner go thro' gate/stile. Continue along track between fields to road. Cross road and continue along lane opposite.

Llaneurgain - Sychdyn

6. Just before Mount Pleasant Farm cross stile into field and walk along LHS. Cross stile onto narrow path, passing stables on L. Cross stile and follow RH fenceline.

7. At field end cross stile beside lodge and continue ahead down track (ignore path signed R). Continue along this clear path passing Soughton Hall on L. Pass under old stone bridge and continue to "sleeper" bridge over stream. Ignore path to R and continue along woodland edge to kissing gate (KG). Go through gate and R along track. Go through two KGs, crossing drive of Lower Soughton Hall, then onto Norththop Country Park Golf Course.

8. On golf course, either continue ahead towards Norththop Church and exit onto road opposite car park, or take path on L skirting golf course but continue ahead at path junction, walking around golf course edge, to cross road opposite car park.

Y Daith Gerdded

1. Gadewch y maes parcio ar ochr yr A5119, croesi'r ffordd fawr ac ymlaen ar hyd yr hen Stryd Fawr, gan fynd heibio'r Neuadd Goffa. Croesi'r ffordd brysur ac ymlaen ar hyd "The Green" gan fynd heibio'r tai. Ar ôl y tro yn y lôn, troi i'r Ch dros y grid /camfa i'r dreif. Dilyn y dreif ac ymlaen ar hyd llwybr glaswellt sydd ar LICH 'Green Cottage'. Ewch drwy'r giât/camfa, troi i'r Dde ac ewch o amgylch y cae gan gadw'r ffens ar eich LIDD. Croesi'r gamfa a cherdded ar draws y cae nesaf a thua'r fferm. Croesi'r gamfa a mynd yn groesgornel tua'r Ch ar draws y cae i'r gamfa garreg sydd o flaen Fferm Soughton. Troi i'r Dde ar y ffordd.

2. Ar ôl 220m, troi i'r Ch ar hyd y llwybr llydan (llwybr ceffylau). Anwybyddu'r llwybr sydd ar y LIDD gan aros ar y llwybr Ceffylau, cerdded ymlaen drwy'r coed. Anwybyddu'r llwybr bach ar y LICH a mynd ymlaen i fyny'r bryn. Pan fydd y llwybr yn troi i'r dde, ewch ar y llwybr i'r Chwith, bydd bryn bach a hen chwarel ar eich LIDD. Ar gyffordd y llwybrau, cadwch at ymyl y goedwig ar eich LIDD, troi i'r Ch i lawr yr allt. Croesi pont fechan, a dilyn y llwybr gwlyb drwy'r coed conifer. Ar ben y rhes o goed conifer, ewch ymlaen gan ddilyn yr arwydd.

3. Troi i'r Dde i lwybr llydan. Dilyn y ffordd drwy'r llwyn, anwybyddu'r ffordd i'r Ch. Ar ymyl y llwyn, ewch drwy giât/camfa i gae. Dilyn y llwybr ar hyd LICH y cae yn ymyl y coed. Ewch drwy'r giât a pharhau ymlaen gan fynd heibio bwthyn ar y LIDD. Troi i'r Ch pan ddowch i'r ffordd, dal ymlaen am tua 1 km.

4. Cymerwch y llwybr sydd ag arwydd ar y LIDD

Yellow pimpernel
Gwlydd melyn mair

sy'n arwain i'r briffordd. Croeswch yn ofalus ac ewch ymlaen ar hyd Pen Y Bryn, ewch heibio Ffordd Llundain ar eich LICH. Troi i'r Ch i Fryn Hyfryd ac ymlaen i'r diwedd i'r llwybr rhwng y tai. Troi i'r Ch i Ffordd New Brighton, ac ymlaen i'r llwybr sydd ag arwydd ar y LIDD, sy'n mynd rhwng y tai. Dilynwch y llwybr ac yna trowch i'r Ch ac i'r ffordd. Ar y Gyffordd T, trowch i'r Ch. Ewch ymlaen i'r gyffordd T nesaf, a throi i'r Dde. Wrth y caeau chwarae ewch yn syth ymlaen ar hyd y llwybr llydan.

5. Ar ôl 100m, troi i'r Ch dros gamfa newydd gydag arwydd arni. Cerddwch ar hyd ffin LIDD'r cae. Dros y bont sydd â chamfeydd ar y ddwy ochr, yna ymlaen drwy'r cae. Yn y gornel uchaf LIDD ewch drwy'r giât/camfa. Parhau ar hyd y llwybr llydan rhwng y caeau i'r ffordd. Croesi'r ffordd ac ymlaen ar hyd y lôn gyferbyn.

6. Yn union cyn cyrraedd Fferm Mount Pleasant, croeswch y gamfa i gae a cherdded ar y LICH. Croesi'r gamfa i lwybr cul, bydd stablau ar y LICH. Croesi'r gamfa a dilyn ffens LIDD.

7. Ar ben y cae, dringwch y gamfa yn ymyl y lodge ac ymlaen i lawr y llwybr llydan (anwybyddu'r llwybr gyda'r arwydd i'r Dde). Ymlaen ar hyd y llwybr amlwg hwn gan fynd heibio Plas Sychdyn ar eich LICH. Cerddwch dan hen bont garreg ac ymlaen i bont bren dros nant. Anwybyddu'r llwybr i'r Dde, a cherdded ymlaen i fin y llwyn i'r giât mochyn (GM). Drwy'r giât ac i'r Dde ar y llwybr llydan. Drwy ddwy giât Mochyn, croesi dreif Plas Sychdyn Isaf, ac i Glwb Golff Parc Gwledig Llaneurgain.

8. Ar y cwrs golff gallwch naill ai fynd ymlaen tuag Eglwys Llaneurgain ac allan i'r ffordd gyferbyn â'r maes parcio neu gallwch gymryd y llwybr sy ar y LICH o amgylch y cwrs golff ond ewch yn syth ymlaen i gyffordd llwybrau, gan gerdded o gwmpas min y cwrs golff a chroesi'r ffordd gyferbyn â'r maes parcio.

Norththop was a welcome stopping point for travellers. It was an important medieval trading route and long pack horse trains were a familiar sight. In 1602 it became a Post Town on the London-Holyhead mail route, the main stopping point between Chester and St Asaph. By 1776 there were 7 inns in Norththop, servicing travellers' needs! Plymouth House was formerly 'The Yacht', the main inn for stagecoaches.

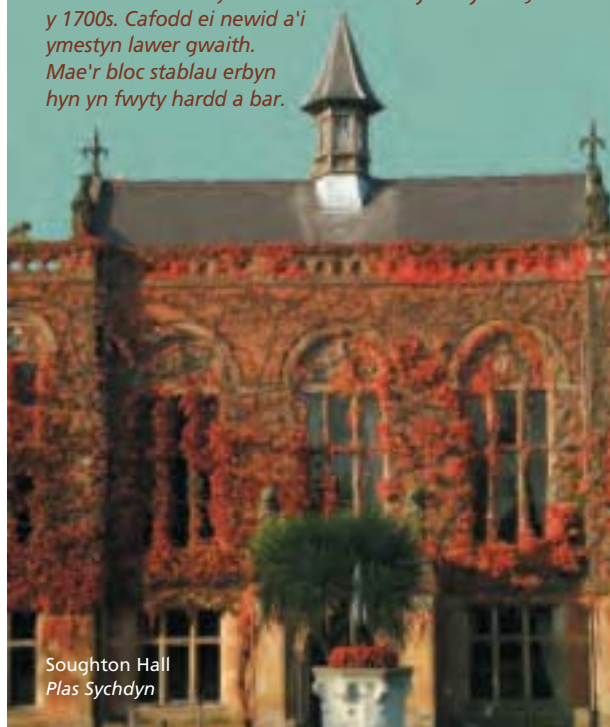
Gwysaney Hall – Look for this handsome Tudor House on the hillside as you leave the woodland beyond point 3.

Soughton Hall has been owned by the Bankes family from the mid 1700s and has been altered and extended many times. The stable block is now an attractive restaurant and bar.

Lle croesawgar i deithwyr aros oedd Llaneurgain. Yn ystod yr Oesoedd Canol roedd yma ffordd fasnachu bwysig gyda cheffylau pwn i'w gweld arni'n aml. Yn 1602 aeth yn Dref Bost ar y ffordd bost o Lundain i Gaerdybi. Dyma oedd y prif fan aros rhwng Caer a Llanelwly. Erbyn 1776 roedd saith o dafarndai yn Llaneurgain ar gyfer teithwyr. Yr enw ar Plymouth House ers talwm oedd 'The Yacht', hon oedd y brif dafarn ar gyfer y goets fawr.

Plas Gwasanau – Chwiliwch am y tŷ hardd o oes y Tuduriaid ar ochr y bryn tua pwynt 3.

Bu'r Teulu Bankes yn berchen ar Blas Sychdyn o ganol y 1700s. Cafodd ei newid a'i ymestyn lawer gwaith. Mae'r bloc stablau erbyn hyn yn fwyty hardd a bar.

Soughton Hall
Plas Sychdyn

8

Waun y Llyn - Llanfynydd

Breathtaking views, industrial heritage, peaceful countryside

Distance: 6.5 km / 4 miles

Time: Allow 2 – 2.5 hrs

Parking: Waun y Llyn Country Park (SJ286577) or small car park at beginning of old railway (SJ269589)

Grade: Moderate (one steady ascent), several stiles

Ten Minute Walk: Choose between a restored dismantled railway along the valley bottom (RADAR key on gate), or beautiful hilltop Waun Y Llyn Country Park

Facilities: Pubs and post offices in Llanfynydd and Coed Talon

Livestock: Sheep and cattle

Additional Information: Llanfynydd booklet available from shops and pubs

Golygfeydd syfrdanol, treftadaeth ddiwydiannol, cefn gwlad tawel

Pellter: 6.5 km / 4 milltir

Amser: Caniatáu 2 – 2.5 awr

Parcio: Parc Gwledig Waun y Llyn neu'r maes parcio bychan wrth fan cychwyn yr hen reilffordd

Graddfa: Cymedrol (un ddringfa raddol), nifer o gamfeydd

Taith gerdded 10 munud: Dewiswch gerdded naill ai ar hyd hen reilffordd sydd wedi'i hadfer ar hyd gwaelod y dyffryn (goriad RADAR ar y giât) neu ewch i gopa'r bryncyn ym Mharc Gwledig Waun y Llyn.

Cyfleusterau: Tafarnau, swyddfeydd post yn Llanfynydd a Choed Talon

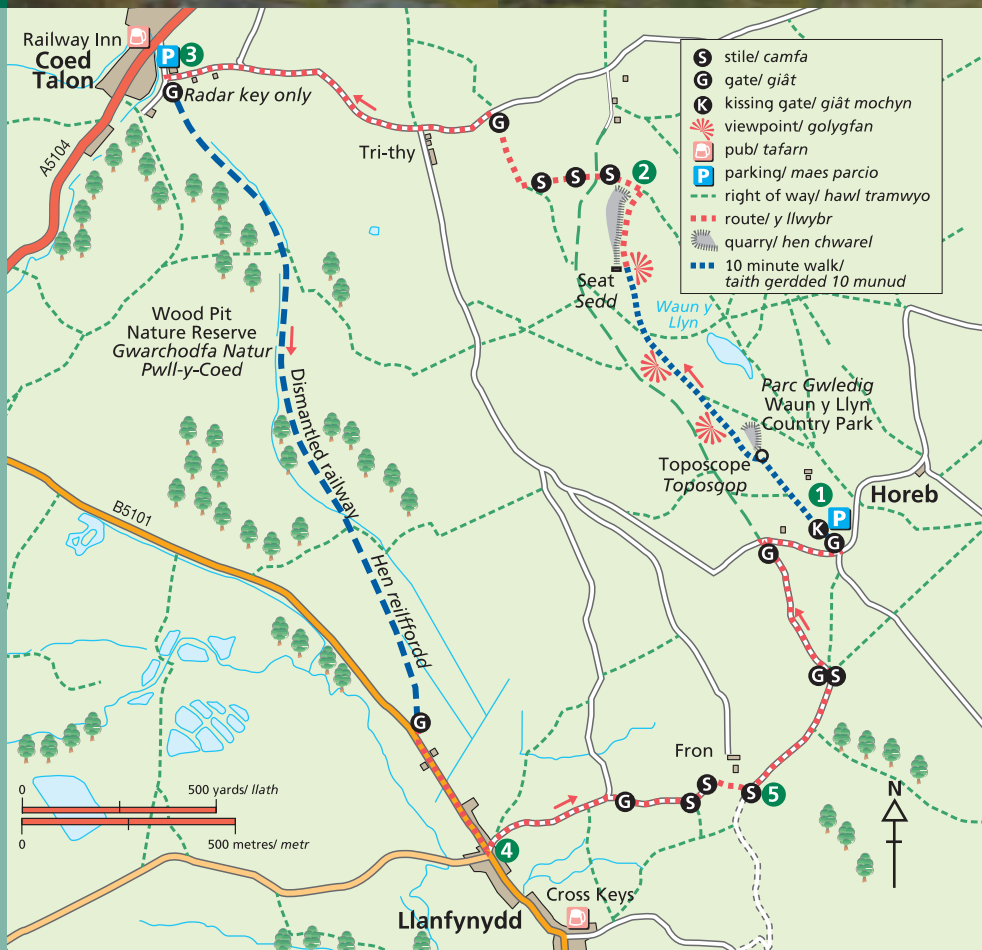
Da byw: Defaid a gwartheg

Mwy o wybodaeth: Llyfryn Llanfynydd ar gael mewn siopau a thafarnau

Waymarking / Arwyddion:

Toposcope, Waun y Llyn

The Walk

1. From end of car park follow clear path to stone toposcope at viewpoint. Then continue along top of Hope Mountain on this path, keeping to L of old quarry. Follow path (it narrows and meanders in places) along top of hill, enjoying the wide views.

2. Just beyond seat on L take waymarked narrow path L down to visible stile. Cross this and 2nd stile edging track then walk down RHS of field. Cross stile ahead and continue along RHS of next field. Turn R at wall corner and follow wall to gate onto road. Turn L and walk downhill on road. Turn R at junction and continue downhill passing former Sion chapel on R.

3. Turn L just beyond chapel into parking area. Walk ahead thro' gate and follow path along disused railway track for approx 2km. Go thro' gate at end of old railway and turn L onto road. Walk carefully along road towards Llanfynydd.

4. Turn L onto a lane just past Clwyd Disabled Riding Centre. After 700m where road bears L, turn R and follow drive past Springfield House. Before drive continues to Bramble Barn, bear R thro' gate. Continue uphill on this path between fields. After crossing the second stile, follow the right hand bend, keeping the house and woodlands on L. You emerge onto hillside with large white house on L.

5. Bear L on path (ignoring path signed R on stile) and follow path edged by old wall, climbing at first. Continue ahead as path levels out with superb views on L to Moel Famau. Go thro' gate/stile and continue ahead until reach another gate onto road. Turn R along road and continue uphill to small gate on left. Go thro' gate into car park of Waun y Llyn Country Park.

Y Daith Gerdded

1. O ben y maes parcio, dilyn llwybr eglur i'r olygfán. Yna parhau ar hyd copa Mynydd yr Hob ar y llwybr hwn, cadw i ochr Ch yr hen

www.borderlands.co.uk

38 Visit Flintshire's pretty villages and towns

Waun y Llyn - Llanfynydd

chwarel. Dilyn y llwybr (mae'n culhau ac yn troi mewn rhai lleoedd) ar hyd pen y bryn gan fwynhau golygfeydd eang.

2. Ar un waith ar ôl y sedd ar y LlCh, ewch ar y llwybr cul a arwyddwyd Ch i lawr i'r gamfa amlwg. Croesi'r gamfa hon, a'r ail gamfa ar fin y llwybr yna cerddwch i lawr LLDd'r cae. Croesi'r gamfa sydd o'ch blaen ac ymlaen ar hyd LLDd'r cae nesaf. Troi i'r Dd wrth gornel y wal i'r giât ac i'r ffordd. Troi i'r Ch a cherdded i lawr yr allt ar hyd y ffordd. Troi i'r Dd wrth y Gyffordd T gan barhau nes bydd y ffordd yn troi i'r Dd, mynd heibio hen gapel Seion ar y LLDd.

3. Troi i'r Ch yn union y tu hwnt i'r capel i'r man parcio. Cerdded drwy'r giât a dilyn y llwybr ar hyd hen reilffordd am tua 2km. Mynd drwy'r giât sydd ar ben yr hen reilffordd a throi i'r Ch i'r ffordd. Cerdded yn ofalus ar hyd y ffordd i Lanfynydd.

4. Troi i'r Ch i lôn yn union ar ôl mynd heibio Canolfan Farchogaeth Clwyd i'r Anabl. Ar ôl 700m mae'r ffordd yn gwyro tua'r Ch. Trowch i'r Dd a dilyn y dreif heibio Springfield House. Cyn i'r dreif barhau i Bramble Barn, gwyro i'r Dd drwy'r giât. Ewch ymlaen i fyny'r allt gan ddilyn y llwybr rhwng y caeau. Ar ôl croesi'r ail gamfa, dilynwch y tro i'r dde, gan gadw'r tŷ a'r goedwig ar y chwith. Daw'r llwybr â chi i ochr y bryn a bydd tŷ mawr gwyn ar y chwith.

5. Gwyro i'r Ch ar y llwybr (anwybyddu'r llwybr sydd ag arwydd i'r Dd ar y gamfa) gan ddilyn y llwybr sydd â hen wal ar ei ymyl, gan ddringo i ddechrau. Parhau ymlaen wrth i'r llwybr wastatau gyda golygfeydd gwych i'r Ch i Foel Famau. Mynd drwy'r gamfa/giât ac ymlaen nes cyrraedd giât arall ac i'r ffordd. Troi i'r Dd ar hyd y ffordd a pharhau i fyny i giât fechan ar y LlCh. Mynd drwy'r giât i faes parcio Parc Gwledig Waun y Llyn.

Common spotted orchids edge the railway path in summer

Yn yr haf, gwelir y tegeirian mannog yn tyfu ar ymyl llwybr y rheilffordd.

Former tramway winding house Tŷ weindio'r hen dramffordd

Waun-y-Llyn quarry

The hard silica sandstone of Waun y Llyn was quarried in 19th and early 20th centuries. It was taken down the hillside by tramway to Coed Talon where it was ground to produce silica powder. The old quarries are very noticeable but you can also find remnants of the tramway. Look for the stone base of a winding house by the quarry below the seat and, as you walk down the hillside from the Country Park, another winding house is visible ahead.

Chwarel Waun-y-Llyn

Cloddiwyd am garreg dywod silica galed Waun y Llyn yn ystod yr 19eg a'r 20fed ganrif. Cludwyd i lawr y bryn ar ffordd dramiau i Goed Talon i'w falu'n bowdwr silica. Mae'r hen chwareli'n amlwg iawn, ond gallwch weld olion yr hen dramffordd hefyd. Edrychwch am sylfeini cerrig yr hen dŷ weindio yn ymyl y chwarel y tu isaf i'r sedd. Wrth gerdded i lawr o'r Parc Gwledig gallwch weld tŷ weindio arall o'ch blaen.

Coed Talon Station prior to closure. Gorsaf Coed Talon cyn ei chau.

Disused Railway Line

When the Mold – Brymbo line opened in the late 19th century, Coed Talon soon became a busy railway junction, bustling with laden trucks transporting coal, oil and stone from the nearby works and mines. The railway closed in the 1950s and the track was removed. This section was opened in 2004 for walking, cycling and riding. The adjoining wetland is now managed as a nature reserve.

Hen lein y rheilffordd

Pan agorodd lein yr Wyddgrug – Brymbo ar ddiwedd yr 19eg ganrif, daeth Coed Talon yn gyffordd rheilffordd brysur mewn dim, yn ferw o wagenni llawn oedd yn cludo glo, olew a cherrig o'r gweithfeydd a'r cloddfeydd cyfagos. Caeodd y rheilffordd yn y 1950au a thynnwyd y trac. Agorwyd y rhan hon yn 2004 ar gyfer cerdded, beicio a marchogaeth. Mae'r gwlypdir cyfagos yn cael ei reoli yn warchodfa natur erbyn hyn.

The disused railway path Llwybr y rheilffordd

Snipe Giach

Wepre

A wooded river valley and ruined Welsh castle

Distance: Long route 6.4 km / 4 miles
Short route 4 km / 2.5 miles

Time: Long route 2 – 2.5 hrs, short route 1 – 1.5 hrs

Parking: Car park south of Wepre Drive, signposted Wepre Park (SJ295684)

Grade: Long: Moderate but no stiles, fairly flat
Short: Easy but stiles

Ten Minute Walk: Lots of great options here. See p72 for more detail

Facilities: Wepre Park Visitor Centre (01244 814931). Pubs and shops in Connah's Quay

Livestock: Cows on short route

Dyffryn coediog ac adeflion hen gastell Cymreig

Pellter: Y llwybr hir 6.4 km / 4 milltir
Y llwybr byr 4 km / 2.5 milltir

Amser: Y llwybr hir 2 – 2.5 awr, Y llwybr byr 1 – 1.5 awr

Parcio: Y maes parcio i'r de o Wepre Drive, gydag arwyddion Parc Gwledig Gwepra (SJ295684)

Graddfa: Hir – Cymedrol, dim camfeydd, gweddol wastad
Byr – Hawdd gyda chamfeydd

Taith gerdded 10 munud: Dewis helaeth. Rhagor o fanylion ar dudalen 72

Cyfleusterau: Canolfan croeso Parc Gwepra (01244 814931). Tafarnau a siopau yng Ngheir Connah

Da byw: Gwartheg ar y llwybr byr

Waymarking / Arwyddion:

The Walk

1. From car park walk to Visitor Centre passing play area on LHS. Follow path signed to Ewloe Castle for 95m then turn L down log steps, then turn R along boardwalk by Wepre Brook. At end of boardwalk bear R up log steps. At T-junction with higher path turn L. Continue along this path with brook on LHS. Ignore footpath to R at 'Ewloe Castle 15 mins sign'. Pass sandstone rock face then descend some steps. Continue past stone bridge and cross wooden bridge a few metres further on. Climb up opposite slope using log steps to reach castle then turn L. To visit the castle use steps on R after 45m. Then return to bottom of steps. Continue clockwise around walls and up some stone/concrete steps. At the top the two routes split:

Short route: Walk 10

2a. Turn L downhill on path, then down steps to cross stream at wooden bridge. Ascend steps on opposite side and turn R onto path. Continue uphill to gate. Go thro' KG and cross lane to pass thro' KG opposite. Continue ahead for 50m to cross stile. Turn L following LH field boundary to open gateway with KG on RHS (can be very muddy when wet). Go thro' gateway/ KG and continue ahead following RH field boundary to stile in far corner. Cross stile and continue along track. Bear L by marker post down a sunken lane, which eventually widens into a broader lane. At gate / stile continue ahead.

3a. Turn L at fingerpost before gate across track (marked private). Cross gate/stile almost immediately then walk diagonally L across field under LH telegraph cables to cross stile. Continue ahead through arable field to cross another stile. Turn immediately L down gravel path. At Wepre Park sign turn L to walk with brook on RHS. Ascend 3 steps and after 150m, where path bears R, continue with main path for 200m to cross bridge over Wepre Brook. Turn R to return to car park.

Long Route: Walk 9

2. From top of stone steps by castle turn R and go 75m to go thro' KG on LHS of larger gate. Continue ahead to metal gate/ KG in far RH corner. Go thro' KG and turn R along road. At mini-roundabout take first exit on L, signed Northop Hall Country House Hotel. Pass Pinfold Lane on LHS. Before entrance to hotel turn R down footpath marked by fingerpost. At end of path exit through KG and turn L uphill to road. At road, cross over and turn L to continue into Northop Hall. Ignore first turn on R into Wepre Lane. Turn next R into Bryn Gwyn Lane.

3. In 200m, just after pavement ends, turn R through metal KG and continue along disused railway line through Broadoak Wood. Cross sleeper bridge and continue ahead, keeping stream on RHS. At bench on LHS continue ahead, ignoring footbridge and path on R. The path eventually bears R and exits the wood at KG.

Wepre Park
Parc Gwepra

Gwepra

4. Cross road and continue along Hollow Brook Drive through modern housing estate. Opposite the first RH turn, into Devon Place, turn L down tarmac path to enter the Gathering Grounds via KG. Ignore path L before KG. Continue through Gathering Grounds ignoring all turns R. At significant fork take the LH path. Continue ahead, past pond on RHS, then bear L passing another pond to arrive at KG. Go thro' KG and turn immediately L skirting play area to exit onto Normanby Drive.

5. Turn R and continue to T-junction. Turn R and continue ahead over junction with Wepre Lane. Turn R at finger post to re-enter Wepre Park and return to car park.

Y Daith Gerdded

1. O'r maes parcio cerddwch i'r Ganolfan Ymwelwyr gan fynd heibio'r man chwarae ar y LlCh. Dilyn y llwybr ag arwydd Castell Ewlo arno am 95m yna troi i'r Ch ac i lawr y grisiau pren, troi i'r Dd ar hyd y llwybr pren i Nant Gwepra. Ar ddiwedd y llwybr pren gwyrto i'r Dd i fyny'r grisiau pren. Ar y gyffordd T gyda'r llwybr uwch, troi i'r Ch. Ymlaen ar y llwybr hwn gan gadw'r nant ar y LlCh. (Anwybyddu'r llwybr i'r Dd wrth arwydd 'Castell Ewlo 15 munud'). Heibio craig dywodfaen ac i lawr y grisiau. Ymlaen heibio'r bont garreg a chroesi'r bont bren ymhen ychydig o fetrau. Dringo'r llethr gyferbyn ac i fyny'r grisiau pren at y castell, troi i'r Ch. I weld y castell defnyddiwyd y grisiau ar y Dd ar ôl 45m a dychwelyd i waelod y grisiau. Ymlaen yn glocwedd o gwmpas y muriau ac i fyny'r grisiau cerrig. Ar ben y grisiau, bydd y ddau lwybr yn gwahanu.

Y Llwybr Byr: Taith 10

2a. Trowch i'r Ch ac i lawr ar hyd y llwybr, yna i lawr y grisiau a dros y bont bren. I fyny'r grisiau sydd ar ochr arall y nant a throi i'r Dd ac i'r llwybr. Ymlaen i fyny'r allt at y giât. Drwy'r GM, croesi'r lôn a thwy'r GM gyferbyn. Ymlaen eto am 50m i groesi'r gamfa. Troi i'r Ch a dilyn ochr LlCh y cae i'r giât agored sydd â GM ar y LIDD (mwdlyd iawn weithiau). Ewch drwy'r giât agored/GM ac ymlaen gan ddilyn ffin LIDD'r cae at y gamfa yn y gornel bell. Croesi'r gamfa ac ymlaen ar hyd y llwybr llydan. Gwyrto i'r Ch wrth yr arwyddbost ac i lawr y lôn suddedig sy'n lledu yn y pen draw. Syth ymlaen wrth y giât/ camfa.

3a. Trowch i'r Ch wrth yr arwyddbost cyn y giât ar draws y llwybr (arwydd 'Preifat' arni). Drwy'r giât / camfa bron ar unwaith yna cerdded yn groesgornel ar draws y cae o dan y ceblau telegraff ar y LlCh a chroesi'r gamfa. Ymlaen drwy'r cae â'r chroesi camfa arall. Troi ar unwaith i'r Ch ac i lawr llwybr graean. Ym mharc Gwepra, troi i'r Ch a cherdded gan gadw'r nant

ar eich LIDD. I fyny 3 o risiau ac ymhen 150m, pan fo'r llwybr yn gwyrto i'r Dd, ymlaen gyda'r prif lwybr am 200m a chroesi'r bont dros Nant Gwepra. Troi i'r Dd ac yn ôl i'r maes parcio.

Y Llwybr hir: Taith 9

2. O ben y llwybr cerrig wrth y castell trowch i'r Dd a cherdded am 75m gan fynd drwy'r GM sy ar LlCh y giât fwy. Ymlaen i'r giât fetel/GM yn y gornel LIDD bellaf. Drwy'r GM a throi i'r Dd ar hyd y ffordd. Wrth y gylchfan fach cymerwch yr allanfa gyntaf ar y LlCh, arwyddion Gwesty Gwledig Plas Lloneurgain. Heibio i Pinfold Lane ar y LlCh. Cyn y fynedfa i Westy Plas Lloneurgain, troi i'r Dd i lawr y llwybr ac arno arwyddbost. Ar ben y llwybr, ewch allan drwy'r GM ac i'r Ch i fyny'r ffordd. Ar y ffordd, croesi drosodd a throi i'r Ch ac ymlaen i Blas Lloneurgain. Anwybyddu'r drofa gyntaf ar y Dd i Lôn Gwepra. Troi'r nesaf ar y Dd i Lôn Bryn Gwyn.

3. Ymhen 200m, yn union ar ôl diwedd y palmant, troi i'r Dd drwy GM fetel ac ymlaen ar hyd hen lein trên drwy Goedwig Broadoak. Croesi'r bont drawstiau ac yna'n syth ymlaen gan gadw'r nant ar y LIDD. Wrth y fainc ar y LlCh, mynd yn syth ymlaen gan anwybyddu'r bont a'r llwybr ar y LIDD. Bydd y llwybr yn gwyrto i'r Dd ymhen ychydig ac yn gadael y coed drwy GM.

4. Croesi'r ffordd ac ymlaen ar hyd Hollow Brook Drive a thwy stad o dai modern. Gyferbyn â'r drofa gyntaf ar y LIDD, i Devon Place, trowch i'r Ch i lawr llwybr tarmac gan fynd i'r Tiroedd Cronni drwy'r GM. (Anwybyddu'r llwybr LlCh cyn y GM). Ymlaen drwy'r Tiroedd Cronni gan anwybyddu pob tro i'r Dd. Ar y ffordd amlwg cymerwch y llwybr LlCh. Ymlaen heibio'r llyn ar y LIDD, yna gwyrto i'r Ch heibio llyn arall nes cyraedd GM. Mynd drwy'r GM a throi ar unwaith i'r Ch o gwmpas y man chwarae i'r allanfa ac i Normanby Drive.

5. Troi i'r Dd ac ymlaen i'r Gyffordd T. Troi i'r Dd ac yn syth ymlaen dros y gyffordd i Lôn Gwepra. Troi i'r Dd wrth yr arwyddbost ac i Barc Gwepra unwaith eto ac i'r maes parcio.

Ewloe Castle

This 13th century Welsh castle may have been an ambush castle during the frequent border disputes. Following the English invasion of 1277, when the castle was captured, it ceased to have any military use.

The disused railway line was part of the Buckley and Connah's Quay Railway opened in 1862 at a cost of £100,000. It linked the Buckley brickworks with local pits and the port at Connah's Quay.

Water was collected from springs at the Gathering Grounds – hence its name! It is now a nature reserve.

Castell Ewloe

Dyma gastell Cymreig o'r 13 ganrif. Efallai iddo fod yn gastell rhagodi, am fod rhyw anghydfod yn digwydd yn aml ar y gororau. Ar ôl ymosodiad y Saeson yn 1277, pan gipiwyd y castell, ni fu iddo unrhyw werth milwrol wedyn.

Roedd yr hen reilffordd yn rhan o Reilffordd Bwcle i Connah's Quay. Agorwyd yn 1862, costiodd £100,000. Roedd yn cysylltu gwaith brics Bwcle gyda'r pyllau glo lleol a'r porthladd yn Cei Connah.

Casglwyd dŵr o'r ffynhonnau yn y Tir Cronni. Mae'n warchodfa natur erbyn hyn.

Ewloe Castle
Castell Ewloe

Whitford

Sea views, woodland, rolling farmland

Distance: 8 km / 5 miles

Time: 3 hrs

Parking: Limited roadside parking in Whitford and at Maen Achwyfan

Grade: Moderate, several stiles, can be muddy

Ten Minute Walk: A gently sloping bridleway with views

Facilities: Nearest pub The Rock, Lloc, nr Holywell

Livestock: Lots of sheep and cattle

Golygfeydd o'r mŵr, coedlannau, tir amaeth

Pellter: 8 km / 5 milltir

Amser: 3 awr

Parcio: Rhai lleoedd i barcio ar ochr y ffordd yn Chwitffordd neu wrth y dafarn gyda chaniatâd y landlord (SJ147782)

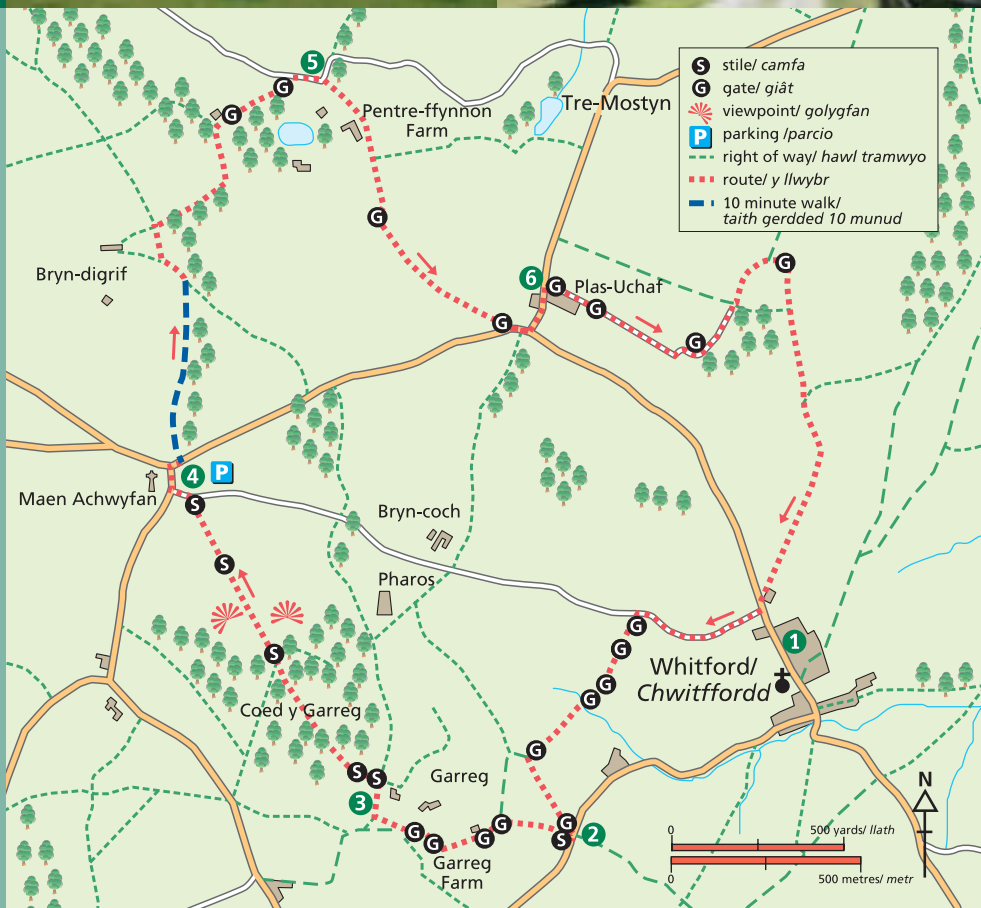
Graddfa: Cymedrol, nifer o gamfeydd, gall fod yn fwdlyd

Taith gerdded 10 munud: Llwybr ceffylau ar ychydig o lethr gyda golygfeydd hyfryd

Cyfleusterau: Tafarn The Rock, yn Lloc ger Treffynnon yw'r agosaf

Da byw: Llauer o ddefaid ac o wartheg

Waymarking / Arwyddion:

The Walk

1. With your back to the church turn L and walk along road. Take first L along lane, before lodge on R. Turn L by finger post, signed Pennant Walk, thro' gate onto path (can be muddy). Continue along path thro' 3 more small gates, passing large pond on L and crossing stream. Where path enters field continue ahead following RH boundary. Go thro' gate then turn L on path, following LH field edge.
2. Go thro' gate at end and immediate R, crossing stile into field (ignore marker ahead to road). Walk along RHS of field to farm. Go thro' gate into farmyard. Turn R towards farmhouse, then L thro' gate beside old barn. (Farmhouse on R). Follow path thro' gate into field. Walk up field diagonally R heading for gate and waymarkers in corner. Thro' gate onto sunken path and follow path uphill. At top of lane turn L onto drive with Mannog Appaloosa stud on R.
3. At track junction turn R, signed Pennant walk, up drive of white cottage, Garreg Ucha.

Follow path to L of cottage and continue to woodland edge. Cross stile and after 10m cross 2nd stile L into woodland. Continue ahead on bulldozed track thro' to woodland edge. At path junction continue ahead over stile into field (*but first detour R 200m up track to the Pharos*). Walk diagonally down R across 2 fields, crossing stile between fields. Cross stone stile onto road.

4. Turn L along road, R at T-junction (look for Maen Achwyfan on LHS in field) then turn R again, signed Whitford. Just past cottage on L, turn L onto track and continue for 500m. Bear R where track forks, then with gate ahead turn R, signed Pennant Trail, along narrower path with wall/ fence on LHS. Continue ahead as path narrows greatly, walking between two hedgerows. At small path crossroads continue downhill, following old stone wall on R. Near bottom of hill bear R and continue past cottage on L. Go thro' gateway and along cottage drive to gate onto road.

5. Turn R along road. Take first R, after 40m, along drive of Pentre Ffynnon Farm. Pass farm

Pharos

Chwitfordd

on R and continue on obvious track between hedges to gate. Enter large field and follow marker arrows, along a row of oaks, to white metal gate onto road. Turn L along road. At road junction, with large tree in middle, take L fork.

6. At farm buildings on R, cross road following Pennant walk sign. Go thro' white gate past metal barns, then continue ahead passing old tithe barn on R. Continue on path between 2 fields. At woodland edge turn L thro' gate, skirting woodland on R. Ignore path joining L at 2 gates and go thro' gate at end of path, skirting woodland on R, ignoring path joining on L. Go thro' gate at end of path and cross large field, through a dip, heading for waymarker post on drive. Turn R along drive to reach lodge. At lodge turn L along road. Walk back to Whitford village.

Y Daith Gerdded

1. Gyda'ch cefn at yr eglwys, trowch i'r Ch a cherdded ar hyd y ffordd. Cymerwch y Ch cyntaf ar hyd y lôn cyn y lodge sy ar y LIDD. Troi i'r Ch wrth yr arwydd 'Llwybr Pennant', mynd drwy'r giât ac i'r llwybr (gall fod yn fwdlyd). Ymlaen ar hyd y llwybr a thrwy 3 giât arall gan fynd heibio llyn mawr ar y LICH a chroesi'r nant. Pan fydd y llwybr yn mynd i'r cae ewch yn syth ymlaen gan ddilyn y ffin LIDD. Ewch drwy'r giât a throi i'r Ch ar y llwybr gan ddilyn ymyl LICH y cae.

2. Drwy'r giât ar y pen ac wedyn i'r Dd ar unwaith, gan groesi'r gamfa i'r cae (anwybyddu'r arwydd sydd o'ch blaen ar y ffordd). Ymlaen ar hyd LIDDde'r cae ac i'r fferm. Drwy'r giât i'r buarth. Troi i'r Dd i gyfeiriad y ffermdy. Troi i'r Ch drwy'r giât yn ymyl hen sguor (y ffermdy ar y LIDD). Dilyn y llwybr drwy'r giât ac i'r cae. Cerdded yn groesgornel i'r Dd i fyny'r cae gan anelu am y giât a'r arwyddion yn y gornel. Drwy'r giât i'r llwybr suddedig a dilyn y llwybr ar i fyny. Ar ben y lôn, troi i'r Ch i'r dreif gan gadw Mannog Appaloosa ar eich LIDD.

3. Ar gyffordd y llwybrau trowch i'r Dd, (arwyddion Llwybr Pennant) ac i fyny dreif y tŷ gwyn o'r enw 'Garreg Ucha'. Dilyn y llwybr ar LICH y tŷ hwn ac ymlaen i ymyl y goedlan. Dros y gamfa ac ar ôl 10m dros yr ail gamfa ac i'r Ch i'r coed. Syth ymlaen ar hyd y llwybr llydan a gafodd ei droi gan darw dur ac ymlaen at ymyl y goedlan. Ar gyffordd y llwybrau ewch ymlaen dros y gamfa ac i'r cae (ond cyn hynny gellir gwyrto i'r Dd i fyny'r llwybr i'r Pharos). Cerddwch yn groesgornel i

Ragged robin grows in wet meadows enroute. Blodau'r brain yn tyfu mewn dolydd gwlyb

lawr i'r dde dros 2 gae, croesi camfa rhwng y caeau. Croesi'r gamfa garreg ac i'r ffordd.

4. Troi i'r Ch ac ar hyd y ffordd, i'r Dd wrth y gyffordd T, (edrychwch am Faen Achwyfan ar y LICH mewn cae) trowch i'r Dd eto – arwyddion Chwitfordd. Yn syth ar ôl mynd heibio'r bwthyn ar y LICH, trowch i'r llwybr llydan ac ymlaen am 500m. Gwyrto i'r Dd pan fydd y llwybr yn fforchio, yna pan fydd y giât o'ch blaen, troi i'r Dd, (arwyddion Llwybr Pennant), ar hyd llwybr culach gyda wal/ffens ar y LICH. Ymlaen wrth i'r llwybr gulhau'n arw, gan gerdded rhwng y gwyrchoedd. Ar gyffordd y llwybrau ewch ymlaen i lawr yr allt gan ddilyn hen wal gerrig ar y Ll Dd. Yn ymyl gwaelod yr allt gwyrwch i'r Dd ac ewch ymlaen heibio'r bwthyn ar y LICH. Ewch drwy'r giât ac ar hyd dreif y bwthyn i'r giât ac i'r ffordd. Troi i'r Dd ar hyd y ffordd. Cymerwch y cyntaf Dd, ar ôl 40m, ac ar hyd dreif Fferm Pentre Ffynnon. Ewch heibio'r fferm ar y LIDD ac ymlaen llwybr llydan amlwg rhwng y gwyrchoedd ac i'r giât. Ewch i mewn i gae mawr a dilyn y saethau, dilyn rhes o goed derw i giât fetel ac i'r ffordd. Troi i'r Ch ar hyd y ffordd. Ar gyffordd y ffordd, gyda'r goeden fawr yn y canol, ewch ar y fforch Ch.

6. Wrth adeiladau'r fferm ar y Dd, croesi'r ffordd gan ddilyn arwyddion Llwybr Pennant. Ewch drwy'r giât wen a heibio'r ysguboriau tun yna ymlaen heibio'r hen sguor ddegwm sy ar y LIDD. Ymlaen wedyn ar y llwybr rhwng y 2 gae. Ar ymyl y goedlan, troi i'r Ch a thrwy'r giât ar hyd ymyl y goedlan ar y LIDD (Anwybyddu'r llwybr sy'n ymuno o'r Ch). Drwy'r giât ar ben y llwybr gan groesi'r cae mawr, cerdded drwy'r pant, tuag at arwyddbost ar y dreif. Troi i'r Dd ar hyd y dreif nes cyrraedd lodge. Wrth y lodge, troi i'r Ch ac ar hyd y ffordd. Cerdded yn ôl i bentref Chwitfordd.

Thomas Pennant, 18th century zoologist and travel writer, was born at Downing, near Whitford. His 'Tour in Wales' popularised North Wales, setting a trend for wealthy young Englishmen to tour the Welsh mountains. He is buried in Whitford church.

The Pharos

This round stone structure is reputedly a Roman lighthouse built to help ships navigating up and down the Dee Estuary. Others think it is a 17th century watchtower, built to give warning of pirate raids!

Maen Achwyfan 'Lamentation Stone'

This carved stone dates from the 10th century. Its function is uncertain. It may have been used for preaching or as a sancturary stone. Others suggest it was a slaughter monument as many bones and skulls have been found closeby.

Ganed Thomas Pennant – swolegydd ac awdur llyfrau teithio yn yr 18 ganrif – yn Downing, ger Chwitfordd. Bu ei lyfr 'Tour in Wales' yn gyfrwng i wneud Gogledd Cymru'n lle ffasiynol ar gyfer Saeson oedd am ymweld â'r mynyddoedd. Fe'i claddwyd yn Eglwys Chwitfordd.

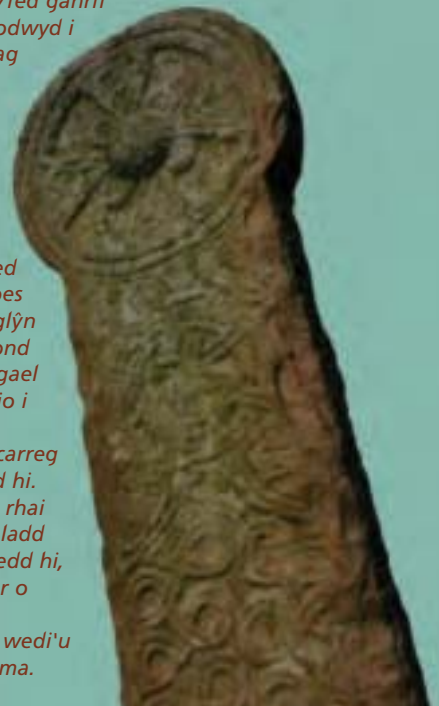
Pharos

Dywedir mai goleudy Rhufeinig yw'r garreg gron hon, a adeiladwyd i helpu llongau i fordwyo yn aber Afon Ddyfrdwy. Yn ôl eraill, tŵr gwyllo o'r 17fed ganrif ydoedd, a godwyd i rybuddio rhag ymosodiad môr ladron.

Maen

Achwyfan

Mae'r maen hwn o'r 10fed ganrif. Nid oes sicrwydd ynglŷn â'i bwrpas, ond efallai iddo gael ei ddefnyddio i brigthu neu efallai mai carreg noddfa oedd hi. Awgrymodd rhai mai carreg i ladd anifeiliaid oedd hi, gan fod nifer o esgyrn a phenglogau wedi'u darganfod yma.

Talacre

Sea, sand dunes and wide views

Distance: 2.8 km / 1.7 miles (Easily extended along coast)

Time: 1 hr

Parking: Car park beside Smuggler's Inn (SJ125848)

Grade: Easy, including surfaced sections, but beware of the tides (see notice boards)

Ten Minute Walk: Three good coastal walks

Facilities: Pubs and shops in Talacre

The land is owned by BHP Billiton and managed for nature conservation. Please keep dogs under control.

Y môr, y twyni tywod a golygfeydd eang

Pellter: 2.8 km / 1.7 milltir (Hawdd ei ymestyn ar hyd yr arfordir)

Amser: 1 awr

Parcio: Y maes parcio wrth ymyl Smuggler's Inn (SJ125848)

Graddfa: Hawdd, gan gynnwys llwybrau â wyneb caled, ond cofiwch am y llanw (darllenwch yr hysbysfyrddau)

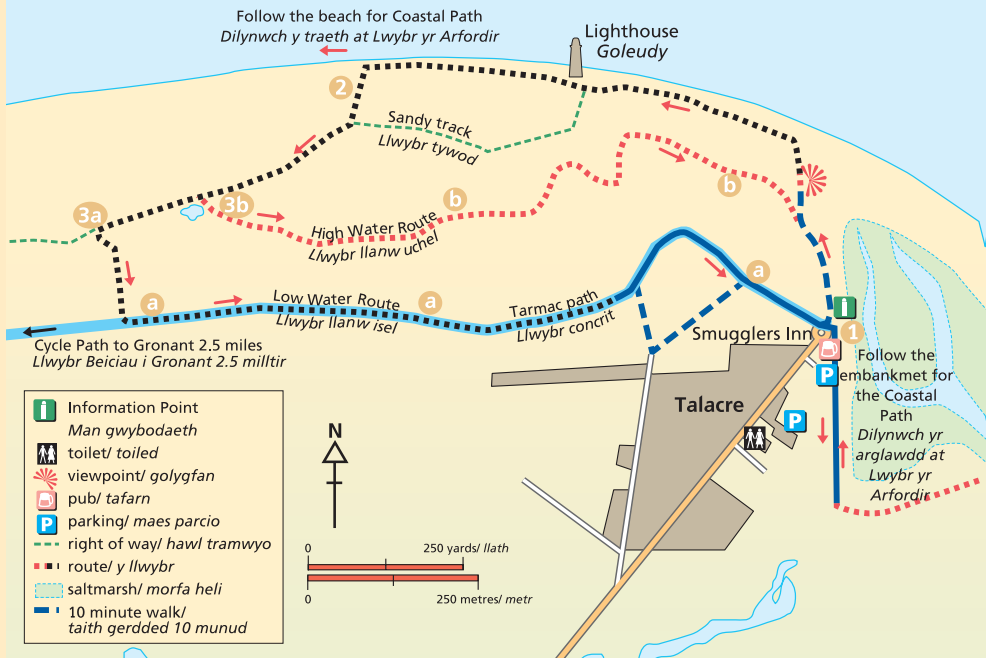
Taith gerdded 10 munud: Tair ar hyd yr arfordir

Cyfleusterau: Tafarndai a siopau yn Nhalacre

Perchennog y tir yw BHP Billiton. Caiff ei reoli er gwarchod natur. Cadwch eich cŵn o dan reolaeth.

Waymarking / Arwyddion:

- Low water route
Llwybr llanw isel
- High water route
Y llwybr llanw uchel

The Walk

1. Go past Smuggler's Inn to mini roundabout onto the embankment (ignore L to Gronant). Continue along path with beach car park on R, signed Lighthouse & beach. At footpath fork bear R along wooden boardwalk, passing viewing platform. Descend and continue ahead crossing onto the beach. Turn L along beach towards lighthouse. Continue along beach past lighthouse, ignoring first fingerpost.

2. At second post turn L and cross the dunes. Turn R along sandy path. Which turns into a concrete track.

Option a – Low water route

3a. To return on surfaced paths, follow black arrows, turning L at junction with another concrete path and L again at next path T junction. Then follow track for about 800m. At next junction, beside red bin, turn L following the cycle path. Continue ahead back to road. Turn R & retrace your steps back to car park.

Option b – High water route

3b. To return via the dunes turn L at red waymarker and follow these waymarkers along meandering paths back to the wooden boardwalk. Turn R and retrace your steps.

Y Daith Gerdded

1. Ewch heibio i Smuggler's Inn at y gylchfan fechan ac i fyny'r arglawdd (anwybyddwch y drofa i'ch Ch i Gronant). Ymlaen ar hyd y llwybr gyda maes parcio'r traeth ar y Dde, gan ddilyn yr arwydd Goleudy a traeth. Pan fydd y llwybr yn fforchio ewch i'r dde ar hyd y llwybr pren, gan fynd heibio i'r platform. Ewch i lawr ac ymlaen gan groesi i'r traeth. Trowch i'r Chw ar hyd y traeth tuag at y goleudy. Ymlaen ar hyd y traeth heibio i'r goleudy gan anwybyddu'r arwydd cyntaf.

2. Trowch i'r Ch wrth yr ail bostyn a chroesi'r twyni. Troi i'r Dde ar hyd llwybr tywod sy'n troi'n llwybr concrit.

Llwybr a – Llwybr distyll

3a. I ddychwelyd ar hyd llwybrau caled, dilynwch y saethau duon, troi i'r Ch pan fydd y llwybr yn croesi llwybr concrit arall a Ch eto yn y gyffordd T nesaf. Yna dilyn y llwybr am tua 800m. Yn y gyffordd nesaf, ger y bin coch, troi i'r Ch gan ddilyn y llwybr beiciau. Ymlaen nes cyrraedd y ffordd eto. Troi i'r Dde i fynd yn ôl i'r maes parcio.

Llwybr b – Llwybr penllanw

3b. I ddychwelyd drwy'r twynni trowch i'r Ch ger yr arwydd coch a dilyn yr arwyddion hyn ar hyd y llwybrau troellog yn ôl i'r llwybr pren. Troi i'r Dde ac yn ôl yr un ffordd ag y daethoch.

Talacre Beach
Traeth Talacre

Talacre

Bird watching

Talacre is a wonderful place for birdwatching. In summer you can watch the rare Little Terns dive for fish or hear their raucous cries near their shingle nesting grounds. The dunes, too, attract many birds and are alive with song from skylarks, meadowpipits, and warblers.

In winter thousands of waders and wildfowl gather on the mudflats including dunlin, godwit, curlew, knot, and sanderling. Listen for their haunting calls and watch the flocks wheel overhead. When the tide rises, the birds are forced onto the nearby marshes. The carefully positioned RSPB hide gives close views of the feeding birds.

Flock of Knot / Haid o 'biblyddion yr aber'

Gwyllo Adar

Lle gwych i wyllo adar yw Talacre. Yn yr haf gallwch weld y forwennol fach brin yn plymio am bysgod a chlywed ei chri aflafar yn ymyl ei nyth ar y cerrig. Mae'r twyni hefyd yn denu llawer o adar ac maent yn fyw o ganu'r ehedydd, corhedydd y waun, a'r telor.

Yn y gaeaf daw miloedd o adar hirgoes i'r fflatiau llaid, yn eu plith bydd pibydd y mawn, rhostog, gylfinir, pibydd yr aber a phibydd y tywod. Gwrandewch am eu galwad hudolus a'u gwyllo'n cylchu uwchben. Pan fydd y llanw'n codi bydd rhaid i'r adar fynd i'r tir coslyd cyfagos. Mae'r guddfau a osododd yr RSPB yn ofalus yn caniatáu i chi weld yr adar yn bwydo o le agos.

Redshank / Y pibydd coesgoch

Second World War remains

Concrete bases in the dunes may be the remains of World War II pillboxes built to protect the nearby industrial area from attack. Many evacuee families from Liverpool spent the war in wooden chalets on Talacre Warren.

Talacre Lighthouse was built in 1819 to guide ships through the treacherous waters. The Dee was an important shipping route, despite its dangers, with ports at Mostyn, Connah's Quay, Shotton and Queensferry serving the local industries.

Power generation has always been important here. The nearby Point of Ayr was the last colliery to close in North Wales but offshore gas and oil are still collected and refined. The latest initiative is the wind farm erected at sea in 2003 to harness the offshore wind power.

Olion yr Ail Ryfel Byd

Efallai mai olion 'pillbox' yr Ail Ryfel byd yw'r sylfeini concrit a godwyd i amddiffyn yr ardal ddiwydiannol gyfagos. Bu nifer o faciwis o Lerpwl yn treulio'r rhyfel yma mewn cytiau pren yn Nhalacre.

Goleudy Talacre – adeiladwyd yn 1819 i dwys llongau drwy'r dyfroedd peryglus. Er y peryglon, roedd Afon Dyfrdwy yn ffordd bwysig i longau. Roedd porthladdoedd fel Mostyn, Cei Conna, a Queensferry yn gwasanaethu'r diwydiannau.

Bu ynni yn bwysig yma erioed. Glofa'r Parlwr Du oedd y lofa olaf i gau yng Ngogledd Cymru. Mae nwy alltraeth yn dal i gael ei gasglu a'i buro yma. Y fenter ddiweddaraf yw'r fferm wynt a godwyd yn y môr yn 2003 i ffrwyno nerth gwynt y môr.

Skylark
Ehedydd

Common blue on Sea holly
Glesyn cyffredin ar gelyn y môr

Buckley

Brickmaking heritage, community sculpture trail

Distance: 4.5 km / 2.8 miles

Time: Allow 1.5 hrs

Parking and start: Etna car park on Globe Way (SJ286653) or Glynne Arms with permission.

Grade: Easy, little climbing, good surfaces, few stiles

Ten Minute Walk: For more detail on Etna Park see p73. Loop at Glynne Arms follows two historical tramways. One low stile at start.

Facilities: Pubs and shops nearby

Livestock: None

Further info: Trail leaflet and information available at Buckley Library (01244 549210) or Wepre Park (01244 814931)

NB: Less rural than other walks

Llwybr cymunedol cerfluniau treftadaeth y gwaith brics

Pellter: 4.5 km / 2.8 milltir

Amser: Caniatáu 1.5 awr

Parcio a man cychwyn: Maes parcio Etna ar Globe Way (SJ286653) o dafarn y Glynne Arms, gyda chaniatâd

Graddfa: Hawdd, ychydig o ddringo, wyneb da, ychydig o gamfeydd

Taith gerdded 10 munud: Rhagor o fanylion am Barc Etna ar d73. Mae modd dilyn dwy ffordd dramiau hanesyddol o Glynne Arms. Un gamfa isel ar y dechrau.

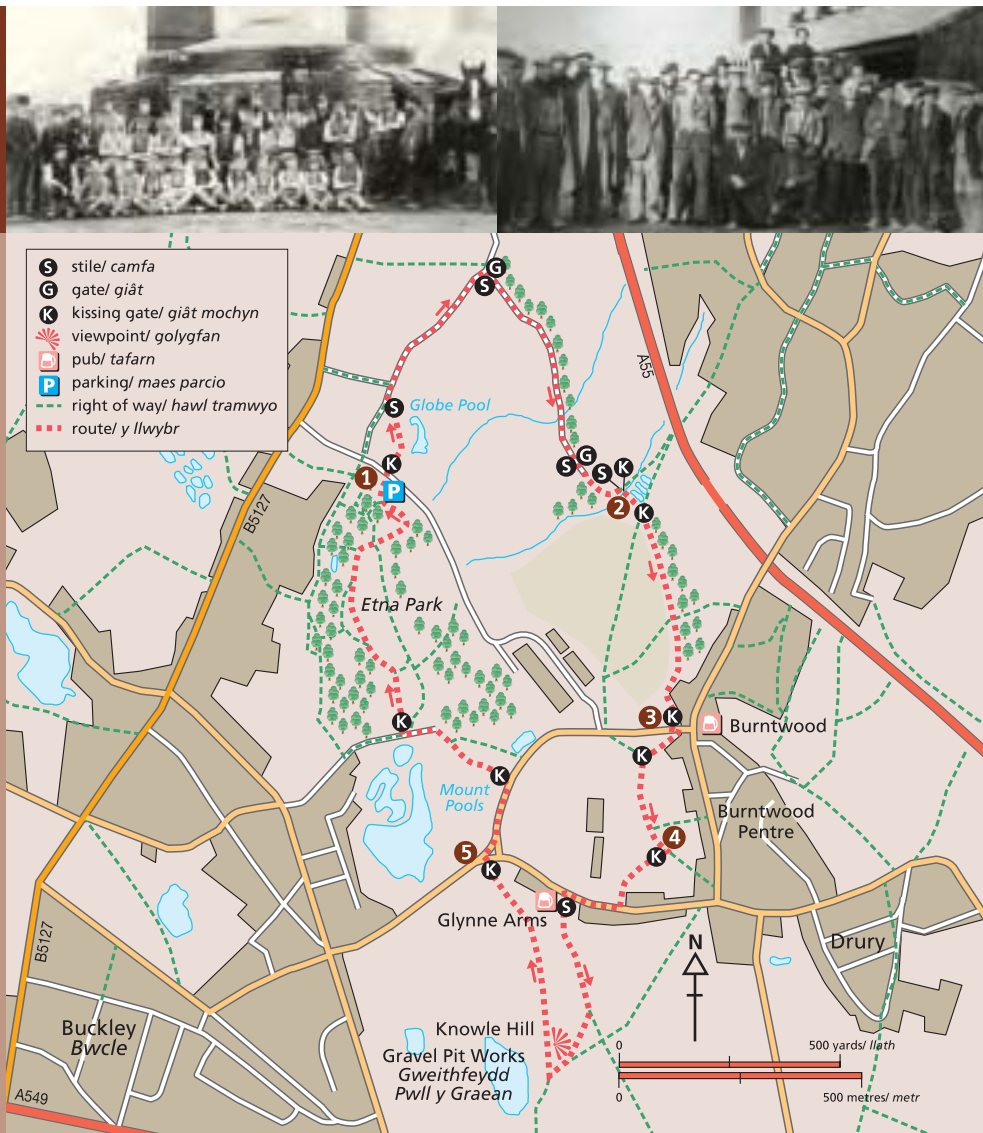
Cyfleusterau: Tafarndai a siopau cyfagos

Da byw: Dim

Mwy o wybodaeth: Taflen y llwybr a gwybodaeth ar gael o Lyfrgell Bwcle (01244 549210) ac a Parc Gwepre (01244 814931)

D.S.: Llai gwledig na'r teithiau cerdded eraill

Waymarking / Arwyddion:

The Walk

1. From car park, cross road to start of Heritage Trail, through KG and head downhill towards Globe Pool (Sculpture 1 on RHS). Follow path to L before sculpture. At stile turn R down small lane. Ignore lane joining from L (Sculpture 2 on RHS). After 275m turn R over stile to R of gate. Continue along track for 275m (Sculpture 3 on LHS). When track ends at gate cross stile on RHS & turn R following RH field boundary to stile with KG immediately beyond.

2. Ascend wooden steps & boardwalk. (Sculpture 4 and Interpretation panel on LHS). At KG turn R following chain link fence on RHS for 200m. At junction with path turn R along tarmac surface. (Sculpture 5 on RHS after 50m). When tarmac surface ends bear diagonally R as indicated by marker post.

3. At KG go ahead to road, cross over and turn L towards The Burntwood Inn. At corner of playing fields turn R, go thro' gate & follow path around edge of playing field. Turn L thro' KG, ignoring stile ahead, into playing field.

Emerge from path into fields (Sculpture 6 on RHS). Ignore trail on RHS.

4. Continue ahead towards houses picking up RH field boundary. Turn R before road/houses. Go thro' KG. Continue between hedge & chain link fence then enter small industrial estate. Turn diagonally L as marked before blue storage bins and head towards road. At road junction turn R. Just before Glynne Arms turn L crossing road then stile. Continue ahead for 180m along former railway line, ignoring small footpath to RHS 75m after stile. Then fork diagonally right at marker and continue uphill for 200m, arriving at sculpture 7 overlooking former clay pit. Do 'U turn' to R and follow path to L of one you have just come up. (Sculpture 8 on RHS after 90m). Continue on path for 425m to junction with road.

5. Go thro' KG, cross road then bear diagonally R to Mount Pleasant Road across top of triangular island. Go down Mount Pleasant Road for 100m. Turn L thro' large metal KG, just after house named "Rosedene".

Bwcle

Continue ahead, ignoring path coming in from RHS after 150m. Walk around redundant stile and continue ahead (Sculpture 9 on LHS by Mount Pools). Ignore path immediately on RHS. Continue 10m and then turn R thro' KG into Etna Park. In 15m turn L onto gravel track then ahead to Sculpture 10, ignoring path on R before sculpture. After 100m take RH fork. Continue ahead, ignoring path on L. After 100m bear R, ignoring path on L. At path crossroads turn L slightly downhill. Pass Etna Park sign and bear diagonally right towards road and car park.

Y Daith Gerdded

1. O'r maes parcio, croesi'r ffordd i fan cychwyn y Llwybr Treftadaeth, drwy'r GM ac i lawr yr allt tua Llyn y Glôb (Cerflun 1 ar y LIDd). Dilyn y llwybr i'r Ch cyn y Cerflun. Wrth y gamfa, troi i'r Dd i lawr lôn fechan; anwybyddu'r lôn sy'n ymuno o'r Ch (Cerflun 2 ar LIDd). Ar ôl 275m troi i'r Dde dros y gamfa sydd ar LIDde'r giât. Ymlaen ar hyd y llwybr llydan am 275m (Cerflun 3 ar y LICH). Pan ddaw'r llwybr llydan i ben wrth y giât croeswch y gamfa ar y LIDd a throi i'r Dd gan gadw ffin y cae ar eich LIDd ac ymlaen i'r gamfa sydd â GM yn union y tu hwnt.

2. Dringwch y grisiau pren a'r llwybr byrddau. (Cerflun 4 a'r panel dehongli ar y LICH). Wrth y GM, troi i'r Dde gan ddilyn y ffens gadwyn sydd ar y LIDd, am 200m. Ar gyffordd y llwybrau trowch i'r Dde ar hyd y tarmac. (Cerflun 5 ar LIDd ar ôl 50m). Ar ben y llwybr tarmac gwyrto'n groesgornel i'r Dde gan ddilyn yr arwydd ar y postyn.

3. Wrth y GM, ewch yn syth ymlaen ac i'r ffordd, croesi'r ffordd a throi i'r Ch i gyfeiriad The Burntwood Inn. Ar gornel caeau chwarae, troi i'r Dde a mynd drwy'r giât a dilyn y llwybr o gwmpas y cae chwarae. Troi i'r Ch drwy'r GM, anwybyddu'r gamfa sydd o'ch blaen i'r cae chwarae.

Dod o'r llwybr i'r caeau

(Cerflun 6 ar LIDd) – anwybyddu'r llwybr ar y LIDd.

4. Ymlaen tua'r tai gan gadw ffin y cae ar eich LIDd – Troi i'r Dde cyn y ffordd / tai. Ymlaen drwy'r GM. Ymlaen rhwng y gwrych a'r ffens gadwyn i stad ddiwydiannol fach. Troi'n groesgornel i'r Ch yn ôl yr arwydd cyn y biniau glas gan anelu am y ffordd. Ar y gyffordd troi i'r Dd. Yn union cyn y Glynne Arms troi i'r Ch a chroesi'r ffordd ac yna'r gamfa. Ymlaen am 180m ar hyd hen lein, anwybyddu'r llwybr bach ar y LIDd 75m ar ôl y gamfa. Yna fforchio'n groesgornel i'r Dd wrth yr arwydd ac ymlaen fyny am 200m, gan gyrraedd at Gerflun 7 uwchben yr hen bwl clai. Cymerwch dro pedol i'r Dde a dilyn y llwybr ar LICH yr un rydych newydd ei gerdded. (Cerflun 8 ar LIDd ar ôl 90m). Ymlaen ar y llwybr hwn am 425m at y gyffordd gyda'r ffordd.

5. Mynd drwy'r GM, croesi'r ffordd ac yna gwyrto'n groesgornel i'r Dde i Ffordd Mount Pleasant ar hyd pen yr ynys drionglog. Cerdded i lawr Ffordd Mount Pleasant am 100m. Troi i'r Ch drwy GM fetel fawr, sy'n syth ar ôl y tŷ "Rosedene". Dal yn syth ymlaen, anwybyddu'r llwybr o'r LIDd ymhen 150m. Cerdded o gwmpas y gamfa ddiangen – dal ymlaen (Cerflun 9 ar LICH wrth Mount Pools). Anwybyddu'r llwybr sydd yn union ar eich LIDd. Ymlaen 10m ac yna troi i'r Dde drwy'r GM i Barc Etna. Ymhen 15m troi i'r Ch i lwybr llydan o raeon, yna ymlaen at Gerflun 10 (anwybyddu'r llwybr ar y LIDd cyn y Cerflun). Ymhen 100m cymryd y ffordd LIDd. Syth ymlaen, anwybyddu'r llwybr ar y Ch. Ymhen 100m gwyrto i'r Dd, anwybyddu'r llwybr ar y LICH. Pan fydd y llwybrau'r croesi, troi i'r Ch gan fynd ar i lawr ychydig. Heibio arwydd Parc Etna a gwyrto'n groesgornel Dd tua'r ffordd a'r maes parcio.

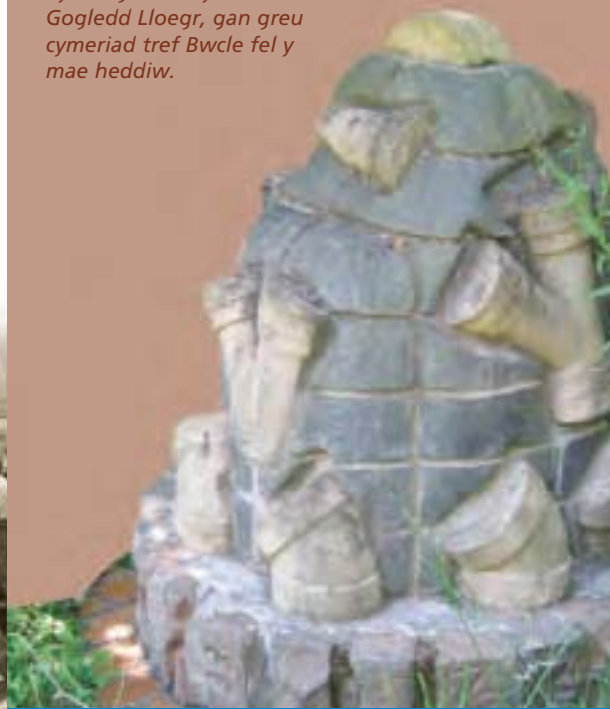
The secret of Buckley's successful pottery and brickmaking industries lay below ground. Buckley Mountain was coated with thick, clinging clay that was ideal for pot making. Pot Clay is like plasticine. It can be easily moulded into shapes and is termed 'Strong Clay'. Below the Pot Clay were much older seams of coal and a hard gritty, sandstone-like clay, called 'fire clay'. This could not easily be moulded. The old potters called it 'Weak Clay', but it was ideal for brick making.

During the 1800s Buckley grew into a thriving industrial town, drawing workers from other pottery making areas in England and overseas. This cultural mix created the distinctive character of Buckley today.

O dan y ddaear ceir cyfrinach y diwydiannau llestri a briciau oedd ym Mwcle. Roedd haen drwchus o glai gludiog ar Fynydd Bwcle a oedd yn ddelfrydol ar gyfer gwneud llestri. Mae clai llestri yn debyg i blastisin, yn hawdd ei drin a'i siapio, yr enw arno yw 'Clai Cadarn'. O dan y Clai Llestri roedd gwythiennau o lo oedd yn hŷn o lawer, ac o glai caled gritiog oedd yn debyg i dywodfaen; yr enw ar hwn oedd 'clai tân'. Nid oedd y clai hwn yn hawdd ei siapio, roedd y crochenwyr ers talwm yn ei alw'n 'Clai Gwan' – hwn oedd y clai delfrydol ar gyfer gwneud brics.

Yn ystod yr 1800au tyfodd Bwcle'n dref ddiwydiannol ffyniannus gan dynnu gweithwyr o drefi Gogledd Lloegr, gan greu cymeriad tref Bwcle fel y mae heddiw.

*Working at the brickworks
Gweithio yn y gwaith brics*

Caergwrle & Hope

A gentle village and riverside walk with option to explore the hilltop castle

Distance: 4 km / 2.5 miles (+ optional castle detour)

Time: Allow 1 – 1.5hrs (+1 hr for castle)

Parking: Car park in Caergwrle by Old Castle Inn (SJ305575)

Grade: Easy, a few stiles (Steep ascent to castle)

Ten Minute Walk: The castle mound is a great short walk. Steep path, one or two steps at top

Facilities: Pubs and shops in Caergwrle and Hope

Livestock: Sheep

Further information: Caergwrle community booklet from local shops or online from www.flintshire.gov.uk/countryside

Taith hamddenol drwy'r pentref ac ar lan yr afon gyda'r dewis o fynd i weld y castell ar y bryn

Pellter: 4 km / 2.5 milltir (+ y dewis o fynd i'r castell)

Amser: Caniatáu 1 – 1.5 awr (+1 awr i'r castell)

Parcio: Maes parcio yng Nghaergwrle wrth Dafarn yr Hen Castell (SJ305575)

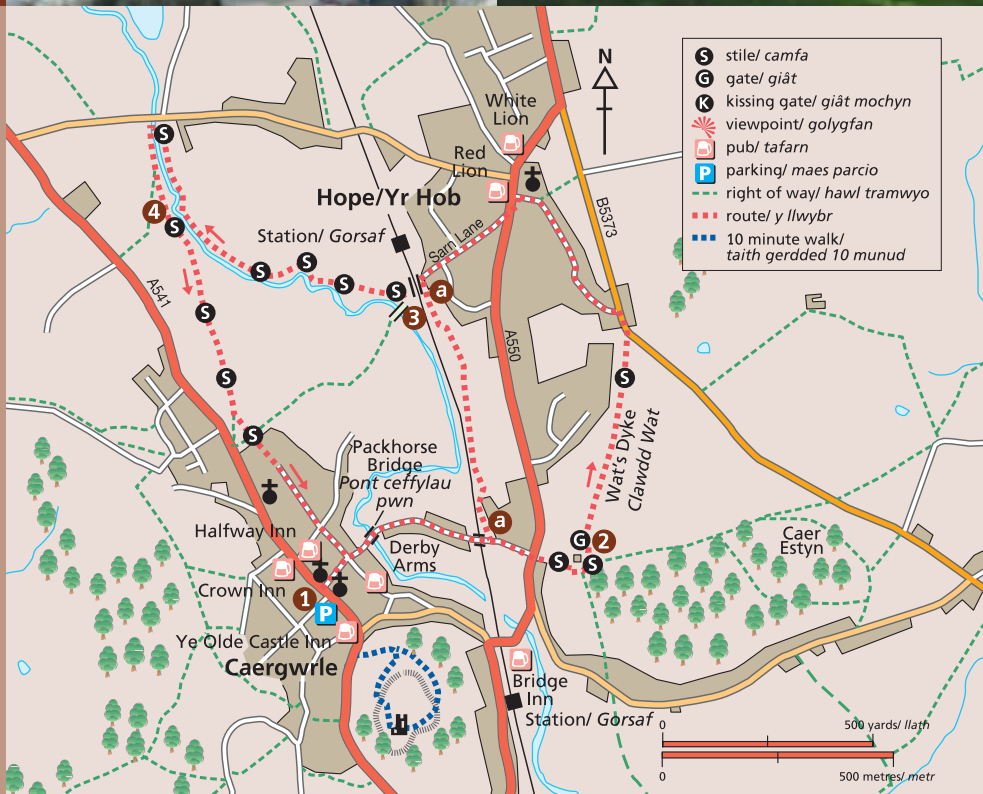
Graddfa: Hawdd, ychydig o gamfeydd (Dringo'n serth i'r castell)

Taith gerdded 10 munud: Mae mwnt y castell yn daith fach braf. Llwybr serth, un neu ddau o stepiau

Cyfleusterau: Tafarndai a siopau yng Nghaergwrle a'r Hob

Anifeiliaid: Defaid

Mwy o wybodaeth: Caergwrle community booklet from local shops or online from www.flintshire.gov.uk/countryside

The Walk

1. From car park cross road and turn L in front of brick chapel and R onto lane before stone chapel. At T junction continue ahead down narrow path beside Derby Arms. Cross packhorse bridge and walk up lane. Continue over railway bridge and continue to main road.

For short cut 'a' take path on L just after railway.

Cross road and walk up drive opposite. At entrance to Rhyddyn Farm (white house) turn R up steps and over stile then walk L along fenceline. At fence corner follow footpath signed ahead, walking uphill, to stile in fence.

2. Cross stile and turn L along path (the raised bank on which you are walking is part of Wat's Dyke). Turn L then R thro' gate. Over stile and continue on path as it bears R to join road. Turn L along road and then L down minor lane immediately after. Continue along residential lane to Hope Church. Turn L in front of church to main road. Cross road, turn L and immediate R down Sarn Lane. Continue under railway bridge.

Short cut 'a' joins from L just before railway.

3. Before river bridge, cross stile on R and follow path along riverside. Continue thro' fields with river on LHS crossing 3 stiles.

When path bears R climb up towards road. Cross stile and turn L to cross river via old bridge. Turn L to follow opposite river bank, now walking with river on LHS.

4. Where river bends continue along riverside to stile. Cross stile and walk diagonally R across field to cross stile in top RH corner. Cross field to visible stile. Over stile and continue ahead to stile by houses. Onto narrow path between housing and continue ahead on lane, over crossroads. Turn R before Derby Arms and retrace footsteps back to car park.

Extension to Caergwrle Castle

From car park turn R past Old Castle Inn and cross road opposite war memorial. Follow path uphill on L of memorial. Climb steps and bear R along path up more steps, following clear path to castle ruins on hilltop.

Y Daith Gerdded

1. O'r maes parcio, croesi'r ffordd a throi i'r Ch o flaen y capel brics ac i'r Dd i'r lôn o flaen y capel cerrig. Wrth y gyffordd 'T', parhau ymlaen i lawr y llwybr wrth ochr Derby Arms. Croesi pont y ceffylau pwn a cherdded i fyny'r lôn. Ymlaen dros bont y rheilffordd ac i'r ffordd fawr.

Hope Church
Eglwys yr Hob

Caergwrle a'r Hob

Llwybr byr 'a' – cymryd y llwybr ar y Ch sy'n union ar ôl y rheilffordd.

Croesi'r ffordd a cherdded i fyny'r dreif gyferbyn. Wrth y fynedfa i Fferm Rhyddyn, (y ty' gwyn) troi i'r Dd ac i fyny'r grisiau a dros y gamfa, cerdded i'r Ch ar hyd y ffens. Wrth gornel y ffens, dilyn yr arwydd llwybr troed ymlaen, cerdded i fyny at y gamfa yn y ffens.

2. Croesi'r gamfa a throi i'r Ch ar hyd y llwybr, (mae'r clawdd yn rhan o Glawdd Wat). Troi i'r Ch ac yna i'r Dd drwy'r giât. Dros y gamfa ac ymlaen ar y llwybr wrth iddo wyro i'r Dd gan ymuno â'r ffordd. Troi i'r Ch ar hyd y ffordd ac yna i'r Ch i lawr lôn fach yn union wedyn. Ymlaen ar hyd ffordd o dai i Eglwys yr Hob. Troi i'r Ch o flaen yr eglwys ac i'r ffordd fawr. Croesi'r ffordd, troi i'r Ch ac i'r Dd ar unwaith i lawr Lôn y Sarn. Ymlaen i bont y rheilffordd.

Bydd llwybr byr 'A' yn ymuno o'r Ch yn union cyn y rheilffordd.

3. Cyn cyrraedd y bont dros yr afon, croesi'r gamfa ar y LDD a dilyn y llwybr ar hyd glannau'r afon. Ymlaen drwy'r caeau gan gadw'r afon ar eich LICH a chroesi 3 camfa. Pan fydd y llwybr yn gwyro i'r Dd, dringwch tua'r ffordd. Croesi'r gamfa a throi i'r Ch i groesi hen bont dros afon. Troi i'r Ch a dilyn glan yr afon gyferbyn, gan gerdded gyda'r afon ar eich LICH.

4. Pan fydd tro yn y ffordd, cerdded ar lan yr afon i'r gamfa. Croesi'r gamfa a cherdded yn groesgornel i'r Dd dros y cae a thros y gamfa yn y gornel uchaf ar y LDD. Croesi'r cae i'r gamfa amlwg. Dros y gamfa ac ymlaen i'r gamfa wrth y tai. I'r llwybr cul rhwng y tai ac ymlaen i'r lôn a dros y groesffordd. Troi i'r Dd cyn cyrraedd Derby Arms a dilyn yr un llwybr yn ôl i'r maes parcio.

Ymestyn y daith i Gastell Caergwrle

O'r maes parcio, troi i'r Dd a heibio Tafarn yr Hen Gastell gan groesi'r ffordd sydd gyferbyn â chofeb y rhyfeloedd. Dilyn y llwybr i fyny ar ochr chwith y gofeb. Dringo'r grisiau a gwyro i'r Dd ar hyd y llwybr ac i fyny ychwaneg o risiau. Dilyn y llwybr amlwg i adfeilion y castell ar ben y bryn.

The narrow packhorse bridge was built to allow packhorse trains travelling between Corwen and Chester to cross the river when it was in full spate. The walls were low to allow for the horses' bulging packs and the two v-shaped bays gave pedestrians space to wait if they met packhorses whilst crossing the bridge.

Adeiladwyd y bont ceffylau pwn gul er mwyn i'r ceffylau oedd yn teithio rhwng Corwen a Chaer groesi'r afon pan roedd hi'n llifeirio. I wneud lle i feichiau llydan y ceffylau, roedd waliau'r bont yn isel. Roedd dau le lletach ar y bont i gerddwyr aros ynddynt petaent yn cyfarfod y ceffylau pwn pan oeddynt yn croesi.

The area to the right of the Derby Arms was the site of Caergwrle Brewery founded in 1861. The local spa waters were highly valued for brewing beer.

Safle bragdy Caergwrle, a sefydlwyd yn 1861, oedd yr ardal sydd ar y dde i'r Derby Arms. Ystyriwyd dŵr y ffynnon leol yn dda iawn i fragu cwrw.

Caergwrle Castle dates from the turbulent reign of Edward I when this area was frontier country between the warring Welsh Princes and the English lords. It was of strategic importance as its hilltop location enabled its defenders to monitor movements between the Cheshire plain and the Welsh mountains.

It was probably built by Dafydd ap Gruffydd who had been given land by Edward in reward for fighting with the English against his brother Prince Llewelyn. Five years later Dafydd rebelled against Edward and rejoined his brother but was captured and beheaded for his treachery. When the English arrived at the castle they found the retreating Welsh had partly demolished it. Edward rebuilt the castle but a fire caused damage in 1283 and it fell into disrepair.

Wat's Dyke – This once massive earth bank and ditch was probably constructed by the Saxons in the 8th century to mark their boundary with Wales.

Castell Caergwrle Dyma gastell o gyfnod Iorwerth I, Brenin Lloegr, pan welwyd nifer o frwydrau yn yr ardal rhwng tywysogion Cymru ac Arglwyddi Lloegr. Roedd safle'r castell yn bwysig am ei fod ar ben bryn ac yn lle da i'r amddiffynwyr weld y symudiadau oedd yn digwydd o wastatir Caer i fynyddoedd Cymru.

Mae'n debyg mai Dafydd ap Gruffydd a adeiladodd y castell ar ôl derbyn tir gan y Brenin Iorwerth I am frwydro o blaid y Saeson yn erbyn ei frawd ei hun, y Tywysog Llywelyn. Ond ymhen pum mlynedd fe wrthryfelodd Dafydd yn erbyn y Brenin Iorwerth gan ymuno â'i frawd unwaith eto. Cafodd ei ddal a'i ddiennyddio am frad. Pan gyrhaeddodd y Saeson y castell, gwelsant fod y Cymry, cyn encilio, wedi dymchwel rhannau ohono. Ail-adeiladodd Iorwerth y castell, ond cafodd ei ddirodi gan dân yn 1283 ac fe'i gadawyd yn adfail.

Clawdd Wat – Y dyb yw mai'r Sacsoniaid a gododd y clawdd a'r ffos enfawr yma i nodi'r ffin gyda Chymru.

Caergwrle Castle
Castell Caergwrle

15

Greenfield Valley

A Medieval abbey, 19th century mills and a Victorian farm

Distance: 4 km / 2.5 miles

Time: 1 – 1.5 hrs

Parking and start: Greenfield Valley car park (SJ194774) on the B5121

Grade: Easy, little climbing, good surfaces

Ten Minute Walk: Good surfaces with opportunity to go further if desired

Facilities: Greenfield toilets, tea rooms and museum open April to October. Walks open all year

Livestock: None

Further info: Trail leaflet and information at Visitor Centre or shop (01352 714172)

NB: Less rural than other walks

Abaty o'r Oesoedd Canol, melinau o'r 19eg ganrif a fferm o oes Fictoria

Pellter: 4 km / 2.5 milltir

Amser: 1 – 1.5 awr

Parcio a man cychwyn: Maes parcio Dyffryn Maesglas (SJ194774) ar y ffordd B5121

Graddfa: Hawdd, ychydig o ddringo, wyneb da

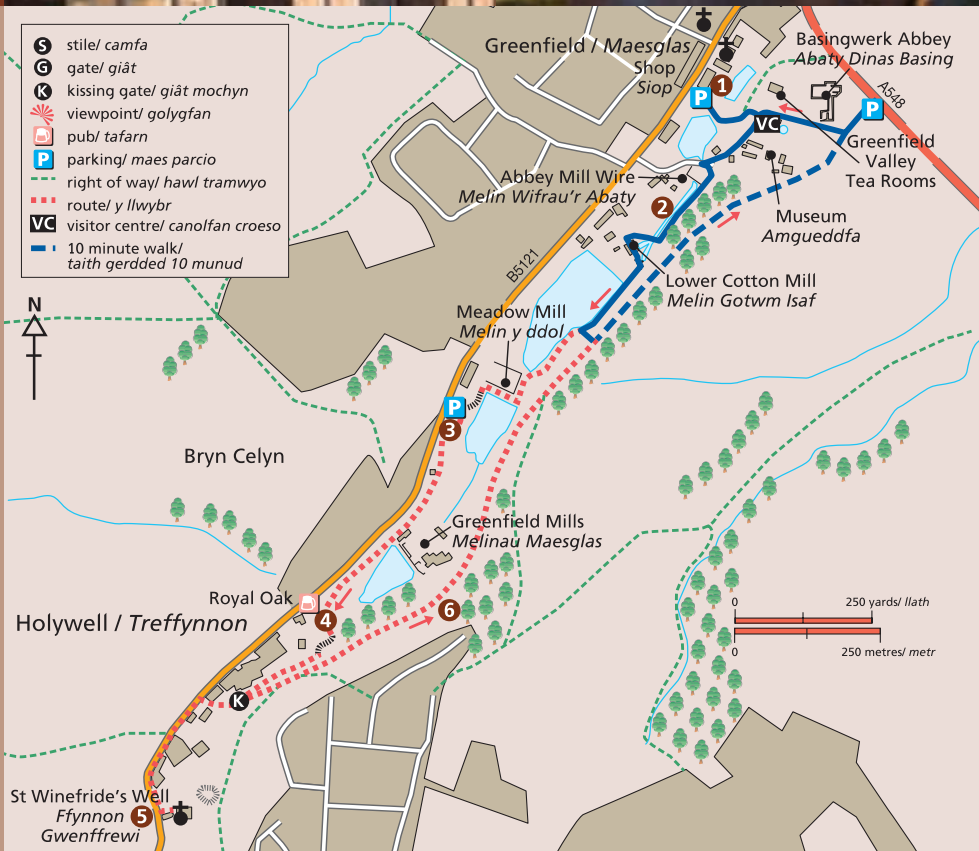
Taith gerdded 10 munud: Llwybrau da a chyfle i fynd ymhellach

Cyfleusterau: Caffi, canolfan gwybodaeth a siop, toiledau

Da byw: Dim

Rhagor o wybodaeth: Toiledau, caffi ac amgueddfa ar agor rhwng mis Ebrill a mis Hydref. Llwybrau cerdded ar agor drwy'r flwyddyn

D.S.: Llai gwledig na'r teithiau cerdded eraill

The Walk

1. From B5121 car park follow path signed Abbey Farm Museum.

The car park was the site of a copper works where sheets of copper were rolled to make cladding for ships to protect their wooden hulls from parasite attack. The pool that powered its wheel is all that remains.

At path junction, with Farm Museum ahead, turn R passing old school and Environment Centre. Bear L uphill along lane.

On the R is the pit for the waterwheel that powered the machinery for Abbey Mill that produced copper and brass wire for making nails and pins.

2. Follow lane then take next R down steps and cross bridge to the Lower Cotton Mill site.

The large rectangular ruin is all that remains of the six storey cotton mill built here in just 10 weeks in 1785. The Cotton Twist Company employed up to 300 apprentices, many of them under 10 years old. The cotton mill closed in 1840 but it reopened as a corn mill in 1850, producing flour until the early 1900's.

Continue around RHS of old mill then turn L before iron gates to continue around back of the mill. Cross mill stream and go up steps. Turn R to rejoin lane. Where lane bears L by Flour Mill

Pool reservoir, branch R keeping alongside reservoir. At sculpted metal gates, bear R to more ruins. Near reservoir overflow above Meadow Mill ruins, bear L up steps. Partway up turn R onto metal walkway across reservoir. Then turn L up steps to car park.

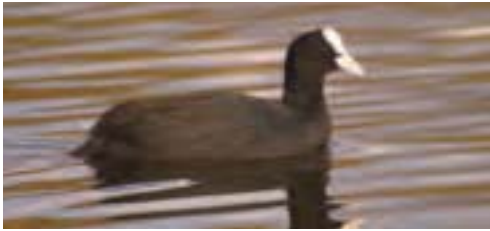
Meadow Mill was built in 1787 to manufacture copper rollers for printing patterns onto cloth. Three enormous waterwheels, 20 feet in diameter, provided the power for the copper rolling machinery. The buildings you see today date from the 1800s when there was a rubber grinding works and tin plate works on site.

3. Cross car park heading towards entrance, but turn L through metal KG before road. Pass remains of clock tower on R then, after 10m, go R at path fork, past remains of the Battery works. Continue around RHS of Battery Pool. Where path forks again go L across top of pool to come out in Royal Oak car park.

The Battery Works have a poignant history. Established in 1776, they employed local people to shape pots and pans. The products were made by 'battering' sheets of copper and brass with large hammers. The goods were exported from Liverpool to Africa and used to buy slaves who were then taken to America to work in the cotton fields. The cotton was then brought back for processing, ensuring that the ships always had a full cargo.

Lower Cotton Mill
Melin Gotwm Isaf

Dyffryn Maesglas

4. From car park turn L up steps. Then turn R on lower path passing chimney. Go thro' KG and bear R towards road, passing a warehouse.

5. Turn L along road to visit St Winefride's Well, 100m further on. Retrace your steps back thro' KG. Then take RH path to join disused railway track.

Built in 1869, the railway was originally used to transport minerals from local quarries to Greenfield Wharf. In 1913 it changed to passenger use and has carried many thousands of pilgrims to St Winefride's Well.

6. Stay on this track, ignoring turnings on L and keeping straight ahead at two major path crossings. Eventually cross bridge and then descend steps and turn L towards Basingwerk Abbey. Return to car park through park.

Y Daith Gerdded

1. O'r maes parcio dilynwch y llwybr sydd ag arwydd Amgueddfa Fferm yr Abaty.

Safle gwaith copr oedd y maes parcio. Yma roedd haen o gopr yn cael ei rollo i wneud gorchudd i longau gan amddiffyn cragen bren y llong rhag parasitiaid. Y cyfan sydd ar ôl yw'r llyn o ddŵr oedd yn cynhyrchu'r ynni ar gyfer yr olwyn ddŵr.

Ar gyffordd y llwybr, gyda'r Amgueddfa Fferm yn syth o'ch blaen, trowch i'r Dde gan fynd heibio'r hen ysgol a Chanolfan yr Amgylchedd. Cerddwch drwy'r giataiau a gwyro i'r Ch i fyny'r bryn ar hyd y lôn.

Ar y LIDD mae pwll ar gyfer yr olwyn ddŵr oedd yn creu'r ynni i beiriannau Melin yr Abaty oedd yn cynhyrchu gwifren gopr a phres i wneud hoelion a phinnau.

2. Dilynwch y lôn ac yna cymerwch y nesaf ar y Dde i lawr y grisiau a chroesi'r bont i safle'r Felin Gotwm Isaf.

Yr adfail mawr hirsghar yw'r cyfan sydd ar ôl o'r felin gotwm chwe llawr a godwyd yma mewn 10 wythnos yn unig yn 1785. Roedd The Cotton Twist Company yn cyflogi hyd at 300 o

Lead mine trucks
Wagenni'r gwaith plwm

brentisiaid, nifer ohonyn nhw o dan ddeg mlwydd oed. Caeodd y Felin Gotwm yn 1840 ond ail-agorodd yn felin yd yn 1850, gan gynhyrchu blawd hyd ddechrau'r 1900au.

3. Ewch ymlaen o gwmpas LIDD yr hen felin yna trowch i'r Ch cyn y giataiau haearn cerfiedig a dal ymlaen o gwmpas cefn y felin. Croesi nant y felin a dringo'r grisiau. Troi i'r Dde i ailymuno â'r lôn. Ble mae'r lôn yn gwyro i'r Ch ger cronfa ddŵr pwll y Felin Flawd, fforchio i'r Dde gan gadw wrth ochr y gronfa ddŵr. Wrth y giataiau metal, gwyro i'r Dde at ragor o adfeilion. Yn ymyl gorlifant y gronfa y tu uchaf i adfeilion Melin y Ddôl, gwyro i'r Ch i fyny'r grisiau. Rhan o'r ffordd i fyny, troi i'r Dde i lwybr metal dros y gronfa. Yna troi i'r Ch i fyny'r grisiau ac i'r maes parcio.

Codwyd Melin y Ddôl yn 1787 i wneud rholeri copr ar gyfer argraffu patrymau ar frethyn. Roedd tair olwyn ddŵr anferth, 20 troedfedd ar draws, yn cynhyrchu pŵer i'r peiriannau rholio copr. Mae'r adeiladau a welch heddiw o'r 1800au pan oedd gwaith malu rwbwr a gwaith alcam ar y safle.

4. Croeswch y maes parcio gan anelu am y fynedfa, ond trowch i'r Ch drwy GM fetel cyn y ffordd. Ewch heibio olion tŵr dloc ar y Dde yna, ar ôl 10m, ewch i'r Dde ar fforch y llwybr, heibio olion y Gweithfeydd Batri. Ewch ymlaen o amgylch LIDD'r Llyn Batri. Ble mae'r llwybr yn fforchio unwaith eto, ewch i'r Ch ar draws pen y llyn a dod i faes parcio'r Royal Oak.

Mae hanes ingol i'r Gweithfeydd Batri. Sefydlwyd yn 1776. Roedd yn cyflogi pobl leol i siapio llestri a phadelli. Gwnaed y cynnyrch drwy ddyrnu ('Batter') haenau o gopr a phres â morthwylion mawr. Allforiwyd y cynnyrch o Lerpwl i Affrica ac fe'i defnyddiwyd i brynu caethweision a gyrchwyd i America i weithio yn y meysydd cotwm. Yna cyrchwyd y cotwm yn ôl i'w brosesu gan sicrhau bod y llongau bob amser yn llawn.

5. O'r maes parcio, troi i'r Ch i fyny'r grisiau. Troi i'r Dde ar y llwybr isaf gan fynd heibio simnai. Drwy'r GM a gwyro i'r Dde tua'r ffordd gan fynd heibio warws. Troi i'r Ch ar hyd y ffordd i weld Ffynnon y Santes Gwenfrewi. Ymhen 100m dychwelyd yr un ffordd a thrwy'r GM. Yna ar hyd y llwybr LIDD gan ymuno â hen lein trên.

Adeiladwyd y rheilffordd yn 1869, a chafodd ei defnyddio yn wreiddiol i gludo defnyddiau o'r chwarel lleol i Lanfa Maesglas. Yn 1913 dechreuodd teithwyr ei defnyddio a bu'n cyrchu miloedd o bererinion i Ffynnon Wenfrewi.

6. Arhoswch ar y trac hwn, anwybyddu'r troeon i'r Ch a chadw'n syth ymlaen ar y ddwy groesffordd fawr. Croesi'r bont ac i lawr y grisiau a thro'i i'r Ch tuag Abaty Dinas Basing. Dychwelyd i'r maes parcio drwy'r Parc Treftadaeth.

Basingwerk Abbey dates from 1132. The monks were Cistercian, known as 'white monks' due to their white habits. They used the power of the stream to grind corn and also mined lead and silver, making the Abbey rich and powerful. Henry VIII's Dissolution Act forced the monks to leave the Abbey.

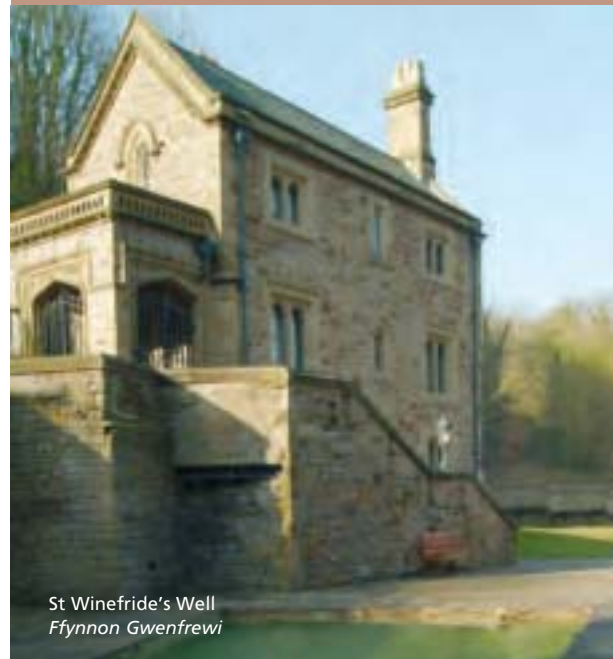
St Winefride's Well

According to legend, in 660 AD Prince Caradoc decapitated the beautiful Winefride because she rejected his seduction. Her uncle, St Beuno, reunited her head and body. Water gushed from the ground where her head had fallen and this spot became the Holy Well. The well is believed to have healing powers and became an important place of Christian pilgrimage.

Adeiladwyd Abaty Dinas Basing yn 1132. Sistersiaid oedd y mynachod, galwyd hwy'n 'Frodyr Gwyn' oherwydd lliw eu habidau. Defnyddient rym y nant i falu yd ac arferent gloddio am blwm ac arian, gan wneud yr Abaty'n gyfoethog ac yn rymus. Ar ôl Deddf Diddymiad y Mynachlogydd, Harri'r VIII, gyrrwyd y mynachod o'r Abaty.

Ffynnon Gwenfrewi

Yn ôl y chwedl, yn 660 O.C. fe dorrodd y Tywysog Caradog ben Gwenfrewi am iddi ei wrthod. Unodd Sant Beuno, ei hewythr, ei phen a'i chorff. Llifodd dŵr o'r ddaear ble syrthiodd ei phen a daeth y man yn ffynnon sanctaidd y credir bod iddi rym iachau. Daeth yn fan pererindota Cristnogol.

St Winefride's Well
Ffynnon Gwenfrewi

Halkyn Mountain

Open common, industrial heritage and views

Halkyn Mountain is an Urban Common which means you can walk freely across it. Ten Minute walks can be done easily in the areas marked, or choose to walk further. However please take great care near old mine workings as the Common is covered with vertical mine shafts in various stages of repair. Please report any re-opened shafts to the Grosvenor Estate Office:

Tel: 01244 684400

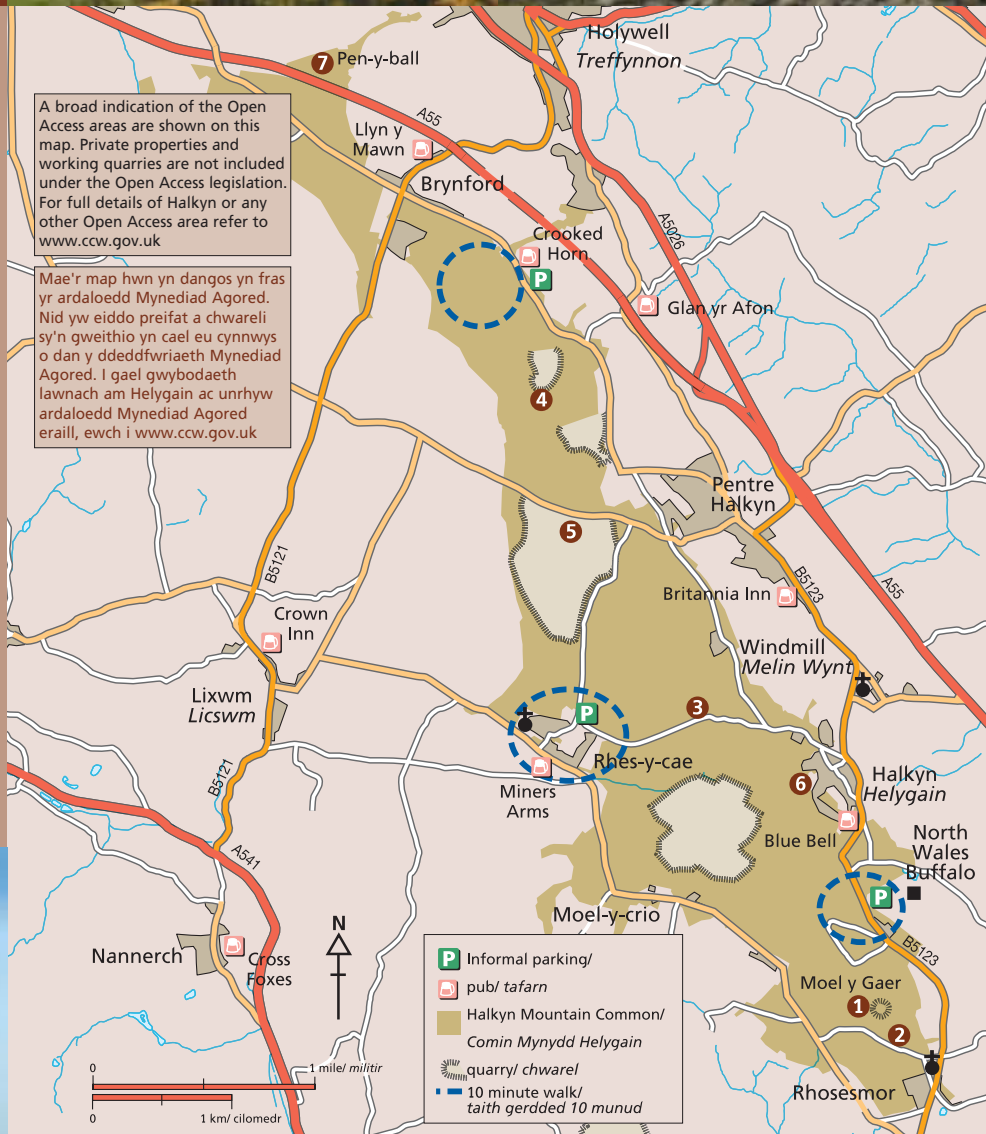
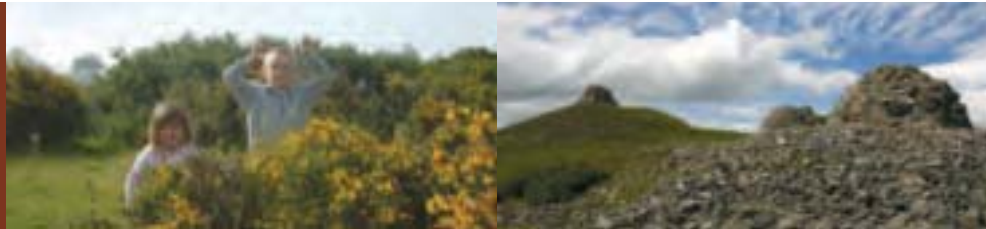
Parking at Rhosesmor Village Hall, in layby at Berth Ddu, or at one of the pubs with the landlord's permission.

Tir Comin agored, treftadaeth ddiwydiannol a golygfeydd.

Comin Trefol yw Mynydd Helygain. Mae nifer o deithiau cerdded 10 munud wedi'u marcio, ond gallwch ddewis cerdded ymhellach. Mae hyn yn golygu y gallwch gerdded yn rhydd arno. Gofynnir ichi fod yn ofalus iawn yn ymyl hen byllau gan fod y Comin yn frith o siafftau, bob un mewn cyflwr gwahanol o ran eu trwsio. Os gwelwch unrhyw siafftau sy wedi ailagor gofynnir ichi roi gwybod i Swyddfa Stad Grosvenor:

Ffôn: 01244 684400.

Ceir lleoedd parcio yn Neuadd y Pentref, Rhosesmor, yn y gilfan ym Mherth Ddu neu ym maes parcio un o'r tafarnau ar ôl cael caniatâd y tafarnwr.

A broad indication of the Open Access areas are shown on this map. Private properties and working quarries are not included under the Open Access legislation. For full details of Halkyn or any other Open Access area refer to www.ccw.gov.uk

Mae'r map hwn yn dangos yn fras yr ardaloedd Mynediad Agored. Nid yw eiddo preifat a chwareli sy'n gweithio yn cael eu cynnwys o dan y ddeddfwriaeth Mynediad Agored. I gael gwybodaeth lawnach am Helygain ac unrhyw ardaloedd Mynediad Agored eraill, ewch i www.ccw.gov.uk

P Informal parking/
pub/ tafarn
Halkyn Mountain Common/
Comin Mynydd Helygain
quarry/ chwarel
10 minute walk/
taith gerdded 10 munud

Features of interest

1. Moel y Gaer is the highest point on the common with panoramic views from its summit. The earth banks and ditches encircling the summit are the remains of an Iron Age hillfort. Remains of circular wooden huts and rectangular buildings, that may have been granaries, have also been found. The hilltop was utilised again during the Napoleonic wars when a firebeacon was built to warn of French invasion.

The mountain is dotted with the remains of small early quarries and limekilns where crushed limestone was burned to produce lime for building mortar and fertiliser.

Waen Brodlas

2. Single limekiln at Wern y Gaer
3. Old quarry and double kiln near Rhes-y-cae
4. The large kilns at Waen Brodlas produced

View from trig point
Golygfa o'r pwynt trig

Mynydd Helygain

lime that set underwater and was used for building docks and bridges.

5. Massive Pant y Pwll Dwr quarry is one of three working quarries that are all fully mechanised.

6. A small tin shack and an area of levelled ground are all that remain of Pen y Bryn mine, one of the largest Halkyn lead mines.

7. Pen-y-ball monument was erected in 1893 to commemorate the marriage of the Duke of York, then heir to the throne.

Pen-y-ball was an important medieval smelting 'bole'. Early lead smelting took place near the mines in shallow holes – 'boles' – dug on high ground where they were exposed to strong winds.

Nodweddion o ddiddordeb

1. Moel y Gaer yw'r man uchaf ar y Comin a cheir golygfeydd panoramig o'i chopa. Olion caer Oes yr Haearn yw'r ffosydd a'r cloddiau sy o gwmpas y copa. Darganfuwyd olion cytiau pren crwn ac adeiladau petryal a allai fod yn ysguboriau. Defnyddid Pen-y-bryn yn ystod rhyfeloedd Napoleon pan godwyd coelcerth i rybuddio o unrhyw ymosodiad gan y Ffrancwyr.

Mae'r mynydd yn frith o olion hen chwareli cynnar ac odyrnau ble roedd y calchfaen mál yn cael ei losgi ar gyfer gwneud mortar adeiladu a gwrtaith.

2. Odyn galch sengl yn Wern-y-gaer

3. Hen chwarel ac odyrn galch ddwbl yn ymyl Rhes-y-cae

4. Roedd yr odyrnau calch mawr yn Waun Brodlas yn cynhyrchu calch oedd yn gallu setio o dan y dŵr. Defnyddid hwn i adeiladu dociau a phontydd.

5. Chwarel anferth Pant-y-pwll-dwr. Dyma un o'r tair chwarel sy wedi'u mecaneiddio'n llwyr.

6. Cwt bach tun a darn o dir gwastad yw'r cyfan sydd ar ôl o gloddfa Pen-y-bryn, un o fwyngloddiau plwm mwyaf Helygain.

7. Adeiladwyd cofadaid Pen-y-ball yn 1893 i ddatlu priodas Dug Caerefrog, oedd ar y pryd yn aer i'r goron.

Roedd Pen-y-ball yn fan smeltio yn y Canol Oesoedd. Yn y dyddiau cynnar byddai'r plwm yn cael ei smeltio yn ymyl y cloddfeydd, mewn tyllau oedd ar dir uchel ac yn agored i wyntoedd cryf.

Want to Join a Guided Walk?

Free guided walks around Halkyn Mountain start from the Blue Bell Inn. Telephone the pub on 01352 780309 or the Walkabout Flintshire Co-ordinator on 01352 702477 for more information.

Beth am ymuno â thraith gerdded gydag arweinydd?

Ceir teithiau cerdded am ddim o gwmpas Mynydd Helygain gan gychwyn o dafarn y Blue Bell Inn. Ffoniwch y dafarn ar 01352 780309 neu ffoniwch Cydlynnydd Teithiau Cerdded Sir y Fflint ar 01352 702477 i gael gwybod mwy.

Halkyn Mountain Common Code

1. Treasure our rich heritage and respect our way of life.
2. Protect our rare plants and animals.
3. Take your litter home.
4. Always keep dogs on a lead. Pick up their mess.
5. Drive below the speed limit.
6. Park considerately at the roadside.
7. Off-roading and tipping waste are illegal and will be prosecuted.
8. Please ring 999 if you see a fire.
9. Leave all livestock alone.
10. Do not camp on the commons.

Report it!

Flytipping hotline (24hr): 0800 807 060
Halkyn Mountain Common Ranger:
01244 814 931

Cod Comin Mynydd Helygain

1. Trysorwch ein treftadaeth gyfoethog a pharchwch ein ffordd o fyfod.
2. Diogelwch ein hanifeiliaid a'n planhigion prin.
3. Ewch â'ch sbwriel adref hefo chi.
4. Cadwch eich ci ar dennyn. Cliriwch eu baw.
5. Gyrrwch yn arafach na'r terfyn cyflymder.
6. Parciwch yn ystyriol ar ochr y ffordd.
7. Mae'n anghyfreithiol tipio gwastraff oddi ar y ffordd a chewch eich erlyn am wneud hynny.
8. Ffoniwch 999 os byddwch yn gweld tân.
9. Gadewch lonyddi i dda byw.
10. Peidiwch â gwersylla ar y comin.

Cysylltwch!

Tipio anghyfreithlon: 0800 807 060 (24awr)
Ceidwad Comin Mynydd Helygain:
01244 814 934

Lead Mining

The Halkyn lead mines were at the hub of the Industrial Revolution in northeast Wales. Between 1845 and 1938 nearly 500,000 tons of lead were produced, which was 10% of the UK's total production!

All the pit heads and most mine buildings have long gone but plenty of evidence of lead mining still remains.

- 'Bee-hive' caps: many shafts were sealed in the 1980's with these stone and cement caps.
- Shaft craters: conical depressions in the ground marking a collapsed or filled shaft.
- Shaft tips: circular mounds of waste rock created when excavating shafts.
- Lead washing areas: patches of rough land with sparse, yellow vegetation. Little can grow due to the lead residues, except for specialised plants such as Spring sandwort.

Cloddio am blwm

Roedd cloddfeydd plwm Helygain yn bwysig iawn yn ystod Chwyldro Diwydiannol gogledd-ddwyrain Cymru. Rhwng 1845 a 1938 cynhyrchwyd bron i 500,000 tonn o blwm, sef 10% o holl gynnyrch y DU.

Diflannodd pob pen pwll, a mwyafrif yr adeiladau, ond erys digon o dystiolaeth am fwyngloddio plwm.

- 'Caead cwch gwenyn': Cafodd nifer o'r siafftau eu cau yn yr 1980 drwy osod y caead o gerrig a sment ar eu pennau.
- Craterau siafftau: pantiau yn y tir sy'n dangos siafft wedi suddo neu wedi'i llenwi.
- Tomenni siafftau: tomenni ar siâp cylch a grëwyd wrth daflu'r cerrig gwastraff i'r wyneb pan gloddiwyd y siafftau.
- Ardaloedd golchi plwm: clytiau o dir garw gydag ychydig o dyfiant melyn yn unig arno. Am fod yma weddillion plwm prin iawn yw'r planhigion sy'n gallu tyfu yma, ac eithrio rhai arbenigol fel Tywodlys y Gwanwyn.

17

Gwaenysgor – Llanasa

Contrasting views, ancient history and rolling hills

Distance: 9.6 km / 6 miles
(Short cut 7 km / 4.4 miles)

Time: 3 – 3.5 hrs

Parking and start: Gwaenysgor view point car park (SJ075819) or alternatively Llanasa (SJ106814)

Grade: Moderate, many stiles, small ascents / descents

Facilities: Pubs in Gwaenysgor and Llanasa

Dog suitability: Some sheep, many stiles

Golygfeydd amrywiol, hen hanes a bryniau

Pellter: 9.6 km / 6 milltir
(Byr taith 7 km / 4.4 milltir)

Amser: 3 – 3.5 awr

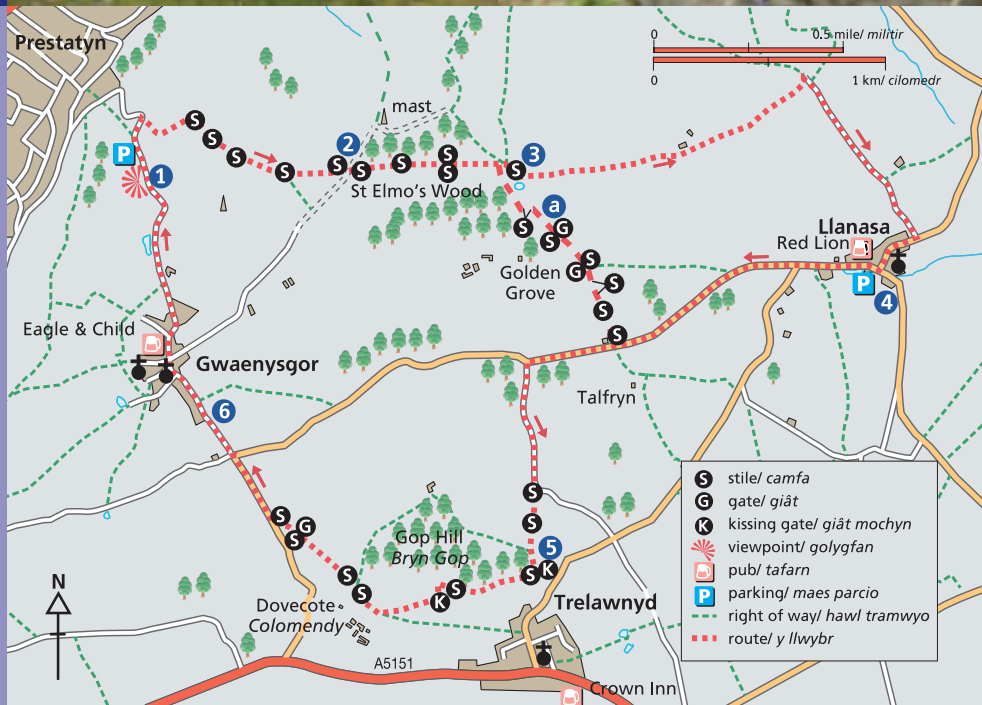
Parcio a man cychwyn: Maes parcio golygfann Gwaenysgor (SJ075819) neu Llanasa (SJ106814)

Graddfa: Cymedrol, nifer o gamfeydd, i fyny ac i lawr

Cyfleusterau: Tafarnau yng Ngwaenysgor a Llanasa

Addasrwydd i gwn: Defaid, nifer o gamfeydd

Waymarking / Arwyddion:

The Walk

1. From Gwaenysgor car park, turn L and descend 200m down road. At sharp L bend turn R onto path along woodland edge. Cross stile into field and follow LH boundary for 20m then cross stile. Follow LH field edge uphill. Turn R in corner and then L over stile. Continue half-L across field and over stile. Continue across field with transmitter on R. Cross stile and go half-L across arable field to cross stile onto track.

2. Cross track and climb over stile into field opposite. Bear L across field and follow LH boundary beside woodland. Cross stile and continue across next field. Cross 2 stiles close together at woodland edge and cross field ahead. Cross next stile* and follow narrow path skirting overgrown pond on R.

**For short cut 'a', omitting Llanasa, turn R before stile and follow fence past overgrown pond on L. Then cross stile on L and follow waymarkers downhill across fields to road.*

3. At path junction turn R, ignoring stile ahead. Continue along this path, bearing L beyond pond and follow for approx 1.4km (can be muddy). Turn R onto wide track and follow for 600m to road. At road turn R, passing 17thC Henblas Hall on L, and continue to road junction in centre of Llanasa.

4. Turn R in front of Red Lion, signed

Gwaenysgor/Trelawnyd, passing village pump and pond. Continue along road for 1.5km, passing lane on LHS and entrance to Talfryn Farm. At next road junction turn L. Where lane bends L cross stile on R marked Gop Hill. Continue ahead up field and cross stile. Ignore first KG & stone stile on R heading into wood. Continue ahead to cross KG/stone stile in corner signed Gop Hill, ignoring more obvious KG/stile in front.

5. Follow permissive path (white arrow) bearing L along woodland edge. Path soon rises gently through wood, before rejoining boundary. (Snowdonia visible westwards). Continue along wood edge, soon swinging half-R thro' trees and follow path across summit cairn on Gop Hill (wide views).

Return down path and, after a few metres, drop down R to go thro' KG. Head diagonally L to descend slope. After 50m turn R to rocky outcrop with cave below. After visiting the cave retrace your steps and descend to faint green track across mid-slopes of Gop Hill. Follow this track R passing above farm buildings and stone dovecote, before swinging R to cross stile at bottom of wood. Go ahead over another stile, then down middle of large field, bearing L towards road, passing telegraph pole, to cross stile ahead. Cross next field and stile in corner onto road.

6. Follow road R into Gwaenysgor. (NB Busy

View to Gop Hill
Yr olygfa i'r Gop

www.borderlands.co.uk
Visit Flintshire's pretty villages and towns

Gwaenysgor - Llanasa

road!) Continue on road uphill out of village back to car park.

Y Daith Gerdded

1. Troi i'r Ch ac i lawr y ffordd am 200m. Ar dro sydyn sydd i'r LICh, trowch i'r Dd ar hyd llwybr ar fin coedwig. Croesi'r gamfa i'r cae a dilyn y ffin LICh am 20m, yna croeswch y gamfa. Dilyn ymyl LICh y cae ac i fyny'r bryn. Troi'r i'r Dd yn y gornel ac yna i'r Ch dros y gamfa. Ymlaen i'r hanner-chwith, ar draws cae a dros gamfa. Ymlaen ar draws y cae sydd â throsglwyddydd ar y LIDD. Dros y gamfa a mynd hanner-Chwith ar draws cae â'r groesi camfa i'r llwybr llydan.

2. Croesi'r llwybr llydan a dringo dros y gamfa ac i'r cae gyferbyn. Gwyo i'r Ch dros y cae a dilyn y ffin ar eich LICh yn ymyl y coed. Croesi'r gamfa a dal ymlaen ar draws y cae nesaf. Croesi dwy gamfa yn ymyl ei gilydd ar ymyl y goedwig a chroesi'r cae sydd o'ch blaen. Croesi'r gamfa* nesaf a dilyn y llwybr cul ar lan llyn â gordyfiant ar y LIDD

**Am y llwybr byr (llwybr 'a') sy'n arbed mynd i Lanasa, trowch i'r Dd cyn y gamfa a dilyn a ffens heibio i lyn ar y LICh. Croeswch y gamfa ar y Ch a dilyn yr arwyddion i lawr yr allt, dros y caeau ac i'r ffordd.*

3. Ar gyffordd y llwybr, troi i'r dde, anwybyddu'r gamfa sydd o'ch blaen. Parhau ar hyd y llwybr hwn, gwyo i'r Ch y tu hwnt i'r llyn a dilyn y llwybr am tua 1.4km (gall fod yn fudr). Golygfeydd gwych tua'r môr. Troi i'r Dde i lwybr llydan a'i ddilyn am 600m i'r ffordd. Mynd i'r Dd ar y ffordd gan fynd heibio Plas Henblas (17g) ar y LICh. Cerdded ymlaen i'r gyffordd yng nghanol Llanasa.

4. Troi i'r Dd o flaen y Red Lion (arwydd Gwaenysgor/Trelawnyd) heibio'r hen bwmp a'r llyn. Ymlaen ar hyd y ffordd am 1.5km, anwybyddu'r lôn ar y LIDD a'r fynedfa i Fferm Talfryn. Ar y gyffordd nesaf, troi i'r Ch i fyny'r lôn. Pan fydd y lôn yn troi i'r Ch croeswch y gamfa ar y Dd ac ami'r arwydd Gop Hill. Ymlaen ac i fyny'r cae a chroesi'r gamfa. Anwybyddu'r GM gyntaf a'r gamfa garreg ar y LIDD gan fynd tua'r coed ac ymlaen gan

Scarlet pimpernel and Heartease growing in stubble fields

Llys y cryman ac Ofergaru yn tyfu yn y caeau sofr

groesi'r gamfa garreg / GM yn y gornel sydd â'r arwydd 'Gop Hill' arni, (anwybyddu'r gamfa/GM fwy amlwg sy o'ch blaen).

5. Dilyn y llwybr caniatool (saeth wen) gan wyro i'r Ch wrth ymyl y coed. Cyn hir, bydd y llwybr yn dringo'n raddol drwy'r coed cyn ailymuno â'r ffin lle mae golygfa dda (yr Wyddfa tua'r gorllewin).

Ymlaen ar hyd ymyl y coed, gwyo i'r hanner-Dde drwy'r coed a gadael y llwyn. Dilyn y llwybr ar draws llethr deheuol y garnedd sy ar gopa'r Bryn Gop (golygfeydd eang o'r copa).

Dychwelyd i lawr y llwybr ac, ar ôl ychydig o fetrau, disgyn i'r Dd a thrwy'r GM. Mynd yn groesgornel i'r Ch ac i lawr y llethr. Ar ôl 50m troi i'r Dd i graig sy'n brigo gydag ogof y tu isaf iddi. Dilyn eich camau'n ôl o'r ogof i'r Ch a disgyn i lwybr llydan, gwastad, gwyrdd, anamlwg ar draws canol llethr Bryn Gop. Dilyn y llwybr llydan i'r Dd gan fynd y tu uchaf i Fferm Gop ac adfeillion colomendy 17g, cyn gwyo i'r Dd i groesi camfa ar waelod y llwyn. Mynd ymlaen dros gamfa arall, yna i lawr canol cae mawr gan wyro i'r Ch tua'r ffordd gan fynd heibio polyn telegraff, croesi'r gamfa sydd o'ch blaen, a dros gamfa arall yng nghornel y cae nesaf ac i'r ffordd.

6. Dilyn y llwybr i'r Dd ac i Waenysgor. (DS Ffordd brysur!) Ymlaen ar hyd y ffordd i fyny'r allt ac o'r pentref i'r maes parcio.

Llanasa was founded around the church of the second Bishop of St Asaph. Many people who drowned in the nearby Dee Estuary are buried here, including the crew of the Point of Ayr lifeboat who drowned on 4th January 1854 in heavy seas.

Gop Hill gives superb views, ranging from Blackpool Tower to the mountains of Snowdonia. Legend associates the large Bronze Age cairn (14 metres high and 100 metres wide) on the summit with Queen Boadicea's final resting place but excavations revealed no evidence of burials. Below the summit is a small cave where the remains of 14 Neolithic people buried in a crouched position were found.

Gwaenysgor is an ancient settlement, whose 12thC Church of St Mary Magdalene stands on an important pre-Roman religious site, denoted by its circular churchyard.

Sefydlwyd Llanasa o gwmpas eglwys ail Esgob Llanelwy. Claddwyd nifer o bobl a foddwyd yn aber Afon Dyfrdwy yn y fynwent hon, gan gynnwys criw Cwch Achub y Parlwr Du a foddodd ar 4 Ionawr 1854 mewn môr garw.

Ceir golygfeydd gwych o ben y Gop, o dŵr Blackpool i Eryri. Yn ôl y chwedl mae cysylltiadau rhwng y garnedd Oes yr Efydd (14 metr o uchder a 100 metr o led) sydd ar y copa â bedd y Frenhines Buddug, ond ni ddaeth unrhyw dystiolaeth o gladdu yn dilyn cloddio archeolegol. Y tu isaf i'r copa, mae ogof fechan ble darganfuwyd gweddillion 14 o bobl yr oes Neolithig a gladdwyd ar eu cwrwdd.

Anheddiad hynafol yw Gwaenysgor. Mae Eglwys y Santes Fair Magdalen o'r 12g yn sefyll ar safle crefyddol cyn-Rufeinig, a ddynodir gan y fynwent gryn.

Llanasa church
Eglwys Llanasa

Pheasant
Ffesant

Hendre-Bodfari

A linear walk along a sunken lane and the Clwydian Ridge

Distance: 11 km / 6.8 miles **Time:** 4.5 – 5 hrs

Parking and start: The Royal Oak, Hendre (SJ189676). This walk has been designed for use with the Mold-Denbigh bus service (no.14). Parking is available at the Royal Oak with the landlord's permission (01352 741466).

Facilities: Pub at Hendre and pub and shop in Bodfari

Ten Minute Walk: Two pleasant tracks bordered by woods and farmland. Moel Arthur section has fantastic views

Grade: Strenuous

Livestock: Sheep on open moorland

Taith gerdded linellol ar hyd lôn suddedig a Chefnen Bryniau Clwyd

Pellter: 11 km / 6.8 milltir **Amser:** 4.5 – 5 awr

Parcio a man cychwyn: Y Dderwen, Hendre (SJ189676). Lluniwyd y daith hon i'w defnyddio gyda'r gwasanaeth bysiau o'r Wyddgrug i Ddinbych (rhif.14). Gellir parcio ym maes parcio'r Dderwen, gyda chaniatâd y tafarnwr (01352 741466).

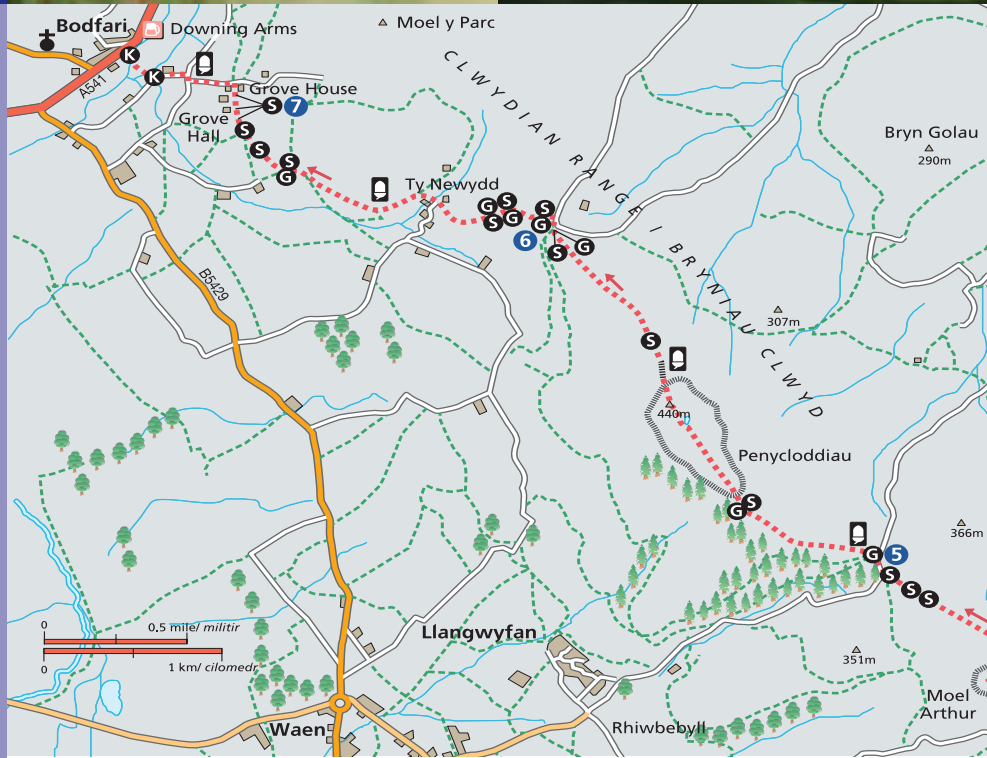
Cyfleusterau: Tafarn yn yr Hendre a thafarn a siop ym Modfari

Taith gerdded 10 munud: Dau lwybr braf drwy'r coed a thir amaethyddol. Golygfeydd gwych o Foel Arthur

Graddfa: Rhwng cymedrol ac egniol

Da byw: Defaid ar y rhostir agored

Waymarking / Arwyddion: Part / Mewn rhannau

The Walk

1. From the Royal Oak, go to bus stop and then take side road on L. Turn R across front of "Oak Cottage". Follow path thro' trees passing old quarry buildings. Continue on track (can be muddy) along edge of wood, to swing L along access track to Ty-isaf and follow to road.

2. Cross road and go up by-way opposite. At house bear right and continue for 550m to T-junction. Turn L and continue, ignoring footpaths to R & L after 500m and L turn marked "Bridlepath – motor vehicles prohibited". Continue uphill to gate.

3. Go thro' gate and turn R onto track. Follow track across open country. Pass thro' gate after 500m and continue on track along forest edge, thro' double set of gates. Continue for 75m to minor road. Turn L and continue along road to small car park on R below Moel Arthur.

4. Turn R and follow path signed "Llangwyfan Forest 1ml". The route now follows Offa's Dyke Path (ODP), which has white acorn markers. The path rises quickly but you are rewarded with fine views. When path begins to level out look for slate marker, indicating path to Moel Arthur summit (an Iron Age hillfort). Continue ahead crossing 2 stiles during descent. Cross next stile and bear R to minor road. Turn R then, after 65m, turn L into small car park.

5. Go thro' gate in LH corner. At path junction ahead take R fork then, after 20m, branch R by marker post, signed ODP. Follow rising path thro' pine trees to arrive at stile/gate. Cross stile and go diagonally L to reach summit of Penycloddiau, another Iron Age hillfort. Continue along ridge, gradually descending. Cross stile and continue for about 1km to metal gate with pine trees on R.

6. Cross stile/gate onto road. Continue ahead for 20m then turn L over stile/gate, signed ODP. Take LH track to Bodfari descending slope. Cross stile/gate and continue past derelict farm buildings to cross stile/gate. Pass Ty Newydd on R and farm drive on L shortly after. Cross small stream then bear L at fingerpost along grassy terrace. Ignore path L after 300m. At path junction continue ahead then take L fork at finger post. Cross stile/gate and turn immediately R. Continue across fields along ODP, crossing 4 stiles. Then cross stile by Grove House and turn R along drive to road.

7. Turn L, signed Bodfari. At T-junction turn R then after 20m turn L by finger post. Continue down tarmac lane for 200m then turn R thro' kissing gate. Continue ahead and cross bridge over River Wheeler. Continue ahead thro' gate onto the busy A541. The bus stop opposite provides a return service to Mold or Hendre.

Penycloddiau

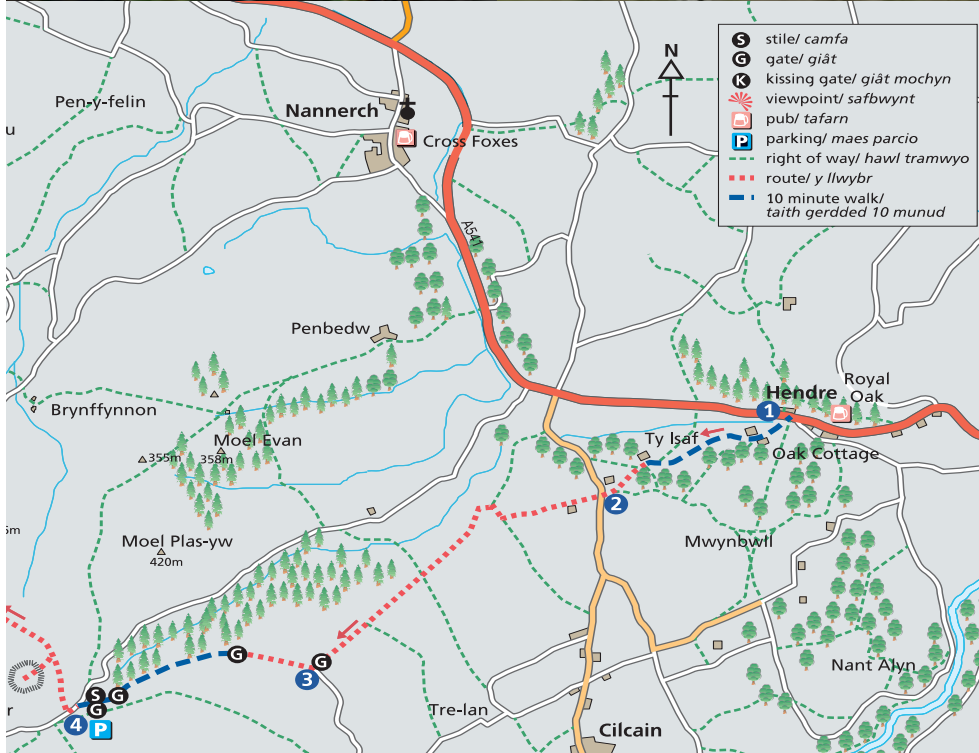
Hendre-Bodfari

Sunken lanes, such as the one from Hendre, were once important transport routes. Many were used by drovers bringing thousands of Welsh black cattle across the hills to markets in England. Long pack horse trains may also have used the track and it was reputedly used as a post road too!

Moel y Parc is Common Land. This means that a number of farmers share rights to put stock onto the hillside. Traditionally sheep are "hefted" and get used to staying in their own areas. In Wales this is known as "cynefin" – literally translated as 'belonging' or 'habitat'. As common land, parts of Moel y Parc are designated as Open Access.

Roedd ffordd suddedig, fel hon o'r Hendre yn bwysig ar un adeg. Fyrd y porthmyn oedd nifer ohonynt gyda miloedd o wartheg duon Cymru yn cael eu gyrru dros y moelydd i farchnadoedd Lloegr. Efallai y bu rhesi hir o geffylau pwn yn defnyddio'r ffordd ac, yn ôl pob tebyg, hon oedd y ffordd bost hefyd.

Tir comin yw Moel y Parc. Golyga hyn bod nifer o ffermwyr yn rhannu'r hawl i roi eu hanifeiliaid i bori yma. Bydd defaid yn arfer cadw at eu rhan eu hunain o dir mynydd, yr enw traddodiadol ar y tir hwnnw yw'r 'cynefin'. Dynodir rhannau o Foel y Parc yn dir Mynediad Agored am ei fod yn dir comin.

Y Daith Gerdded

1. O'r 'Dderwen', i'r arosfa fysiau ac ar hyd y ffordd sy ar y LICH. Troi i'r Dd o flaen "Oak Cottage". Dilynwch y llwybr drwy'r coed a heibio hen adeiladau chwarel. Ymlaen ar hyd y llwybr llydan (mwdlyd weithiau) ar hyd ymyl y coed, gwyrto i'r Ch ar hyd y llwybr sy'n mynd i Dy-isaf a'i ddilyn i'r ffordd.
2. Croesi'r ffordd a cherdded ar hyd y lôn sy gyferbyn. Wrth y tŷ, gwyrnwch i'r Dd ac ymlaen am 550m i'r Gyffordd T. I'r Ch ac ymlaen, anwybyddu'r llwybrau i'r Dd a'r Ch ymhen 500m anwybyddu'r ' Llwyr Ceffylau – gwaherddir cerbydau modur ar y LICH. I fyny'r allt ac i'r giât.
3. Drwy'r giât ac i'r Dd i'r llwybr. Dilyn y llwybr ar draws tir agored. Drwy'r giât ar ôl 500m ac ymlaen ar y llwybr ar hyd ymyl y goedwig, drwy'r giatiau dwbl. Ymlaen am 75m i'r lôn fach. Troi i'r Ch ac ymlaen ar hyd y ffordd i'r maes parcio bychan sy ar y LIDD y tu isaf i Foel Arthur.
4. Trowch i'r Dd a dilyn y llwybr ag arno'r arwydd "Coedwig Llangwyfan 1m". Mae'r llwybr yn dilyn Llwyr Clawdd Offa (LLCO) erbyn hyn, mae arno arwydd y fesen. Bydd y llwybr yn dringo'n gyflym ac mae golygfeydd da. Pan fydd y llwybr yn dechrau gwastatau, chwiliwch am arwydd ar lechen sy'n dangos y llwybr i gopa Foel Arthur (caer Oes yr Haearn). Syth ymlaen gan groesi 2 gamfa wrth ddod i lawr. Croesi'r gamfa nesaf a gwyrto i'r Dd i'r ffordd fach. Yna troi i'r Dd ac, ar ôl 65m, troi i'r Ch i'r maes parcio bychan.

5. Ymlaen drwy'r giât sy yn y gornel LICH. Wrth gyffordd y llwybrau, ewch ar y ffordd Dd yna, ymhen 20m, fforchiwch i'r Dd wrth yr arwyddbost ag arno'r arwydd LLCO. Dringo i fyny'r llwybr drwy'r coed pinwydd gan gyrraedd camfa/giât. Croesi'r gamfa a mynd yn groesgornel Ch i gopa bryngaer arall, sef Penycloddiau. Ymlaen ar hyd y grib, gan ddisgyn yn raddol. Croesi'r gamfa a cherdded ymlaen am tua 1km i'r giât fetel gan gadw'r coed pin ar eich LIDD.
6. Croesi'r gamfa/giât i'r ffordd. Ymlaen am 20m ac i'r Ch dros gamfa/giât ag arno arwydd LLCO. Cymryd y llwybr ar y Ch i lawr y llethr i Bodfari. Croesi'r gamfa/giât ac ymlaen heibio adeiladion adeiladau fferm a chroesi'r gamfa/giât. Heibio Ty Newydd ar y LIDD a dreif y fferm ar y LICH yn fuan wedyn. Croesi nant fechan a gwyrto i'r Ch wrth yr arwyddbost ar hyd teras glaswellt. Anwybyddu'r llwybr ar LICH ymhen 300m. Ar gyffordd y llwybrau, syth ymlaen a chymryd y ffordd Ch wrth yr arwyddbost. Croesi camfa/giât, troi ar unwaith i'r Dd. Ymlaen dros gaeau ar LLCO, a chroesi 4 camfa. Dros y gamfa wrth Grove House troi i'r Dd ar hyd y dreif ac i'r ffordd.
7. Troi i'r Ch (arwydd Bodfari). Wrth y Gyffordd T, troi i'r Dd ac ar ôl 20m i'r Ch wrth yr arwyddbost. Ymlaen i lawr y lôn darmac am 200m aci'r Dd drwy'r GM. Croesi'r bont wrth yr Afon Chwiler. Syth ymlaen drwy'r giât ac i'r ffordd A541. Bysiau i'r Wyddgrug a'r Hendre wrth yr arosfa fysiau.

Bodfari

Loggerheads – Cilcain

Wooded riverside and lead mining history

Distance: 9.6 km / 6 miles

Time: Allow 3.5 hrs

Parking: Loggerheads Country Park (SJ198626) **NB** Can be congested at peak times. Pay & Display.

Grade: Moderate – some ascents and descents but sections within Loggerheads Country Park are all ability.

Ten Minute Walk: Recently developed Riverside Trail is wheelchair friendly. Takes more than Ten Minutes to complete.

Refreshments: Pubs in Cilcain and Loggerheads. Cafe, toilets and Countryside Centre in Loggerheads CP.

Livestock: Sheep

Glannau coediog yr afon a hanes mwyngloddio plwm

Pellter: 9.6 km / 6 milltir

Amser: Caniatáu 3.5 awr

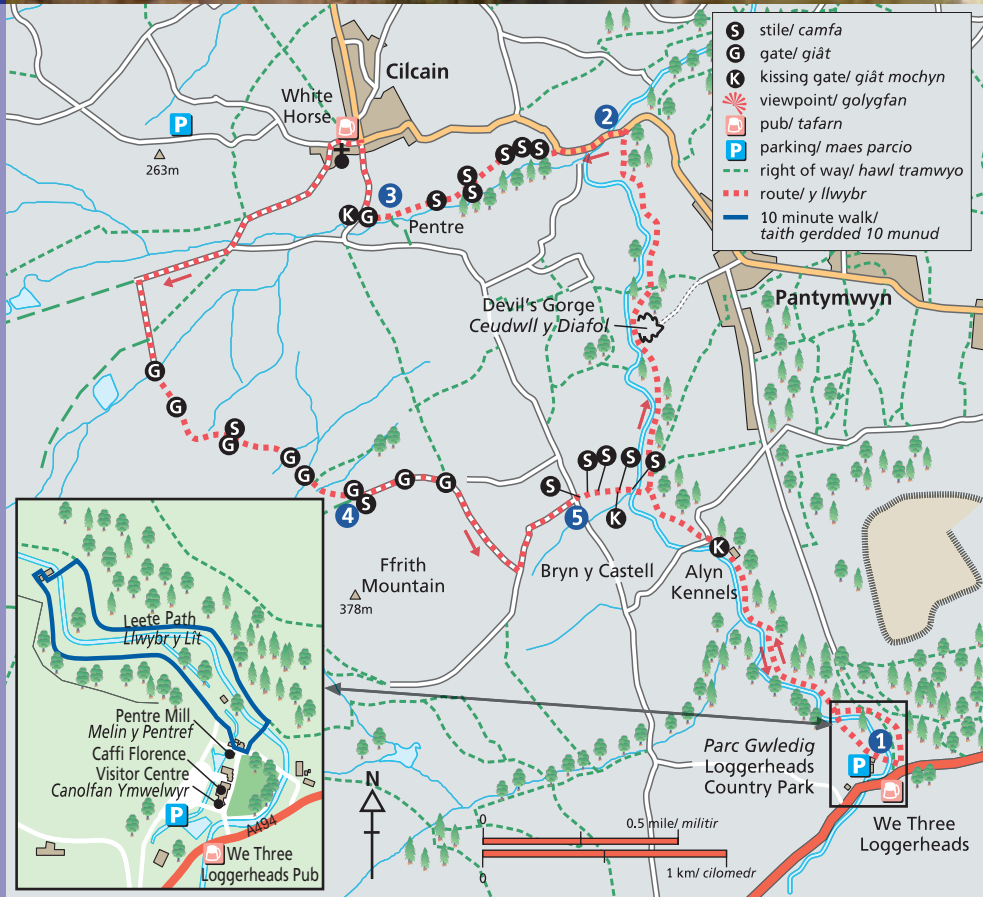
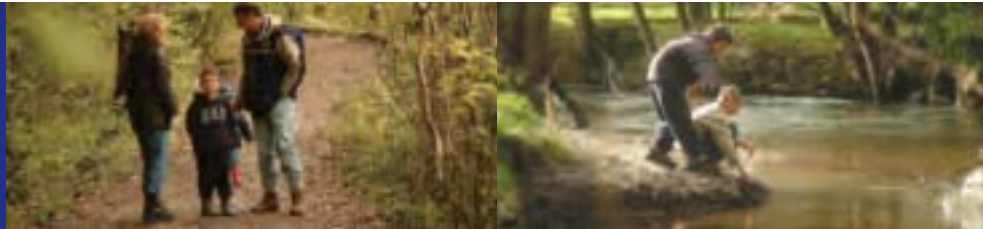
Parcio: Parc Gwledig Loggerheads (SJ198626) **NB** All bod cronedig am ban adegau. Dalu a arddangos.

Graddfa: Cymedrol – peth dringo a disgyn ond mae'r rhannau sydd ym Mharc Gwledig Loggerheads yn addas i bawb.

Taith gerdded 10 munud: Datblygwyd llwybr ar hyd yr afon yn ddiweddar ae mae modd ei dilyn mewn cadair olwyn. Ychydig yn hirach na 10 munud.

Bwyd: Tafarnau yng Nghilcain a Loggerheads. Caffi, toiledau a Chanolfan Cefn Gwlad ym maes parcio Loggerheads.

Da byw : Defaid

The Walk

1. From Loggerheads Countyside Centre, walk past café and toilets and turn L between old mill and Outdoor Shop. Walk up steps then turn R onto path beside old lead mining trucks (now on Industrial Trail). Continue along path, with river on R, until reach Industrial Trail post 4 then follow path R over wooden footbridge and turn L to join Leete path. Continue along this path until you pass Alyn Kennels on L below. Go through KG and at kennel entrance cross road and take footpath L. Continue along this path ignoring paths going off to R and L. At path fork take L fork and continue ahead, crossing bridge over Devil's Gorge. At footpath crossroads continue ahead.

2. Turn L onto road at end of Leete path, walk downhill, cross bridge over River Alyn. On bend part way up steep hill take path L, signed Pentre. Follow path, cross stile into field and follow LH fenceline through 3 fields. Climb steps and cross two stiles edging a woodland strip then continue along LH boundary of next field. Cross stile into Cilcain Millenium Wood and turn immediate R,

walking uphill to seat and sculpture. Turn L here and walk along RH boundary with young trees on L.

3. Go thro' KG to road. Turn R along road and walk uphill into village. Turn L at crossroads, passing pub on R. Turn L immediately after church and walk down lane. At bottom of hill turn R along track (BW) by pond and grey building. After 325m turn L uphill along another track (BW), passing cottage on R. Continue ahead, crossing small stream and gate and continuing uphill along LHS of field. Through another gate and continue along boardwalk then follow path as it bears L, slowly climbing. Cross gate/stile and continue ahead on same path. (Can be boggy!) Continue ahead through 2 more gates leading past small cottage on R.

4. Ignore path on R just beyond cottage and continue ahead through gate, signed Loggerheads. Continue along track, thro' two more gates. At T junction turn L onto lane, signed Loggerheads, and walk downhill to road.

5. Cross road and over stile opposite, beside sign to Loggerheads, onto concealed footpath.

Abseiling in Devil's Gorge
Abseilio yng Ngheudwil y diafol

© Tim Salter

Loggerheads – Moel Famau

Mountain and forest with panoramic views

Distance: 9.8 km / 6.1 miles

Time: 4.5 hrs

Parking and start: Loggerheads Country Park (SJ198626)

Grade: Strenuous (one steep ascent), many stiles, can be boggy in places

Facilities: Countryside Centre, café and toilets at Loggerheads CP and pub opposite

Livestock: Sheep, cattle, horses

Mynydd a choedwig gyda golygfeydd panoramig

Pellter: 9.8 km / 6.1 milltir

Amser: 4.5 awr

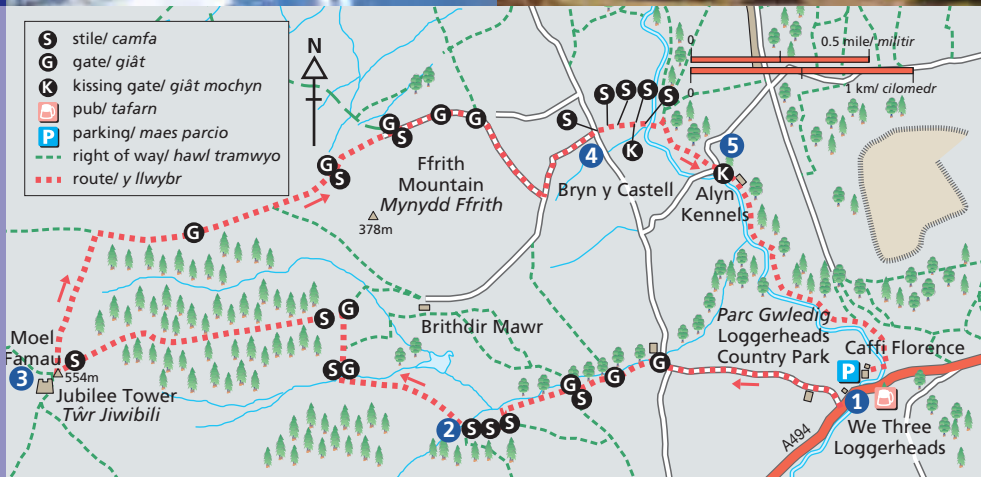
Parcio a man cychwyn: Parc Gwledig Loggerheads cyf (SJ198626)

Graddfa: Egniol (un ddringfa serth), sawl camfa, gall fod yn gorslyd mewn mannau

Cyfleusterau: Y Ganolfan Cefn Gwlad, caffï a tholedau ym Maes Parcïo a'r dafarn gyferbyn

Da byw: Defaid, gwartheg, ceffylau

Paragliding over the Clwydian Range
Paragleidio dros Fryniau Clwyd

The Walk

1. From car park head towards road entrance, branching R as indicated to join lane. Turn R uphill, then continue for 800m to T-Junction, turn R (signed Cilcain). After 25m turn L thro' metal gate (opposite fingerpost signed Moel Famau). Continue ahead for 200m then thro' another gate (ignore footpath on R). Continue along sunken lane, crossing another stile by gate, and continuing ahead, (ignore path on R of gate and path on L 20m later). After 100m pass thro' open gateway and continue along RH field boundary for 225m. Then turn L up track by fingerpost. Turn R over stile before gate. Cross field corner to stile. Over stile and turn R along forest edge.

2. After 75m cross over stile by fingerpost. Bear diagonally R to second finger post. Cross stream via sleeper bridge and continue along field boundary for 150m before turning diagonally L to head up field. Notice Brithdir Mawr on R. Just before field boundary turn R and ford stream. Cross gate/stile and continue ahead towards gate (ignore path on RHS after 100m). Turn L before gate over stile into forest. Walk steeply uphill, crossing cycle route after 400m and continuing ahead for further 500m. Turn L at marker post where path descends briefly, then ascend steeply again for 400m to stile below Moel Famau summit.

3. To descend turn R along clear path for 700m, with tree line on RHS. At path crossroads turn R along bridleway. Pass through small gate after 200m and continue downhill with old stonewall on RHS. After 600m ignore small gate on RHS and continue ahead, signed Loggerheads, for 500m to gate and stile. Cross stile/gate and continue past fingerpost, signed Loggerheads, where path

joins from L (remains of World War II aeroplane decoy centre on LHS). Go thro' gate ahead and continue along path, thro' two more gates. At junction turn L onto lane, signed Loggerheads, and walk downhill to road.

4. Cross road and over stile opposite, beside sign to Loggerheads, onto concealed footpath. Follow path past house on R. Over stile and across field to another stile. Cross drive and continue thro' gate along waymarked path ahead. Over 2 more stiles and cross footbridge over River Alyn. Thro' squeeze stile and, where path forks, take waymarked path R uphill. At top of hill turn R onto Leete path. At next path fork bear L on wider path to join lane.

5. Turn R on lane and continue ahead passing Alyn Kennels on R. Thro' KG behind kennels and follow path back into Loggerheads Country Park. Ignore footbridge on R and continue along path with river on R. Cross over stone bridge and walk back to Countryside Centre and car park.

Remains of a WWII aeroplane decoy centre
Olion canolfan denu awyrennau o'r Ail Ryfel Byd

Loggerheads - Cilcain

Follow path past house on R. Over stile and across field to another stile. Cross drive and continue thro' gate along waymarked path ahead. Over 2 more stiles and cross footbridge over River Alyn. Through squeeze stile and, where path forks, take waymarked path R uphill. At top of hill turn R onto Leete path. At next path fork bear L on wider path to join lane. Turn R on lane and continue ahead passing Alyn Kennels on R.

Thro' KG behind kennels and follow path back into Loggerheads Country Park. Ignore footbridge on R and continue along path with river on R. Cross over stone bridge and walk back to Countryside Centre and car park.

Grey wagtail
Siglen lwyd

Y Daith Gerdded

1. O Ganolfan Cefn Gwlad Loggerheads, cerdded heibio'r cafffi a'r toiledau a throi i'r Ch rhwng yr hen felin a'r Siop Offer Awyr Agored. I fyny'r grisiau a throi i'r Dde i lwybr wrth hen wagenni gwaith plwm (dyma'r Llwyr Diwydiant). Ymlaen ar hyd y llwybr, cadw'r afon ar eich LIDD nes cyrraedd postyn 4 ar y llwybr Diwydiant. Dilyn y llwybr i'r Dde dros y bont a throi i'r Ch gan ymuno â llwybr y Lit. Ymlaen ar hyd y llwybr hwn gan fynd heibio Alyn Kennels sydd ar eich LICH islaw. Drwy'r giât fochyn ac, wrth y fynedfa i'r cenels, croesi'r ffordd a mynd ar hyd y llwybr troed sy ar y Ch. Ymlaen ar hyd y llwybr hwn (anwybyddu'r llwybrau ar y LIDD a'r LICH). Ble mae'r llwybr yn fforchio, cymryd y fforch i'r Ch, ymlaen a chroesi'r bont dros Geudwll y Diafol. Cerdded yn syth ymlaen ar y groesffordd.

2. Troi i'r Ch ac i'r ffordd sydd ar ben llwybr y Lit. Cerdded ar i lawr, croesi'r bont dros yr Afon Alun. Ar y tro sydd ar yr allt serth, cymryd y llwybr i'r Dde sydd ag arwydd 'Pentre' arno. Dilyn y llwybr, croesi'r gamfa i'r cae gan gadw'r ffens ar eich LICH, dros dri chae. Dringo'r grisiau a chroesi dwy gamfa sydd ar fin y darn o goedwig, yna ymlaen gan gadw'r ffin ar eich LICH yn y cae nesaf. Dros y gamfa i Goedwig y Mileniwm Cilcain a throi i'r Dde ar unwaith. Dringo i'r fainc a'r cerflun. Troi i'r Ch a cherdded gan gadw'r ffin ar eich LIDD, bydd coed ifanc ar eich LICH.

3. Trwy'r Giât Mochyn (GM) ac i'r ffordd. Mynd i'r Dde ac ar hyd y ffordd gan ddringo'r allt i mewn i'r pentref. Troi i'r Ch ar y groesffordd, bydd y dafarn ar eich LIDD. Troi i'r Ch yn union heibio'r eglwys gan gerdded i lawr y lôn. Ar waelod yr allt, troi i'r Dde ar hyd

y llwybr llydan (LIC) yn ymyl llyn ac adeilad llwyd. Ar ôl 325m, troi i'r Ch i fyny'r bryn ac ar hyd llwybr ceffylau arall gan fynd heibio bwthyn ar eich LIDD. Ymlaen, croesi nant, drwy giât ac i fyny'r bryn ar hyd ochr chwith y cae. Drwy giât all ar ac ymlaen ar lwybr byrddau, dilyn y llwybr wrth iddo wyro i'r Ch, gan ddringo'n raddol. Croesi'r giât/camfa ac ymlaen ar hyd yr un llwybr (gall fod yn wlyb). Syth ymlaen a drwy ddwy giât arall sy'n mynd heibio dau fwthyn fydd ar eich LIDD.

4. Ar ôl mynd heibio'r bwthyn, anwybyddu'r llwybr sydd ar y LIDD a cherdded ymlaen drwy'r giât sydd ag arwydd 'Loggerheads' arni. Ymlaen ar hyd llwybr llydan, drwy ddwy giât arall. Wrth y gyffordd T, troi i'r Ch ac i'r lôn, arwydd Loggerheads. Cerddwch i lawr ac i'r ffordd.

5. Croesi'r ffordd, dros y gamfa gyferbyn wrth ymyl yr arwydd i 'Loggerheads', i lwybr cuddiedig. Dilynwch y llwybr heibio'r tŷ sydd ar eich LIDD. Dros y gamfa a chroesi cae at gamfa arall. Croesi'r dreif ac ymlaen drwy'r giât ac ar hyd llwybr sydd o'ch blaen (gydag arwydd). Dros 2 gamfa arall gan groesi'r bont dros yr Afon Alun. Drwy'r gamfa gwasgu, a phan fydd y llwybr yn fforchio, ewch i'r Dde ac i fyny'r bryn. Ar ben y bryn, troi i'r Dde ac i lwybr y Lit. Fforchio i'r Ch ar hyd llwybr lletach ac yn ôl i'r lôn. Cerdded i'r Dde ar hyd y lôn ac yn syth ymlaen heibio'r Alyn Kennels fydd ar eich LIDD.

Drwy'r Giât Fochyn (GM) sydd y tu cefn i'r cenels gan ddilyn y llwybr yn ôl i Barc Gwledig Loggerheads. Anwybyddu'r bont sydd ar eich LIDD, parhau ar hyd y llwybr gan gadw'r afon ar eich LIDD. Croesi'r bont garreg a cherdded yn ôl i'r Ganolfan Cefn Gwlad a'r maes parcio.

Loggerheads was a major centre for lead mining for several hundred years up to 1872 when the mines finally closed. Trucks, like those behind the Old Mill, were used to take lead ore to the crushers and smelters or to transport waste. They ran on rails, pulled by horses.

The stone structure beside the river, by the footbridge, housed a huge waterwheel.

The Leete Path takes its name from the distinctive 'leat' – a water channel, originally 2 metres wide and 1.5 deep, built in 1823 for the Mold Mines company. Its purpose was to divert water from the river at Loggerheads past swallow holes in the limestone bed, into which the river disappears part of the year, to service waterwheels that powered mining machinery and water pumps lower in the valley. It ceased to operate in 1845.

Bu Loggerheads yn ganolfan bwysig y diwydiant plwm am ganrifoedd cyn 1872, pan gaewyd y mwyngloddiau am y tro olaf. Defnyddiwyd tryciau'n debyg i'r rhai sydd y tu ôl i'r Hen Felin i gludo'r mwyn plwm i'w wasgu neu i'w smeltio neu i gludo gwastraff. Ar reiliau roeddynt yn rhedeg gyda cheffylau'n tynnu. Yn yr adeilad cerrig wrth yr afon roedd olwyn ddŵr anferth.

Daw enw 'Llwybr y Lit' o'r enw tafodieithol Saesneg am sianel sy'n cyrchu dŵr i rod y felin. Yn wreiddiol, roedd y sianel yn 2 fetr o led ac yn 1.5 o ddyfnder. Adeiladwyd yn 1823 ar gyfer cwmni Mwyngloddio'r Wyddgrug. Ei amcan oedd troi'r dŵr o'r afon yn Loggerheads er mwyn osgoi'r tyllau sydd yn y calchfaen ble mae'r afon yn diflannu yn yr haf, gan yrru'r dŵr i'r olwynion a chreu ynni i'r peiriannau mwyngloddio a'r pypmpiau oedd i lawr yn y cwm. Peidiodd â gweithio yn 1845.

Lead mine trucks
Wagenni'r gwaith plwm

Loggerheads - Moel Famau

Y Daith Gerdded

1. O'r maes parcio, troi i gyfeiriad mynedfa'r ffordd, dilynwch yr arwydd gan wyro i'r Dde ac ymuno â'r lôn.

Troi i'r Dde ac i fyny'r allt, yna ymlaen am 800m i'r Gyffordd T. Troi i'r Dde (arwydd Cilcain). Ar ôl 25m troi i'r Ch drwy giât fetal (gyferbyn ag arwydd Moel Famau). Syth ymlaen am 200m yna drwy'r giât arall (anwybyddu'r llwybr ar y dde). Ymlaen ar hyd ffordd suddedig, croesi camfa wrth y giât, ymlaen eto (anwybyddu llwybr ar ochr dde'r giât a'r llwybr sydd ar y chwith ymhen 20m) Ar ôl 100m mynd drwy fynedfa agored ac ymlaen gan gadw ffin y cae ar eich LIDD am 225m. Yna troi i'r Ch i fyny'r llwybr llydan at yr arwydd. Troi i'r Dde dros y gamfa cyn y giât. Croesi cornel y cae at y gamfa nesaf. Dros y gamfa a throi i'r Dde ar hyd ymyl y goedwig.

2. Ar ôl 75m croesi camfa wrth yr arwydd. Mynd yn groesgornel tua'r Dde i'r ail arwydd. Dros y bont ac ymlaen ar hyd ffin y cae am 150m cyn troi'n groesgornel tua'r Ch gan anelu i fyny'r cae (Bydd Brithdir Mawr ar eich LIDD). Yn union cyn ffin y cae, troi i'r Dde a chroesi rhyd yr afon. Croesi camfa/giât ac ymlaen tua'r giât nesaf (anwybyddu'r llwybr sydd ar y LIDD ar ôl 100m). Troi i'r Ch cyn dod at y giât a dros y gamfa i mewn i'r goedwig. Dringo'r bryn serth, croesi'r llwybr beicio ar ôl 400m a cherdded ymlaen am 500m arall. Troi i'r Ch wrth y postyn arwydd ble mae'r llwybr yn disgyn am ychydig, yna dringo eto am 400m serth i'r gamfa sydd y tu isaf i gopa Moel Famau.

3. I ddod i lawr, troi i'r Dde ar hyd llwybr eglur am 700m, bydd rhes o goed ar eich LIDD. Ble mae'r llwybrau'n croesi dylid troi i'r Dde ac ar hyd llwybr ceffylau. Drwy giât fechan ar ôl 200m a dal i fynd i lawr gan gadw hen wal gerrig ar eich LIDD. Ar ôl 600m anwybyddu'r giât fechan ar y LIDD a pharhau ymlaen, (arwydd Loggerheads) am 500m i'r giât a'r gamfa. Croesi'r gamfa/giât ac ymlaen heibio'r arwydd Loggerheads ble gwelwch lwybr yn ymuno o'r chwith (bydd olion canolfan decoi awyrennau Rhyfel Byd II ar y llaw chwith). Ymlaen drwy'r giât o'ch blaen ac ar hyd y llwybr drwy ddwy giât arall. Ar y gyffordd, troi i'r Ch i'r lôn (arwydd Loggerheads) gan gerdded i lawr yr allt i'r ffordd.

4. Croesi'r ffordd a dros y gamfa gyferbyn

Buzzard
Bwncath

(wrth arwydd Loggerheads) â llwybr cuddiedig. Dilyn y llwybr heibio'r tŷ ar y LIDD. Dros y gamfa a chroesi'r cae i gamfa arall. Croesi'r dreif ac ymlaen drwy'r giât ac ar hyd y llwybr sydd ag arwydd. Dros 2 gamfa arall a chroesi pont dros yr Afon Alun. Drwy'r gamfa wasgu a, ble mae fforch yn y llwybr, dilyn y llwybr (arwydd) ac i'r Dde i fyny'r bryn. Ar ben y bryn, troi i'r Dde i lwybr y Lît. Ar y fforch nesaf yn y llwybr, gwyro i'r Ch ac ar hyd y llwybr lletach yn ôl i'r lôn.

5. Troi i'r dde ar y lôn yma ac ymlaen gan fynd heibio Alyn Kennels ar y llaw dde. Drwy'r giât mochyn sy'r tu ôl i'r cenels a dilyn y llwybr yn ôl i Barc Gwledig Loggerheads. Anwybyddu'r bont sydd ar y dde gan ddilyn y llwybr a gan gadw'r afon ar eich llaw dde. Croesi pont garreg a cherdded yn ôl i'r Ganolfan Cefn Gwlad a'r Maes Parcio.

16th century Brithdir Mawr is one of the oldest houses in the area. It was used as a location for the film 'Hilary and Jackie', about cellist Jacqueline Dupre.

Un o'r tai mwyaf hynafol yn yr ardal yw Brithdir Mawr (16 ganrif). Dyma un o leoliadau'r ffilm 'Hilary and Jackie', hanes Jacqueline Dupre, chwaraewr y soddgrwth.

Moel Famau Jubilee Tower

The castle-like ruin on the summit of Moel Famau was originally a tall Egyptian-style obelisk built in 1810 to commemorate the Golden Jubilee of George III. Thousands of people trekked to the summit for the inauguration ceremony. However, both king and tower were ill-fated. Within a year the king's madness became overwhelming and his son took over as Prince Regent. The tower survived longer but blew down in gales 52 years later.

Tricking German Bombers

Fires were lit on the slopes of Moel Famau to lure German bombers away from Liverpool during World War II. The brick ruins on Ffrith Mountain were the operations' base.

Tŵr Jiwbilî ar Foel Famau

Yn wreiddiol, obelîsg yn null yr Aiffet oedd yr adfail sy'n debyg i gastell ar gopa Moel Famau. Adeiladwyd yn 1810 i goffau Jiwbilî Aur Siôr III. Dringodd miloedd o bobl i'r copa ar gyfer y seremoni agoriadol. Ond anlwcus fu'r brenin a'r tŵr fel ei gilydd, ac o fewn y flwyddyn roedd y gwallgofrwydd wedi llethu'r brenin a daeth ei fab yn Ddirprwy Frenin. Goroedd y tŵr ychydig hirach, ond dymchwelodd mewn gwynt uchel ymhen 52 o flynyddoedd.

Twylo bomwyr yr Almaen

Defnyddiwyd tannau ar lethrau Moel Famau i ddenu bomiau'r Almaen oddi wrth ddinas Lerpwl yn ystod Rhyfel Byd II. Yr adfeilion brics sydd ar Fynydd y Ffrith oedd y safle gweithredu.

The Jubilee Tower
Tŵr Jiwbilî

Loggerheads – Moel Findeg

Woodland and open country with good views

Distance: 8 km / 5 miles

Time: Allow 3.5 hrs

Parking and start: Loggerheads Country Park car park (SJ198626) and at pubs with landlords permission

Grade: Moderate (some gentle ascents), many stiles

Ten Minute Walk: Section from Colomendy to Maeshafn is long. Choose how far you go. Path from Gwernymynydd rewards with an excellent view

Facilities: Countryside Centre, café, toilets at Loggerheads. Pubs at Loggerheads, Colomendy and Maeshafn

Livestock: Sheep

Coedlannau, gwlad agored a golygfeydd da

Pellter: 8 km / 5 milltir

Amser: Caniatáu 3.5 awr

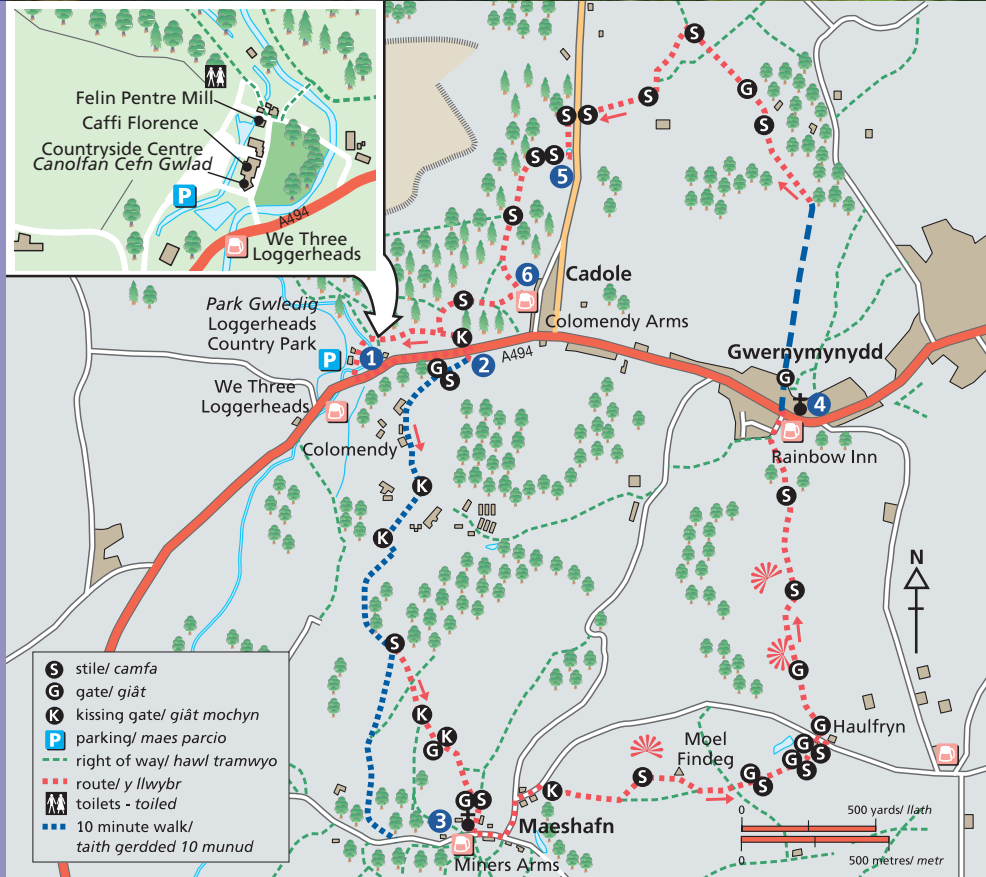
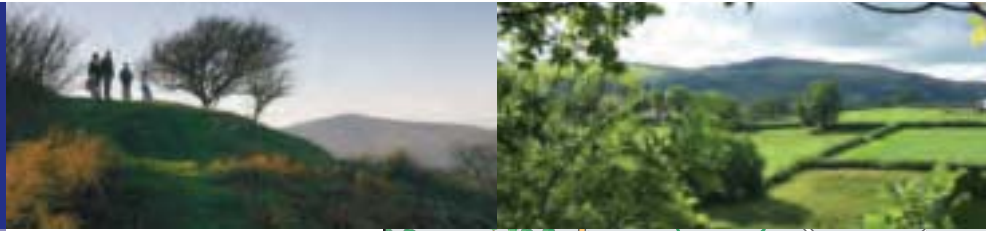
Parcio a man cychwyn: Maes parcio Parc Cefn Gwlad Loggerheads (SJ198626) a am dafarnau ag landlords caniatâd

Graddfa: Cymedrol (peth dringo graddol), nifer o gamfeydd

Taith gerdded 10 munud: Mae'r llwybr rhwng Colomendy a Maeshafn yn hir. Penderfynwch chi pa mor bell rydych am fynd. Golygfa wych ar y llwybr o Gwernymynydd

Cyfleusterau: Canolfan Cefn Gwlad, caffï, toiledau yn Loggerheads. Tafarn yn Loggerheads, Colomendy a Maeshafn

Da byw: Defaid

The Walk

1. From Countryside Centre walk past café and Outdoor Shop to cross stone bridge over River Alyn. Turn R up steep steps. (For detour to viewpoint, turn L up small path after last step). At top of steps continue to path T-junction. Turn R and continue along path to main road. Turn L to view Boundary Stone. *Alternative start, avoiding steep steps:* Cross wooden footbridge near Centre to join main road. Turn L along road for 400m to Boundary Stone.

2. Cross road and take path opposite, signed Maeshafn. Cross gate/stile, and follow waymarked path through Colomendy Outdoor Education Centre. At security gates, turn right through kissing gate (KG). Cross grass field keeping buildings on your right. Go through next KG and up to bench. Follow the signs for Maeshafn along the new hedgerow to KG at woodland edge. Follow the path thro' wood. Cross stile and turn immediately L uphill. Go L when path forks thro' kissing gate (KG) and continue ahead. At marker post, turn L uphill to KG. Go thro' KG, turn R to marker post,

then L to ascend slope. Bear diagonally R thro' opening to join sunken lane.

Continue along lane branching L before buildings to cross ladder stile beside gate. Follow lane between houses to Maeshafn emerging, opposite Miner's Arms.

3. Turn L along road and L at junction. Turn R along road past Ty Newydd then R through KG to enter Moel Findeg Nature Reserve. Follow rising path and when path forks, take L fork. Cross stile and continue along ridge (superb views). Then drop down R to join path just beyond mast. Then go L past group of trees and continue downhill towards farm, crossing gate/stile. Continue toward RHS of small pond, crossing 2 stiles to reach lane. Turn R and, after 40m, L thro' gate by Haulfryn. Follow track, thro' another gate by old railway wagon, and on past limestone crags, to cross stile ahead. Head diagonally R across open ground, down past old workings to cross stile on L. Follow steep path down thro' wood. Turn R to reach A494 with Rainbow Inn on R.

Moel Findeg

Loggerheads - Moel Findeg

4. Cross road to continue on track opposite. Go thro' gate by cattle-grid and continue on rising track. After 1km, just before house, turn L and cross stile. Follow stone wall on R to go thro' gate. Turn L and follow LH boundary down to cross stile in bottom corner. Turn L and continue to join track. Turn L and continue for 200m. Then take path to L of 'Pathside'. Cross stile then head down field to LH corner to cross stile onto road. Cross stile opposite and follow path L for 70m to stone monument by Deborah's Well on LHS.

5. Continue along wood edge and, at stile on L, turn R uphill to cross another stile. Continue keeping wire fence on LHS. Cross stile and after 15m bear L. At fork bear R to footpath sign, then turn L. Cross stile and continue ahead. Keep on main path, swinging diagonally L by small clearing to reach T-junction.

6. Turn R to follow gravel path then over stile. Continue ahead turning L at fingerpost, signed Cadole, joining track. After 50m bear L to reach bench on LHS. Turn R down steep steps to stone bridge. Cross bridge to return to Countryside Centre.

Y Daith Gerdded

1. O'r Ganolfan Cefn Gwlad cerddwch heibio'r caff i a'r Siop Awyr Agored i groesi pont garreg dros Afon Alun. Troi i'r Dde i fyny'r grisiau. (I fynd i'r olygfan - troi i'r Ch i fyny llwybr bach ar ôl y gris olaf). Ar ben y grisiau ewch ymlaen i'r gyffordd T. Troi i'r Dd a mynd ymlaen ar hyd y llwybr i'r briffordd. Troi i'r Ch i weld y Garreg Ffin. *Man cychwyn arall, i osgoi'r grisiau: Croesi'r bont bren yn ymyl y Ganolfan i ymuno â'r ffordd fawr. Troi i'r Ch ar hyd y ffordd am 400m i'r Garreg Ffin.*

2. Croesi'r ffordd a chymryd y llwybr sy gyferbyn, arwydd Maeshafn. Croesi'r giât/camfa, a dilyn y llwybr ag arwydd arno drwy Ganolfan Awyr Agored Colomendy. Wrth y giatiau diogelwch, trowch i'r dde drwy'r giât mochyn. Croeswch y cae gan gadw'r adeiladau ar y dde. Ewch drwy'r giât mochyn nesaf at y fainc. Dilynwch yr arwyddion i Maeshafn ar hyd gwrych newydd at y giât mochyn ar gyrion y goedwig. Dilynwch y llwybr drwy'r goedwig. Croesi camfa a throi ar unwaith i'r Ch i fyny'r allt. Mynd i'r Ch pan fydd y llwybr yn fforchio a drwy'r giât mochyn (GM) a pharhau ymlaen. Wrth y postyn arwydd, troi i'r Ch i fyny'r bryn i'r GM. Mynd drwy'r GM, troi i'r Dd i'r postyn arwydd, yna i'r Ch i fyny'r llethr. Gwyo'n

groesgornel i'r Dd drwy'r bwlch i ymuno â lôn suddedig. Ymlaen ar hyd y lôn sy'n fforchio i'r Ch cyn yr adeiladau i groesi'r gamfa risiau yn ymyl y giât. Dilyn y lôn rhwng y tai i bentref Maeshafn, gyferbyn â'r Miner's Arms.

3. Troi i'r Ch ar hyd y ffordd ac i'r Ch wrth y gyffordd. Troi i'r Dd ar hyd y ffordd a heibio Tŷ Newydd yna i'r Dd drwy'r GM i Warchodfa Natur Moel Findeg. Dilyn y llwybr ar i fyny a phan fydd y llwybr yn fforchio, cymryd y fforch Ch. Croesi'r gamfa ac ymlaen ar hyd y gefn (golygfeydd gwych). Yna disgyn i'r Dd i ymuno â llwybr sy yn union y tu hwnt i'r mast. Ewch i'r Ch heibio'r coed ac ymlaen i lawr tua'r fferm, croesi'r gamfa/giât. Ymlaen tuag ochr chwith llyn bychan, croesi 2 gamfa at y lôn. Troi i'r Dd ac, ar ôl 40m, i'r Ch drwy'r giât wrth Haulfryn. Dilyn y llwybr llydan drwy'r giât arall wrth hen wagen rheilffordd, ac ymlaen heibio'r creigiau calchfaen a dros y gamfa sy ar y Ch. Ewch yn groesgornel i'r Dd dros dir agored, i lawr heibio hen weithfeydd i groesi'r gamfa sy ar y Ch. Ar hyd y llwybr i lawr drwy'r coed. Troi i'r Dd nes cyrraedd yr A494 gyda Thafarn yr Enfys ar eich LIDD.

4. Croeswch y ffordd ac ymlaen ar hyd y llwybr llydan gyferbyn. Ewch drwy'r giât wrth y grid ac ymlaen i fyny'r llwybr llydan. Ar ôl 1km, yn union cyn y tŷ, troi i'r Ch a dros y gamfa. Dilyn wal gerrig ar y LIDD a mynd drwy'r giât. Troi i'r Ch a dilyn y ffin LlCh ar i lawr i groesi'r gamfa sy'n y gornel isaf. Troi i'r Ch ac ymlaen i ymuno â'r llwybr llydan. Troi i'r Ch ac ymlaen am 200m. Yna cymryd y llwybr ar ochr chwith 'Pathside'. Croesi'r gamfa ac ymlaen i lawr y cae i gornel chwith gan groesi'r gamfa ac i'r ffordd. Croesi'r gamfa gyferbyn a dilyn y llwybr i'r Ch am 70m i'r gofeb garreg yn ymyl Ffynnon Deborah sydd ar y LlCh.

5. Parhau ar hyd ymyl y llwyn ac, wrth y gamfa sy ar y Ch, troi i'r Dd ac ar i fyny i groesi camfa arall. Dal i gadw'r ffens wifren ar eich LlCh. Croesi'r gamfa ac, ar ôl 15m, gwyo i'r Ch. Ar y fforch, gwyo i'r Dd at yr arwydd, yna troi i'r Ch. Croesi'r gamfa a mynd yn syth ymlaen. Cadwch ar y prif lwybr, gan wyro'n groesgornel i'r Ch yn ymyl llannerch fechan gan gyrraedd cyffordd T.

6. Troi i'r Dd a dilyn llwybr graean ac yna dros y gamfa. Parhau'n syth ymlaen a throi i'r Ch wrth arwydd Cadole, gan ymuno â llwybr llydan. Ar ôl 50m, gwyo i'r Ch i gyrraedd mainc ar y LlCh. Troi i'r Dd i lawr grisiau serth at bont garreg. Croesi'r bont a dychwelyd i'r Ganolfan Cefn Gwlad.

Moel Findeg Local Nature Reserve was created in 1999 following its purchase by Friends of Moel Findeg and the local authority, who raised £100,000 to protect it from quarrying.

Loggerheads has been popular with visitors since the early 19th century. The Crosville Motor Bus Company acquired the land in 1926 and established tearooms, gardens, bandstand and a boating lake for day-trippers. The old Denbighshire County Council bought the land in 1974 and developed it as a Country Park.

The Boundary Stone monument was erected in 1763 to define the boundary between the lordships of Mold and Llanferres, after a long dispute over mining rights. The dispute inspired Richard Wilson, a famous landscape painter who lived at Colomendy in old age, to paint the original 'We Three Loggerheads' pub sign. It shows the heads of two gentlemen back to back, as if not speaking. The third 'loggerhead' was meant to be the onlooker! The area takes its name from this famous sign.

Crewyd Gwarchodfa Natur Heol Moel Findeg yn 1999 ar ôl i Gyfeillion Moel Findeg a'r Awdurdod Lleol ei phrynu. Codasant £100,000 i'w gwarchod rhag chwarela.

Bu Loggerheads yn boblogaidd gyda thwristiaid ers dechrau'r 19 fed ganrif. Cafodd cwmni bysiau Crosville y tir yn 1926 gan agor ystafelloedd te, gerddi, bandstand a llyn cychod i ymwelwyr am y dydd. Prynodd yr hen Gyngor Sir Ddinbych y tir yn 1974 a'i ddatblygu i fod yn Barc Gwledig.

Codwyd y garreg yn 1763 i nodi'r ffin ar ôl anghydfod hir dros hawliau mwyngloddio rhwng arglwyddiaeth yr Wyddgrug a Llanferres. Ysbrydolodd y ddadl Richard Wilson (paentiwr tirluniau enwog a dreuliodd ei ddyddiau olaf yng Ngholomendy) i baentio llun gwreiddiol arwydd tafarn 'We Three Loggerheads'. Ynndo gwelir pennau dau ddyn gefn-wrth-gefn yn gwrthod siarad â'i gilydd. Y trydydd Loggerhead' yw'r gwyliwr! Daw enw'r ardal o'r arwydd enwog hwn.

22

Moel Arthur – Cilcain

Contrasting views, ancient history and rolling hills

Distance: 9.6 km / 6 miles

Time: Allow 4 – 5 hrs

Parking: Small car park at Moel Arthur (SJ147657) or Cilcain (SJ171652)

Grade: Strenuous including a very steep ascent and descent, several stiles

Ten Minute Walk: Two easy tracks in beautiful countryside

Facilities: Pub and shop in Cilcain

Livestock: Sheep on open moorland

Golygfeydd amrywiol, hen hanes a bryniau

Pellter: 9.6 km / 6 milltir

Amser: Tua 4 – 5 awr

Parcio: Meysydd parcio bach ym Moel Arthur (SJ147657) a Cilcain (SJ171652)

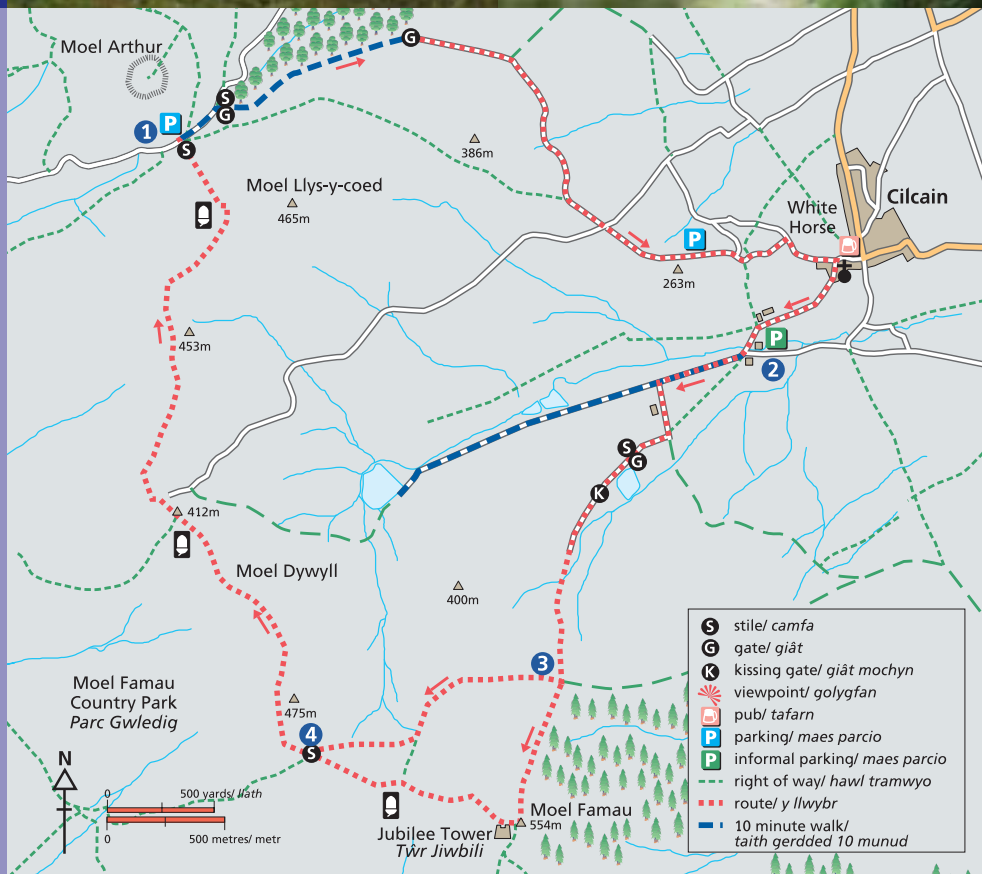
Graddfa: Egniol gyda llethrau serth i fyny ac i lawr, nifer o gamfeydd

Taith gerdded 10 munud: Dau lwybr hawdd drwy gefn gwlad

Cyfleusterau: Tafarn a siop yng Nghilcain

Da byw: Defaid ar y rhostir

Waymarking / Arwyddion: Part / Mewn rhannau

The Walk

1. From car park (with Moel Arthur behind) turn L along road. After 250m take track on R, crossing stile by gate, with forest on L. Continue along this track, skirting base of hill and through another gate. Pass byway signed on L but continue ahead along track.

Continue as path becomes a metalled lane. At crossroads continue ahead along lane, gradually descending hill into village.

At T junction turn R opposite Hafod y Foel. Take first R before church and continue down lane to pumping station.

2. Turn R along bridleway (BW) by pumping station. After 325m turn L up another BW, passing Cae Newydd cottage on R. Turn R along another BW between fields. Through gate & stile, passing reservoir on L.

Continue ahead through kissing gate (KG), following natural path. Cross small stream and continue ahead uphill. Then follow steep zig-zagging path to path crossroads.

If you wish to visit Moel Famau summit, at path crossroads continue ahead with conifers on L.

At summit turn R along ODP for approx 1 km to meet main route where it joins ODP from R.

3. Turn R at crossroads along BW that skirts around summit. At path fork bear R and continue to stile.

4. Over stile and turn R joining Offa's Dyke Path (clearly waymarked with acorn symbol). Follow ODP along ridge for approx 3 km, continuing ahead where path to Llangynhafal and Cilcain crosses your route. When Moel Arthur is directly ahead, follow ODP down steep steps and cross stile onto road.

Y Daith Gerdded

1. O'r maes parcio (gyda Moel Arthur y tu ôl i chi) troi i'r Ch ac ar hyd y ffordd. Ar ôl 250m cymerwch y llwybr llydan sy ar y LIDD a chroesi'r gamfa wrth y giât, bydd y goedwig ar eich LICH. Ymlaen ar hyd y ffordd hon, o gwmpas godre'r bryn a drwy giât arall. Anwybyddu'r arwydd 'Cilffordd' sydd ar y LICH gan barhau ar hyd y llwybr llydan. Dal ymlaen wrth i'r ffordd droi'n ffordd fetal. Syth ymlaen ar y groesffordd ac ar hyd y lôn fach gan ddisgyn yn raddol i'r pentref.

Clywdian Range
Brynau Clwyd

www.borderlands.co.uk

64 Everything you need to visit Flintshire

Moel Arthur - Cilcain

Wrth y gyffordd T, troi i'r Dde gyferbyn â Hafod y Foel. Cymryd y drofa gyntaf ar y Dde cyn cyrraedd yr eglwys, cerdded ymlaen i lawr y ffordd i'r orsaf bwmpio.

2. Troi i'r Dde ar hyd y Llwybr Ceffylau (LLC) yn ymyl yr orsaf bwmpio. Ar ôl 325m, troi i'r Ch i fyny'r Llwybr Ceffylau arall, gan fynd heibio Cae Newydd sy ar eich LLDd. Troi i'r Dde ar hyd Llwybr Ceffylau arall sy rhwng y caeau. Drwy'r giât/camfa, gan fynd heibio'r gronfa ddw'r ar y LLDd.

Ymlaen drwy'r giât fochyn (GM), gan ddilyn llwybr naturiol. Croesi nant fechan a dringo'r bryn sydd o'ch blaen. Dilyn llwybr sy'n igam-ogamu'n serth nes dod at groesffordd y llwybrau.

Os dymunwch fynd i gopa Moel Famau yna, wrth y groesffordd, ewch yn syth ymlaen gan gadw'r coed conifer ar eich LLDd. Ar y copa, troi i'r Dde ar hyd Llwybr Clawdd Offa (LLCO) am tua 1 km er mwyn cyfarfod â'r brif daith gerdded lle mae'n cyfarfod â LLCO sy'n dod o'r ochr dde.

3. Troi i'r Dde ac ar hyd Llwybr Ceffylau sy'n amgylchu'r copa. Wrth y fforch yn y llwybr, gwyrto i'r Dde ac ymlaen i'r gamfa.

4. Dros y gamfa a throi i'r Dde gan ymuno â LLCO (arwydd y fesen). Dilyn LLCO ar hyd y gefnen am tua 3 km, dal syth ymlaen lle mae'r

llwybr rhwng Llangynhafal a Chilcain yn croesi'ch llwybr chi. Pan fydd Moel Arthur yn syth o'ch blaen, mynd i lawr grisiau serth ar lwybr Clawdd Offa a chroesi'r gamfa i'r ffordd.

Black grouse
Grugiar ddu

Moorland Wildlife

Heather and bilberry thrive on the poor upland soils.

Rabbits, mice and voles live in

the rough grass, providing food for birds of prey. Look for buzzards soaring high, smaller hovering kestrels and fast flying merlins. In summer there's a constant twitter of birdsong as small birds flit amongst the heather – mostly pipits and wheatears but occasional skylarks. Listen too for stonechats – a sound like two pebbles being tapped together. The nationally rare Black grouse breeds on the moorland. The heather is cut and burned to ensure there are young shoots for the grouse to feed and older woody heather for shelter.

Wheatear
Tinwen y garn

Bywyd Gwyllt y Rhostir

Mae'r grug a'r llus yn ffynnu ar bridd gwael y mynydd. Mae'r cwningod, y llygod a'r llygod y dŵr sy'n byw yn y glaswellt garw, yn fwyd i'r adar ysglyfaethus. Edrychwch am y bwncathod yn hedfan yn uchel yn yr awyr, y cudyll coch llai yn hofran a'r cudyll bach cyflym. Yn yr haf clywir trydar yr adar wrth iddynt wibio ymysg y grug – corhedydd y waun a thinwen y garn ran fwyaf, ond yr ehedydd yntau weithiau. Gwrandewch am lais clegar y cerrig, sy'n swnio fel dwy garreg yn taro yn erbyn ei gilydd. Mae'r rugiar ddu, sy'n brin ym Mhrydain, yn magu ar y rhostiroedd hyn. Caiff y grug ei dorri a'i losgi er mwyn sicrhau fod yma egin ifanc yn fwyd iddi, a hen rug caled iddi lochesu ynddo.

Cilcain

This picturesque village once had 7 pubs, serving the drovers bringing their herds across the hills to English markets. The wide sunken lanes that criss-cross the surrounding hills may have been drovers' roads.

Moel Arthur is one of a string of Iron Age hillforts on the Clwydian Range.

The Offa's Dyke National Trail follows the crest of the Clwydian Range ridge on its route from Prestatyn to Chepstow (177 miles).

Cilcain

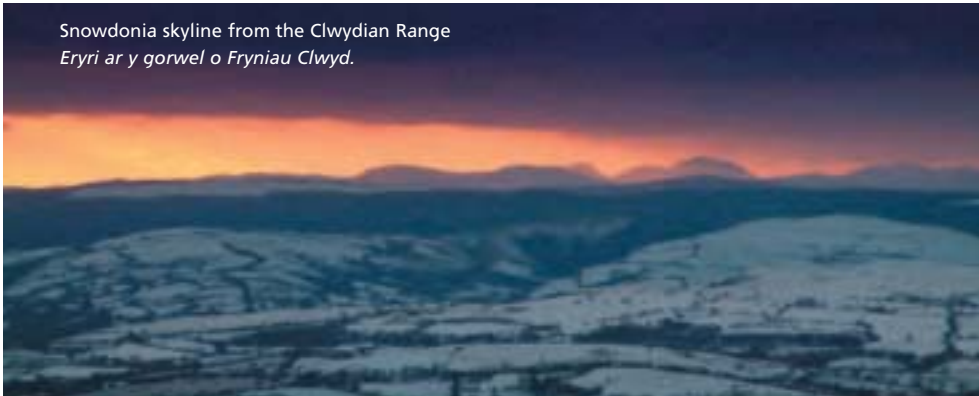
Ar un adeg roedd 7 o dafarndai yn y pentref tlws hwn yn gwasanaethu'r porthmyn oedd yn gyrru'u hanifeiliaid dros y moelydd i farchnadoedd Lloegr. Efallai mai ffyrdd porthmyn yw'r llwybrau llydan suddedig sy'n frith ar hyd y bryniau.

Moel Arthur

Un o gadwyn o gaerau Oes yr Haearn ar Fryniau Clwyd.

Mae Llwybr Cenedlaethol Clawdd Offa yn dilyn crib y Moelydd ar ei ffordd o Brestatyn i Gas-gwent am 177 milltir.

Snowdonia skyline from the Clwydian Range
Eryri ar y gorwel o Fryniau Clwyd.

Cilcain

23

Moel Arthur – Penycloddiau

Heather, hillforts and superb views

Distance: 11 km / 6.8 miles

Time: 4.5 – 5 hrs

Parking: Small car parks at Moel Arthur (SJ147657) and Langwyfan (SJ139668)

Grade: Strenuous (ascents and descents), many stiles

Ten Minute Walk: A section of easy walking through woodland with views over Vale of Clwyd. NB A popular dog walk.

Facilities: None

Livestock: Lots of sheep and cattle

Grug, bryngerydd a golygfeydd gwych

Pellter: 11 km / 6.8 milltir

Amser: 4.5 – 5 awr

Parcio: Meysydd parcio bach Moel Arthur (SJ147657) neu Langwyfan (SJ139668)

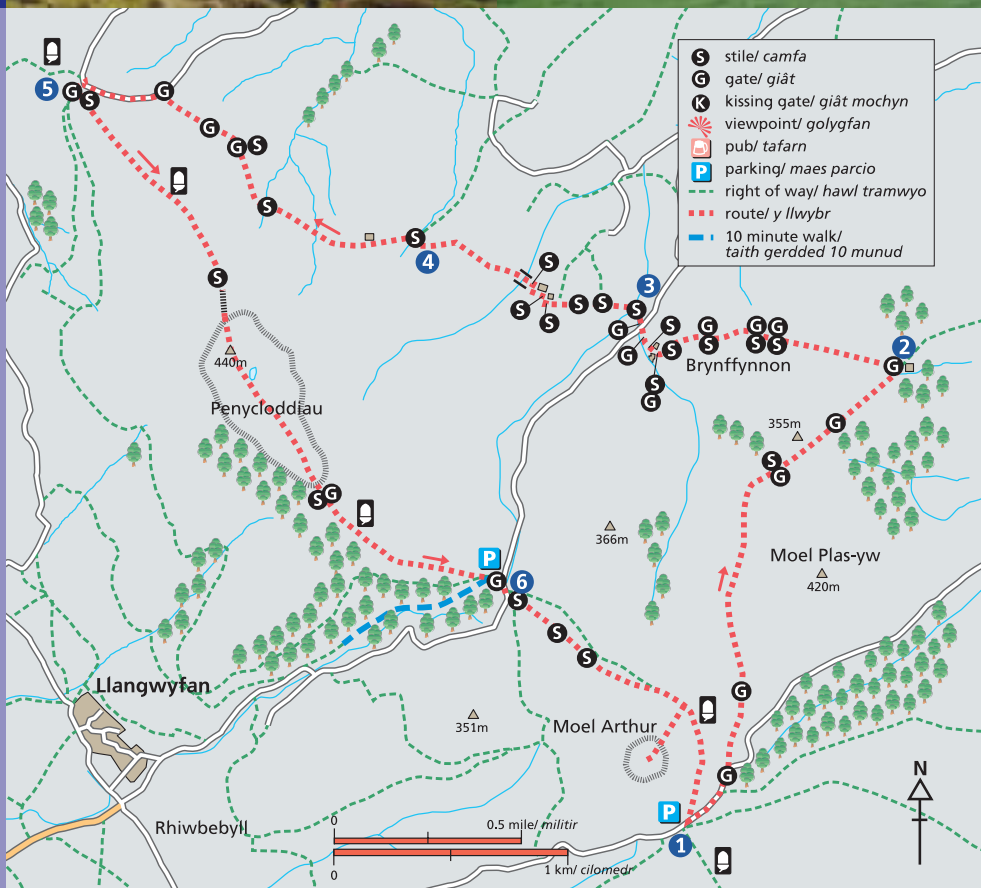
Graddfa: Egniol (i fyny ac i lawr), nifer fawr o gamfeydd

Taith gerdded 10 munud: Llwybr hawdd drwy'r coed a golygfeydd dros Ddyffryn Clwyd. D.S. Llwybr poblogaidd i fynd â chŵn am dro

Cyfleusterau: Dim

Da byw: Llauer o ddefaid a gwartheg

Waymarking / Arwyddion: Part / Mewn rhannau

The Walk

1. From Moel Arthur car park (with cattle grid on R) turn L along lane for 275m. Near start of small wood on R, turn L through gate and head up track. After 200m cross stile/gate marked "Penbedw". After short climb track levels then descends. Continue for about 1km to gate/stile. Go diagonally L across field towards LH edge of pine plantation. Continue along plantation edge to gate. Continue on track towards another gate beside derelict cottage.

2. Turn L before gate and go up slope for 50m then turn diagonally L across large field, heading to gate in far LH corner. Thro' gate & follow RH fenceline to cross another stile by 2 gates. Walk ahead across next field to cross another gate/stile. Follow RH field boundary then turn R at marker post crossing stile & heading down steep slope. Go thro' gate between buildings, cross stile and turn R down drive. Go thro' gate and continue to road.

3. Cross road and go thro' gate by finger post into field opposite. Continue along LHS of field crossing small stream to visible stile. Cross stile and 2nd stream. Walk up slope to stile, initially

hidden from view. Cross stile & continue uphill for 20m then go thro' gate on L (ignore nearby stile). Turn R and follow RH fence uphill to stile. Cross stile & continue along RH fence, ignoring gate on R before house. Cross stile at far end of field and continue ahead, past stile, down sunken lane to disused wooden shack. Go around back of shack to cross stile then down steep slope to stream. Cross footbridge and stile at end then follow RH fence to stile & gate (fence no longer exists here). Continue ahead up slope, crossing grassy path with gate on L. Continue over stile ahead. Walk up slope, keeping to LH fenceline, passing gate on LHS. Continue along fenceline heading towards stile with large yellow disc, below stone ruin.

4. Cross stile and follow path with old stone wall on R (can be muddy). Pass ruin on RHS and continue along path keeping old wall on RHS. Cross stile and continue ahead, still following wall. After next gate/ stile follow obvious track diagonally R towards TV mast. Go thro' further gate and follow RH field boundary to gate onto track. Turn L along track. Pass farm on R.

www.borderlands.co.uk

66 Arts and entertainment in Flintshire

Moel Arthur - Penycloddiau

5. Before lane turns sharply R, turn L over stile by gate, with Scot's pines on L. You are now on Offa's Dyke Path (marked by white acorns) that you follow for rest of walk. Turn L and follow path uphill, climbing steadily. Cross stile dedicated to Arthur Roberts and continue along path finally ascending some steps to summit of Penycloddiau (superb 360° views). Continue ahead for approx 800m then cross stile. Turn L and follow narrow path down hillside, with trees on R. At junction turn L and go thro' gate into small car park.

6. Turn R onto lane. After 25m turn L at finger post. Cross stile and follow steep path uphill. Continue ahead, crossing 2 more stiles, then follow obvious route through heather for about 1km, skirting around LHS of Moel Arthur to return to car park, or detouring R if desired at slate waymarker to summit of Moel Arthur.

Y Daith Gerdded.

1. O'r maes parcio (gyda'r grid gwartheg ar y LIDD) troi i'r Ch ac ar hyd y lôn am 275m. Wrth ymyl coedwig fechan ar y LIDD, troi i'r Ch drwy'r giât ac i fyny'r llwybr llydan. Ar ôl 200m croesi'r gamfa/giât â "Penbedw" arni. Ar ôl dringo ychydig bydd y llwybr yn gwastatau ac yna'n disgyn. Ymlaen am tua 1km i'r giât/camfa. Cerddwch yn groesgornel i'r Ch dros gae tuag at ymyl LICH y blanhigfa coed pin. Ymlaen wedyn ar hyd ymyl y blanhigfa at y giât. Parhau ar y llwybr llydan tuag at giât arall yn ymyl adfeilion tŷ cerrig.

2. Troi i'r Ch cyn y giât ac i fyny'r llethr am 50m, yna troi'n groesgornel i'r Ch dros gae mawr gan anelu at giât sydd yn y gornel chwith bell. Mynd drwy'r giât hon a dilyn y ffens sydd ar y LIDD a dros gamfa arall yn ymyl dwy giât. Cerdded ar draws y cae nesaf a chroesi camfa/giât arall. Dilyn ffin LIDD'r cae ac yna troi i'r Dde wrth y postyn arwydd, croesi camfa ac i lawr llethr serth. Cerdded drwy'r giât rhwng adeiladau, croesi camfa a throi

i'r Dde i lawr dreif. Mynd drwy'r giât ac ymlaen i'r ffordd.

3. Croesi'r ffordd a mynd drwy'r giât wrth yr arwyddbost ac i'r cae cyferbyn. Ymlaen ar hyd ochr chwith y cae gan groesi nant fechan at gamfa weladwy. Dros y gamfa a'r ail nant. Dringo'r llethr at gamfa, nad yw'n weladwy i ddechrau. Dros y gamfa ac ymlaen i fyny'r bryn am 20m yna drwy'r giât ar y LICH (anwybyddu camfa gyfagos). Troi i'r Dde a dilyn y ffens sy ar y LIDD gan ddringo at gamfa. Dros y gamfa ac ymlaen gan ddilyn ffens sy ar y LIDD, anwybyddu'r giât ar y LIDD cyn y tŷ. Croesi camfa ar ben pellaf y cae a pharhau ymlaen, dros/drwy gamfa a chwalodd, i lawr lôn wedi suddo, at hen gwt pren. Mynd i gefn y cwt a dros y gamfa, i lawr llethr serth at y nant. Dros y bont a'r gamfa ac yna dilyn y ffens LIDD at gamfa a giât (dim ffens yma rwan). Dringo'r llethr gan groesi llwybr glaswellt (anwybyddu'r giât ar y LIDD). Ymlaen dros y gamfa o'ch blaen. Dringo'r llethr gan gadw at y ffens ar y LICH, mynd heibio giât ar y LICH. Dilyn y ffens tuag at gamfa gyda chylch melyn arni, y tu isaf i furddun cerrig.

4. Croesi'r gamfa a dilyn y llwybr gan gadw'r wal gerrig ar y LIDD (mwdlyd), bydd murddun ar y dde. Ymlaen ar hyd y llwybr gan gadw'r wal ar eich LIDD. Dros y gamfa ac ymlaen, dal i ddilyn y wal. Ar ôl y giât/camfa nesaf, dringo'r llwybr amlwg yn groesgornel a thua'r mast teledu. Drwy'r giât gan gadw ffin y cae ar eich LIDD, at y giât a'r llwybr. I'r Ch ar hyd y llwybr. Peidiwch â throi i'r ffermdy ar y LIDD.

5. Cyn i'r lôn wyro'n sydyn i'r dd, trowch i'r Ch dros gamfa wrth giât, bydd pinwydd yr Alban ar y LICH. Dyma lwybr Clawdd Offa (gydag arwydd mesen). Byddwch yn ei ddilyn am weddill y daith. Troi i'r Ch a dringo'r bryn yn raddol. Dros y gamfa sydd er cof am Arthur Roberts ac ymlaen ar hyd y llwybr gan ddringo grisiau pren i gopa Penycloddiau (golygfeydd 360°). Parhau ymlaen am tua 800m yna croesi'r gamfa. Troi i'r Ch a dilyn llwybr cul i lawr y bryn, cadw'r coed ar eich LIDD. Ar y gyffordd, troi i'r Ch a thrwy'r giât i faes parcio bychan.

6. Troi i'r Dde ac i'r ffordd. Ar ôl 25m troi i'r Ch wrth yr arwydd. Dros y gamfa a dilyn y llwybr serth i fyny'r bryn. Ymlaen a dros ddwy gamfa arall, dilyn y llwybr amlwg drwy'r grug am tua 1km, gan amgylchu ochr chwith Moel Arthur a dychwelyd i'r maes parcio.

Os dymunir, gellir mynd i gopa Moel Arthur drwy ddilyn yr arwydd llechen sy ar LIDD.

Moel Arthur and Penycloddiau are two of a string of Iron Age hillforts built along the Clwydian Range around 2500 years ago. The remains of large earth and stone banks which surrounded the settlements can still be seen, now clad in heather and bilberry. These banks were probably crowned with a wooden fence giving extra protection to the wooden roundhouses within, and with elaborate gateways that may have helped control supplies going in and out.

Penycloddiau is one of the largest hillforts in Wales. Its banks are 2 km in circumference! Recently 40 possible hut platforms (where roundhouses were built) have been found. Moel Arthur is much smaller but on a much steeper hilltop and the enclosing banks are visible from miles away. These hillforts may have been used before the Iron Age – Bronze Age axes, about 3,500 years old, have been found at Moel Arthur.

Adeiladwyd Moel Arthur a Phenycloddiau, dwy fryngaer mewn cadwyn o Fryngeyrydd Oes yr Haearn, tua 2500 o flynyddoedd yn ôl ar hyd cefn Bryniau Clwyd.

Gallwch weld olion y cloddiau mawr o bridd a cherrig a godwyd o gwmpas yr anheddiad. Grug a llus y mynydd sy'n eu gorchuddio erbyn hyn. Yn ôl pob tebyg, roedd ffens bren ar ben y cloddiau hyn gan ddiogelu'r tai pren, crwn oddi mewn; ac efallai y bu yma byrth cain er mwyn rheoli'r nwyddau oedd yn cael eu cludo i mewn ac allan o'r gaer.

Un o fryngeyrydd mwyafr Cymru yw Penycloddiau, a chylchedd y cloddiau'n ddau gilometr. Yn ddiweddar, darganfuwyd yma ddeugain o lwyfannau y tybir iddynt fod yn llwyfannau cytiau.

Caer lai o lawer yw Moel Arthur, ond yn serthach. Gwelir pen y bryn a'r cloddiau o gwmpas o bell. Daethpwyd o hyd i fwyelli oes yr Efydd (tua 3500 o flynyddoedd yn ôl) ar Foel Arthur gan awgrymu bod pobl yn defnyddio'r bryngeyrydd hyn cyn oes yr Haearn.

Meadow pipit
Corheddyd y waun

Nercwys Forest

A short forest circuit with extension to Bryn Alyn limestone pavement

Distance: 3.9 km / 2.4 miles

Time: 1.5 hrs

Parking: Small car park (SJ218592)

Grade: Moderate, undulating

Ten Minute Walk: Three good options. Scope to make longer walks or loops. Mud patches off main forest road.

Facilities: Miners Arms in Maeshafn, Sun Inn in Eryrys

Livestock: None in forest

Waymarking: AONB/FC circular walk posts

NB: Trail can be muddy as it is also used by horses and bicycles

Taith gylchol fer drwy'r goedwig gydag estyniad i balmant calchfaen Bryn Alun

Pellter: 3.9 km / 2.4 milltir

Amser: 1.5 awr

Parcio: Maes parcio bychan (SJ218592)

Graddfa: Cymedrol, i fyny ac i lawr

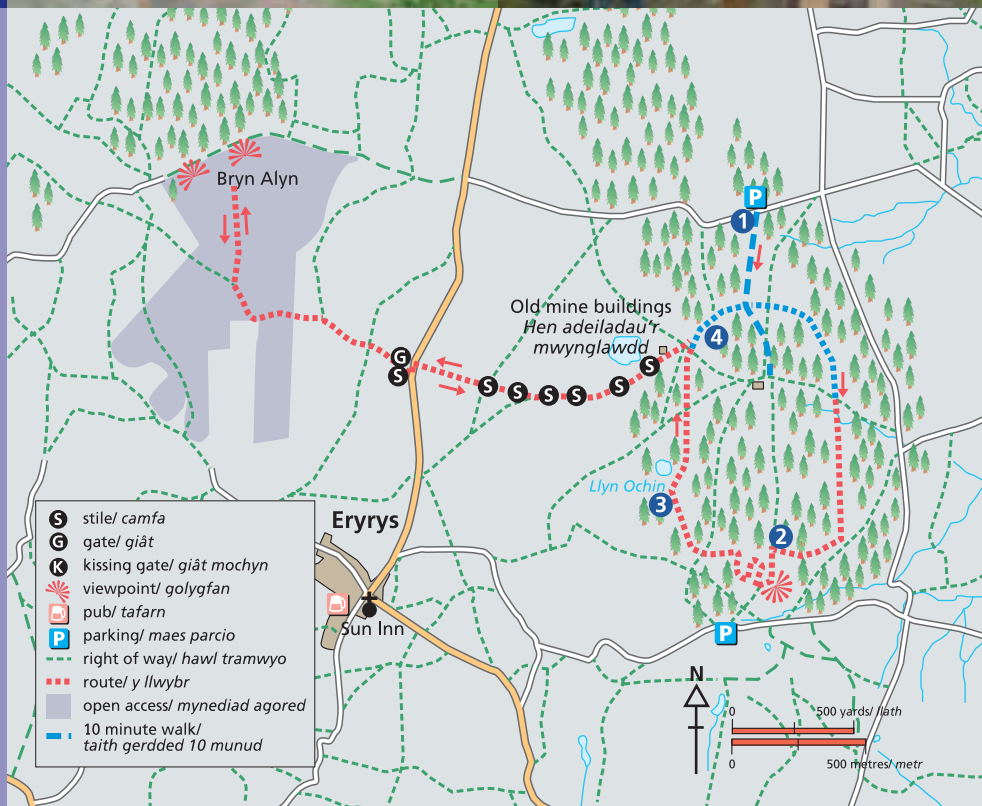
Taith gerdded 10 munud: Tri llwybr a gallwch fynd ymhellach. Rhannau mwdlyd oddi ar ffordd y goedwig

Lluniaeth: Miners Arms, Maeshafn, Sun Inn, Eryrys

Da byw: Dim yn y goedwig

Arwyddion: AHNE/CC Pyst teithiau cylchol

D.S.: Gall y daith fod yn fwdlyd am fod ceffylau a beiciau'n defnyddio'r llwybr

The Walk

1. From northern car park, go thro' gate and follow main track. Take first path L, signed circular walk. Follow clear path thro' forest for 1 km ignoring two footpaths that cross the route.

2. At T junction with broad forest track turn L. Take next R off main track, following viewpoint and circular walk sign, and continue uphill to viewpoint and information panel. From viewpoint descend on path to T junction. Turn L and follow path for approx 400m.

3. Take L turn signed Llyn Ochyn, an area of wetland that was once open water. Beyond information panel path bears R to rejoin main track. Turn L at junction and continue to disused mine buildings and information panels on L. *Extension to Bryn Alyn branches off here*.*

4. Soon after buildings bear R at path fork, following minor path. Continue to T junction and turn L to rejoin main forest track. Follow this ahead back to car park.

*Extension to Bryn Alyn

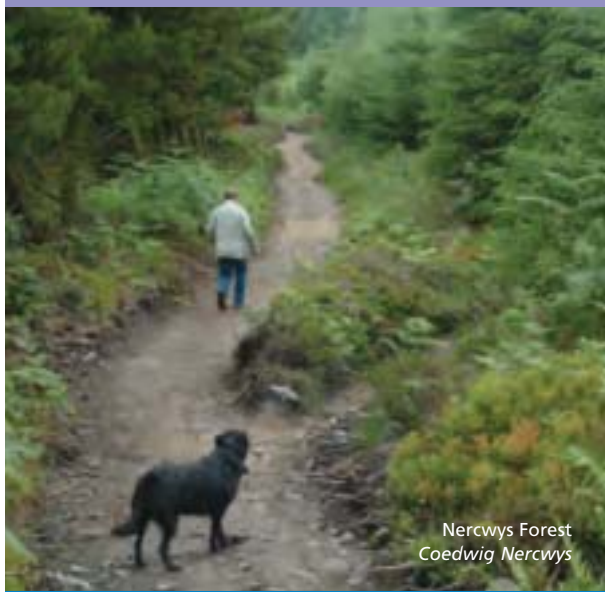
From mining panels, with old mine buildings on R, take path thro' conifers on L, just

beyond panel. Cross stile at woodland edge into field with large pond on R. Walk diagonally L across field and cross ladder stile. Continue across next field and over another ladder stile. Walk across field to cross stile in far L corner, then follow L field edge thro' two more fields. Cross stile in L corner of field with farm on R and walk along drive to road. Cross road and turn L and immediate R over stile/gate, signed Bryn Alyn. Follow clear track ahead, continuing ahead as path dips, with limestone crags on R. Keep going in same direction until reach the limestone pavement, with superb views across to Moel Famau. This area is Open Access Land.

Y Daith Gerdded

1. O'r maes parcio, ewch drwy'r giât a dilyn y prif lwybr. Cymerwch y llwybr cyntaf i'r Ch, arwydd 'taith gylchol'. Dilyn y llwybr amlwg drwy'r goedwig gan anwybyddu'r ddau lwybr sy'n croesi'r Ch llwybr chi.

2. Wrth y gyffordd T gyda'r llwybr coedwig llydan, troi i'r Ch. Cymerwch y nesaf ar y LIDD oddi ar y prif lwybr, gan ddilyn yr arwyddion 'Golygfan a Thaith Gylchol'. Ymlaen ar i fyny i'r olygfan a'r panel gwybodaeth. O'r olygfan ewch i lawr y lwybr i'r gyffordd T. Troi i'r Ch

Nercwys Forest
Coedwig Nercwys

Coedwig Nercwys

a dilyn y llwybr am tua 400m.

3. Troi i'r Ch (arwydd Llyn Ochyn). Dyma ardal o wlypdir oedd yn llyn ar un adeg. Y tu hwn i'r panel gwybodaeth gwyrwch i'r Dd ac ailymuno â'r prif lwybr. Troi i'r Ch ar y gyffordd ac ymlaen i'r hen adeiladau mwyngloddio a'r paneli gwybodaeth ar y LlCh. *Y daith i Fryn Alun yma**.

4. Yn fuan ar ôl yr adeiladau, gwro i'r Dd ar y fforch yn y llwybr, gan ddilyn llwybr llai. Ymlaen i'r gyffordd T a throi i'r Ch i ymuno â phrif lwybr y goedwig. Dilyn hwn yn ôl i'r maes parcio.

*Estyniad i Fryn Alun

O'r paneli mwyngloddio, cadw'r hen adeiladau mwyngloddio ar eich LIDD a chymryd y llwybr drwy'r coed conifer sydd ar y LlCh, yn union ar ôl y panel. Croesi'r gamfa wrth ymyl goedwig ac i mewn i'r cae sydd â llyn mawr ar y LIDD. Cerddwch yn groesgornel i'r Ch ar draws y cae a dros y gamfa risiau. Dal ymlaen ar draws y cae nesaf a dros gamfa risiau arall. Cerdded ar draws y cae a chroesi'r gamfa sydd yn y gornel Ch bell, yna dilyn ffin LlCh y cae drwy ddau gae arall. Croesi'r gamfa yng nghornel Ch y cae, bydd fferm ar y LIDD. Cerdded ar hyd y dreif i'r ffordd. Croesi'r ffordd a throi i'r Ch ac wedyn i'r Dd ar unwaith dros gamfa/giât, (arwydd Bryn Alun). Dilyn y llwybr llydan amlwg o'ch blaen, dal ymlaen wrth i'r llwybr ddisgyn i bant, bydd creigiau calchfaen ar eich LIDD. Dal ymlaen i'r un cyfeiriad nes dod at y palmant calch. Mae golygfeydd gwych i Foel Famau. Mae hwn yn dir mynediad ac mae hawl i grwydro gennych.

Veins of lead were mined in the 19th century. Ruined mine buildings still remain in the forest.

Bu cloddio'r gwythiennau plwm yn ystod yr 19eg ganrif. Mae adfeilion hen adeiladau'r gwaith plwm i'w gweld yn y goedwig o'r hyd.

4000 years ago Bronze Age people lived here in simple farming communities. They built a stone cairn on the hillside as a place to bury their dead.

Bu pobl Oes yr Efydd yn byw yma mewn cymunedau amaethu gan godi carneddau ar lethrau'r Moelydd i gladdu'r meirw.

The mixture of trees and open moorland are ideal for the rare Nightjar that nests here.

Mae'r cymysgedd o goed a rhostir agored yn ddelfrydol ar gyfer y troellwr, yr aderyn prin sy'n magu yma.

© Lawrence Baxter

Nercwys Mountain is a much-changed landscape. It was sheep-grazed moorland until the 1960s when the Forestry Commission (FC) planted it with conifers.

Newidiodd tirwedd Mynydd Nercwys yn fawr. Hyd y 1960au, pan blannodd y Comisiwn Coedwigaeth y coed conifer, roedd yma rostiroedd gyda defaid yn pori.

Bryn Alun

Limestone pavement is rare now in Britain and Bryn Alun is the second largest in Wales.

Bryn Alun

Prin iawn yw'r palmentydd calchfaen ym Mhrydain erbyn hyn. Bryn Alun yw un o'r mwyaf yng Ngogledd Cymru.

Bryn Alun

25

Trelawnyd – Gwaenysgor

Wide views, ancient history and rolling farmland

Distance: 8.8 km / 5.5 miles

Time: 3 – 3.5 hrs

Grade: Moderate, some stiles, boggy in places

Start: Car park in Trelawnyd (SJ090798)

Facilities: Pubs in Trelawnyd and Gwaenysgor, shop in Trelawnyd

Livestock: Sheep and cattle

Golygfeydd pell, hen hanes a thir ffermio

Pellter: 8.8 km / 5.5 milltir

Amser: 3 – 3.5 awr

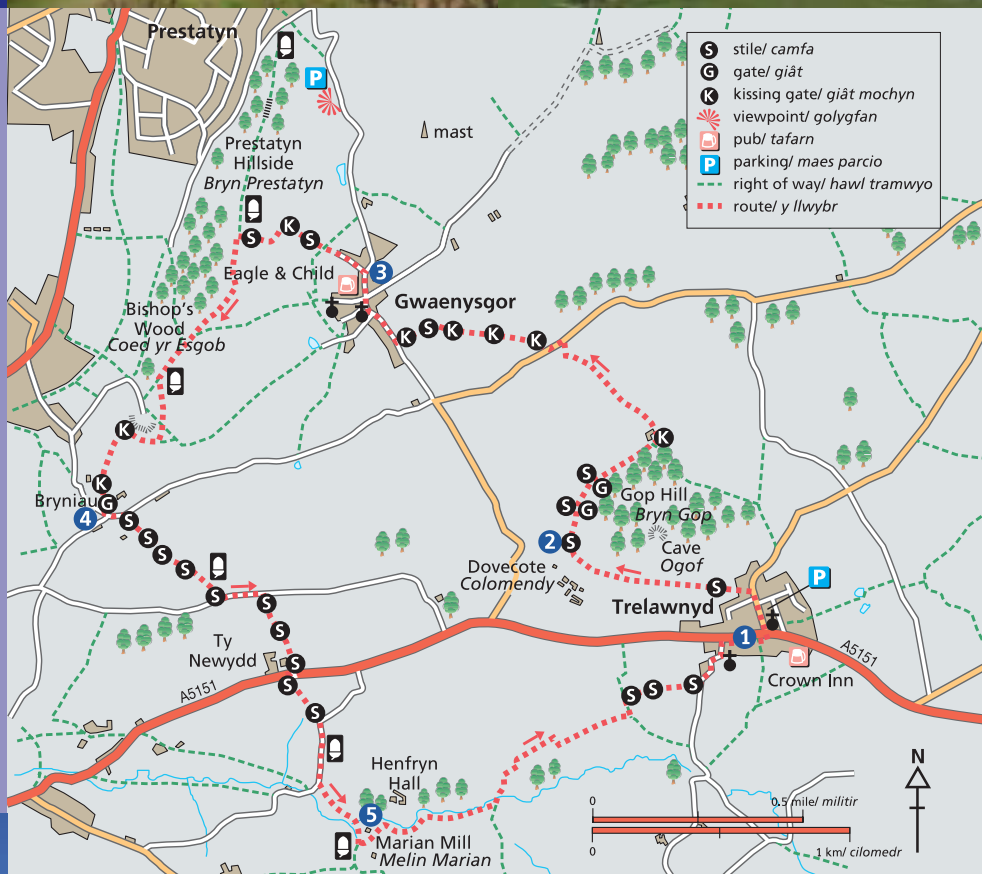
Gradd: Cymedrol, camfeydd, ambell le corslyd

Cychwyn: Y maes parcio yn Nhrelawnyd (SJ090798)

Cyfleusterau: Tafarndai yn Nhrelawnyd a Gwaenysgor, siop yn Nhrelawnyd

Anifeiliaid: Defaid a gwartheg

Waymarking / Arwyddion: Part / Mewn rhannau

The Walk

1. From Trelawnyd car park, on High Street off A5151, walk up hill. After Bron Haul, turn L into drive (hidden footpath sign on L). Cross over stone stile into field on lower slopes of Gop Hill. Follow footpath ahead, passing signpost.

To visit summit of Gop Hill turn R at signpost and return to this point afterwards.

At far end of field keep R above farm buildings and stone dovecote.

2. Cross stile at bottom corner of woods. Ignore stile opposite and turn R. Fork L at gate around base of Gop Hill, passing over 2 stiles by gates and continue ahead to farm. Go L thro' farmyard onto permissive footpath and continue along drive to road. Turn L and then turn R up steps and thro' KG. Walk diagonally L across field to KG in far LH corner, then cross next field and thro' KG. Bear R over stile then L to KG. Go thro' KG then turn R onto lane and continue into Gwaenysgor.

3. Pass village green and take third 'No through road' on L, immediately before 'Brynfynnon'.

Continue ahead where lane becomes a footpath, passing well on L. After stile and KG, path bends L under trees then between gorse bushes to eventually enter an open field. Go ahead thro' field to reach edge of hillside overlooking Meliden and Prestatyn. Cross stile and turn L. You are now on Offa's Dyke Path (ODP), marked by white acorn. Continue down steep hill, passing derelict cottage. At fingerpost ignore path R to Bishop's Wood and continue along ODP towards Bryniau. Continue along hillside to eventually enter woodland, beside fence overlooking quarry. Keep R at fork, taking path to Bryniau. Go thro' KG and bear L along path. At more open ground, keep L on obvious path, eventually reaching KG by drive. Turn L along drive to join quiet lane.

4. Turn L, then L again at junction to go over stile R beside 'Clarence House' driveway. Follow ODP ahead thro' 4 fields down to quiet lane. Follow ODP L, after 200m cross stile/gate on RHS. Head up field and down next to reach A5151. Turn R, then cross road and stile opposite. Follow path to road. Turn R down road past cottages. Follow ODP, passing Trout Farm on L, to reach Marian Mill.

Dovecote, Gop Hill
Colomendy, Bryn Gop

Trelawnyd – Gwaenysgor

5. Turn L (ODP bears R here) along unmade road. Where it bears L to house, continue ahead on obvious footpath. Ignore path joining from R and go L over stream onto sunken path. After about 700m turn L at path T Junction. After approx 50m go over stile on R. Keep to field edge and go over another stile and then a stone stile onto road. Turn L along road passing church. At junction cross at zebra crossing and turn R back to Trelawnyd village. Turn L up High Street to return to car park.

Y Daith Gerdded

1. O faes parcio Trelawnyd (ar y Stryd Fawr oddi ar y ffordd A5151), cerddwch i fyny'r allt. Ar ôl mynd heibio Bron Haul, troi i'r Ch i'r dreif (arwydd cudd llwybr troed ar y Ch), dros y gamfa garreg ac i'r cae ar lethrau isaf y Gop. Dilyn y llwybr troed yn syth ymlaen gan fynd heibio'r arwyddbost.

I fynd i'r Gop, trowch i'r Dd wrth yr arwyddbost a dod yn ol i'r fan hon wedyn.

Ym mhendraw'r cae, cadw i'r Dd y tu uchaf i adeiladau'r fferm a'r colomendy carreg.

2. Croesi'r gamfa sydd yng nghornel isaf y coed. Anwybyddu'r gamfa gyferbyn a throi i'r Dd. Fforchio i'r Ch wrth y giât a mynd o gwmpas y Gop gan ddringo dros ddwy gamfa gyda giatiau, ymlaen i'r fferm. I'r Ch drwy'r buarth ac i'r llwybr troed caniatol ac yna ymlaen ar hyd y dreif ac i'r ffordd. Troi i'r Ch ac yna i'r Dd i fyny'r grisiau a thwy'r GM. Cerdded yn groesgornel i'r Ch a dros y cae i'r GM sy yn y gornel bellaf ar y LICH, yna croesi'r cae nesaf a mynd drwy'r GM. Gwyro i'r Dd dros y gamfa ac yna i'r Ch i'r GM. Mynd drwy'r GM a throi i'r Dd ac i'r lôn ac ymlaen i Waenysgor.

3. Mynd heibio Grin y pentref a chymryd y trydydd 'Dim ffordd drwodd' ar y Ch, yn union cyn 'Brynffynnon'. Mynd yn syth ymlaen ble mae'r lôn yn troi'n llwybr troed, mynd heibio ffynnon ar y LICH. Ar ôl y gamfa a'r GM bydd y llwybr yn cymryd tro i'r Ch o dan y coed yna rhwng y llwyni eithin gan fynd i gae agored yn y diwedd. Mynd ymlaen drwy'r cae at ymyl y bryn sy'n edrych dros Galltmedyd a Phrestatyn. Croesi'r gamfa a throi i'r CH. Rydych ar Lwybr Cenedlaethol Clawdd Offa erbyn hyn (LICO), arwyddion y fesen. Ymlaen i lawr y bryn serth, heibio muddun. Wrth yr arwyddbost dylid anwybyddu'r llwybr i'r Dd i Goed yr Esgob gan fynd yn syth ymlaen ar hyd LICO tuag at Bryniau. Ymlaen ar hyd y bryn nes dod i'r goedlan sydd yn ymyl ffens yn edrych dros y chwarel. Cadw i'r Dd ar y ffordd, cymryd y llwybr i Bryniau. Mynd drwy'r GM a gwyro i'r

Harebells at field edges

Clychau'r eos ar ymyl y caeau

Ch ar hyd y llwybr. Pan ddowch at dir mwy agored, cadwch i'r Ch ar hyd llwybr amlwg gan gyrraedd GM ar y dreif. Troi i'r Ch ar hyd y dreif gan ymuno â lôn dawel.

4. Troi i'r Ch, yna i'r Ch eto ar y gyffordd a mynd dros y gamfa wrth ochr dreif 'Clarence House'. Dilyn LICO ymlaen drwy 4 cae i lawr lôn dawel. Dilyn LICO i'r Ch. Ar ôl 200m croesi'r gamfa/giat ar y LIDD. Ymlaen i fyny'r cae ac i lawr y nesaf nes ymuno â'r ffordd A5151. Troi i'r Dd, a chroesi'r ffordd a'r gamfa gyferbyn. Dilyn y llwybr ac i'r ffordd. Troi i'r Dd i lawr y ffordd a heibio'r tai. Dilyn LICO, heibio'r Fferm Frithyll ar y LICH ac i Melin Marian.

5. Troi i'r Ch (LICO'n gwyro i'r Dd yma) ar hyd ffordd heb wyneb caled. Pan fydd y ffordd yn gwyro i'r Ch at y tŷ, parhau ymlaen ar y llwybr troed amlwg. Anwybyddu'r llwybr sy'n ymuno o'r Dd a mynd i'r Ch a dros y nant i'r llwybr suddedig. Ar ôl tua 700m trowch i'r Ch ar gyffordd y llwybr. Ar ôl tua 50m dringwch y gamfa sydd ar y LIDD. Cadwch at ymyl y cae a dringo camfa arall a chamfa garreg eto ac i'r ffordd. Troi i'r Ch ar hyd y ffordd gan fynd heibio'r eglwys. Ar y gyffordd, croeswch y Groesfan Zebra a throi i'r Dd ac yn ôl i bentref Trelawnyd. Troi i'r Ch i fyny'r Stryd Fawr a dod yn ôl i'r maes parcio.

Burnet moth on Knapweed Gwyfyn bwrned ar y Pengaled

Trelawnyd is also known as 'Newmarket' – a name given by local entrepreneur John Wynne in 1700 after he enlarged the village and established a weekly market and annual fairs. He also promoted industries – tanning, nail making, silk weaving and tobacco preparation – but none survived for long and the village never became the town he had envisaged.

The medieval cross in the churchyard would have been used by itinerant preachers spreading the Christian message

Prestatyn Hillside is important for wildlife and is protected as a Site of Special Scientific Interest. Wildflowers thrive on the limestone hillside and these in turn provide food and shelter for butterflies and insects. Offa's Dyke Path offers breath taking views of the Welsh coast and the Wirral.

Enw arall ar bentref Trelawnyd yw 'Newmarket'. John Wynne, dyn busnes lleol, a roddodd yr enw ar y pentref yn 1700 ar ôl iddo ehangu'r pentref a chychwyn marchnad wythnosol a ffair flynyddol. Ef hefyd fu'n gyfrifol am ymhu'r diwydiannau lledr, gwneud hoelion, nyddu sidan a pharatoi baco. Ni pharhaodd y diwydiannau hyn yn hir ac ni thyfodd y pentref yn dref yn ôl ei freuddwyd.

Arferai pregethwyr teithiol ddefnyddio'r groes ganoloesol yn y fynwent i gyhoeddi'r Efengyl.

Lle gwerthfawr i'r bywyd gwyllt yw Bryn Prestatyn. Caiff ei warchod yn Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig. Ffynna'r blodau gwyllt ar y garreg galch gan roi cysgod a bwyd i'r gloynnod byw a'r pryfed mân. Ceir golygfeydd o arfordir Cymru a Chilgwri ar Lwybr Clawdd Offa.

Medieval Cross, Trelawnyd
Y Groes Ganoloesol, Trelawnyd

www.borderlands.co.uk
Dysgu am gestyll a henebion Sir y Fflint

Wepre Park Parc Gwepra

Ponds, play areas, streams and meadows

Distance: The park is over 1 mile long, but has many grades of paths, letting you choose just how far you go.

Parking: Car park off Wepre Drive, signposted Wepre Park (SJ295684). Disabled parking bays in main car park and along drive to visitor centre. Free.

Grade: All three grades of Ten Minute Walks can be accessed from the car park.

Facilities: Wepre Park Visitor Centre and café (01244 814 931). Pubs and shops in Connah's Quay.

Livestock: None

Further information: Discover Wepre Park available free from Visitor Centre. Downloads and more at www.flintshire.gov.uk/countryside.

Pyllau dŵr, safleoedd chwarae, nentydd a dolydd

Pellter: Mae'r parc dros filltir o hyd, ond mae llwybrau cerdded o wahanol hyd ar gael.

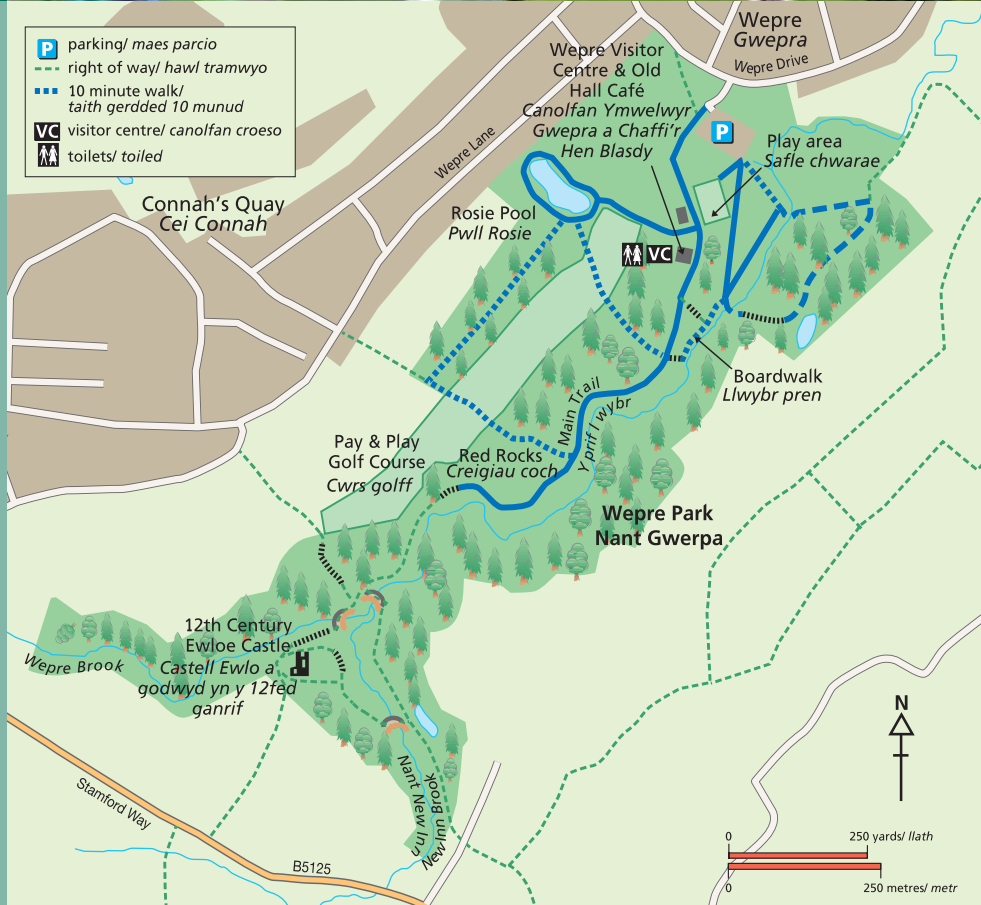
Parcio: Maes parcio oddi ar Wepre Drive – dilynwch arwydd Parc Gwepra (SJ295684). Llefydd parcio i bobl anabl yn y prif faes parcio ac ar hyd y ffordd tuag at y ganolfan ymwelwyr. Di-dâl.

Graddfa: Mae modd cychwyn ar bob llwybr cerdded 10 munud o'r maes parcio.

Cyfleusterau: Canolfan Ymwelwyr Parc Gwepra a chaffi (01244 814 931). Tafariadai a siopau yng Ngheir Connah.

Da byw: dim

Rhagor o wybodaeth: Taflen 'Darganfod Parc Gwepra' ar gael yn y Ganolfan Ymwelwyr. Neu gallwch lawrlwytho'r daflen a rhagor oddi ar www.sirffflint.gov.uk/cefnqgwlad

The Walks

Wepre Park is popular for its beautiful woodlands, great facilities and historical interest. From the car park choose to go to the Rosie Pond, The Dell meadow and Wepre Brook, or as far as the Red Rocks on safe, level paths. If you're feeling more adventurous then why not explore the Boardwalk or the Rosie Woods? A walk to the castle is possible, at less than 1km from the Visitor Centre, but there are two long flights of steps to tackle on the way.

Y Daith Gerdded

Mae Parc Gwepra yn boblogaidd oherwydd ei goetiroedd hyfryd, ei gyfleusterau gwyh a'i hanes. O'r maes parcio, gallwch ddewis cerdded i Bwll Rosie, y dolydd a nant Gwepra, neu gallwch fynd cyn belled â'r

Creigiau Coch, ar hyd llwybrau gwastad a diogel. Os ydych yn teimlo'n fwy anturus, yna beth am gerdded dros y llwybr pren neu i Goedwig Rosie? Mae modd cerdded i'r castell sydd lai nag 1km o'r Ganolfan Ymwelwyr, ond mae dwy set o risiau hir ar y llwybr hwn.

Etna Park Parc Etna

Wide open views, safe surfaces and a cycle hire facility

Distance: Etna has a good network of tarmac surfaced paths in an area big enough to choose just how far you go

Parking: Car park signed off Globe Way, Buckley, accessed by B5127 (SJ286654). Disabled parking bays available. Free

Grade: This site is excellent for wheelchairs, buggies, learner cyclists. One of the best sites for the easiest Ten Minute Walks

Facilities: Disabled toilet on site, all ability cycle hire, refreshments. Call Mentro Allan Cycling Scheme for further info (01978 757524). Pubs and shops in Buckley

Livestock: None

Golygfeydd agored braf, llwybrau diogel a chyfle i logi beiciau.

Pellter: Rhwydwaith o lwybrau da wedi'u tarmacio a digon o lwybrau gwahanol.

Parcio: Maes parcio oddi ar Globe Way, Bwcle. Mynedfa oddi ar y B5127 (SJ286654)

Graddfa: Safle ardderchog i gadeiriau olwyn, bygis, beicwyr amhrofiadol. Un o'r safleoedd gorau o ran teithiau cerdded 10 munud.

Cyfleusterau: Toiled i'r anabl ar y safle, beiciau o bob math i'w llogi, lluniaeth. Ffoniwch Cynllun Beicio mentro Allan i gael rhagor o wybodaeth (01978 757524). Tafarndai a siopau ym Mwcle.

Da byw: dim

The Walks

Etna Park has beautiful summer wildflower meadows and fantastic open views over Cheshire and the Wirral. All walks start from the car park and give a good selection of easy circuits on level paths without obstructions. The cycling scheme offers side trikes, solo trikes, wheelchair tandems, hand cycles and mountain bikes at very affordable hire rates. Access to the park is free, so you're welcome to just come for a walk or use the paths with your own bikes.

Y Daith Gerdded

Ym Mharc Etna mae dolydd yn llawn o flodau gwyllt yn yr haf ac mae golygfeydd godidog dros Swydd Gaer a Chilgwri. Mae'r holl deithiau cerdded yn dechrau o'r maes parcio ac mae dewis da o lwybrau di-rwystr a gwastad. Gallwch fanteisio ar y cynllun beicio a llogi beic dwy neu dair olwyn, i un, i ddau, neu i oedolyn a phlentyn a hynny am brisiau rhesymol iawn. Cewch barcio am ddim felly mae croeso i chi ddod am dro neu i ddefnyddio'ch beic eich hun i grwydro ar hyd y llwybrau.

28

Pandy Pool Pandy Pool

A pretty pond ideal for a short stroll

Distance: Less than 1km

Time: 10 minutes

Parking and start: Small Pandy car park at the end of Croes Atti Lane (SJ720255)

Grade: Ten Minute Walk

Facilities: Flint town centre is a 5 minute drive away.

Livestock: None

Pwll dŵr del sy'n ddelfrydol ar gyfer taith gerdded fer

Pellter: Llai nag 1km

Amser: 10 munud

Parcio a chychwyn: Maes parcio bach ar waelod Lôn Croes Atti (SJ720255)

Graddfa: Taith gerdded 10 munud

Cyfleusterau: Gallwch yrru i ganol tref y Fflint mewn 5 munud.

Da byw: Dim

The Walk

From the car park take the track up the grassy bank to join the main path that circles the pond. Turn left and follow the path across the weir over a narrow metal bridge to fishing pegs and benches. The path continues around the pond to another metal bridge and a choice of two equally easy paths back to the car park.

Pandy means 'fulling' in Welsh. In the early nineteenth century there was a fulling mill on this site that used the stream water to clean and thicken woollen cloth.

Y Daith Gerdded

O'r maes parcio dilynwch y llwybr i fynyr clawdd i ymuno â'r prif lwybr sy'n mynd o amgylch y pwll. Trowch i'r chwith a dilyn y llwybr ar draws y gored dros bont fetel gul at y pegiau pysgota a'r meinciau. Mae'r llwybr yn mynd o amgylch y pwll dros bont fetel arall a

chewch ddewis rhwng dau lwybr hawdd yn ôl i'r maes parcio.

Yn y bedwaredd ganrif ar bymtheg roedd melin bannu ar y safle hwn a oedd yn defnyddio dŵr y nant i lanhau ac i dewychu brethyn.

Discover Denbighshire

Explore the diverse landscape of Denbighshire. The Clwydian Range Area of Outstanding Natural Beauty runs north to south along the eastern boundary of the county. The wide and fertile Vale of Clwyd forms the heart while the open moors of Hiraethog rise to the west. The scenic Dee Valley, edged by the wild Berwyn Mountains, forms the southern boundary and, to the north, the hills drop down to the dune-fringed coast.

Darganfod Sir Ddinbych

Dewch i ddarganfod tirwedd amrywiol Sir Ddinbych. Mae Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Bryniau Clwyd yn rhedeg o'r gogledd i'r de ar hyd ffin ddwyreiniol y Sir. Calon yr ardal yw Dyffryn Clwyd, sy'n ddyffryn llydan a ffrwythlon, ac i'r gorllewin mae rhostiored agored Mynydd Hiraethog. Y ffin ddeheuol yw ardal hardd Dyffryn Dyfrdwy gyda mynyddoedd gwyllt y Berwyn o'i gwmpas. Yn y gogledd rhed y bryniau i lawr i'r arfordir a'i dwyni tywod.

To help you discover Denbighshire's countryside, pick up a copy of Rural Walks in Denbighshire from your local TIC or Loggerheads Country Park, tel: 01352 810614; or download from www.clwydianrangeaonb.org.uk or www.denbighshire.gov.uk/countryside

I'ch helpu i ddarganfod cefn gwlad Sir Ddinbych, mynnwch y llyfryn Cerdded yng Nghfefn Gwlad Sir Ddinbych o'ch Canolfan Groeso leol, neu o Barc Gwledig Loggerheads, ffôn: 01352 810614; neu gallwch ei lawrlwytho o www.ahhebryniaudwyd.org.uk neu www.sirddinbych.gov.uk/cefn gwlad

Enjoy unwind cherish

Mwynhau ymlacio coleddu

Visit Flintshire
Dewch i Sir y Fflint

Cycle Path

Cycling for learners and old-hands alike on leafy lanes and traffic-free routes

Cycling is one of the best ways of exploring Flintshire, or even getting to and from work.

You can follow Sustrans National Cycle Network Route 5 all the way from Chester to Holyhead. In Flintshire the route winds its way from the Welsh border at Sealand to Gronant in the north of the county. It's well marked, and between Chester and Connah's Quay becomes an eight mile traffic-free path for cyclists, walkers and wheelchair users. This section was developed by Flintshire and Cheshire County Councils and uses the old Mickle Trafford freight line, which is now being managed as a linear park and woodland.

Beyond Connah's Quay, National Cycle Network Route 5 follows on-road sections that may not be suitable for the novice cyclist. However, for the fitter and more experienced, it's a great way to explore historical Flint and Holywell, plus the fine rural countryside and pretty villages of Flintshire's coast, such as Halkyn, Whitford, Llanasa and Gronant.

Use Regional Route 89 to make a circular cycle ride between Chester and Connah's Quay. This 6 mile cycle path follows the north bank of the canalised section of the River Dee to The Cop at Chester, where a short link section on roads takes you to the Shropshire Union Canal and Route 5.

At Talacre, a section of route heads westwards along a traffic free section through sand dunes to Gronant which links into the Flintshire / Denbighshire boundary at Prestatyn Golf Course.

A standalone section has been recently installed between Ffynnongroyw and Mostyn. The route utilises both the highway network and a traffic free section encompassing views of the Dee Coastal Area.

Beicio i ddechreuwr a hen lawiau ar hyd lonydd tawel a llwybrau di-draffig

Beicio yw un o'r ffyrdd gorau o weld Sir y Fflint, neu o deithio i'ch gwaith.

Gallwch ddilyn Llwybr 5 yn y Rhwydwaith Beicio Cenedlaethol Sustrans yr holl ffordd o Gaer i Gaerdybi. Yn sir y Fflint, mae'r llwybr yn nadreddu o ffin Cymru yn Sealand i Lanasa yn y gogledd. Mae digon o arwyddion i ddangos y ffordd, ac am wyth milltir rhwng Caer a Chei Connah mae'n troi'n llwybr di-draffig i feicwyr, cerddwyr a defnyddwyr cadeiriau olwyn. Datblygwyd y rhan hon o'r llwybr gan Gyngorau Sir y Fflint a Sir Gaer gan ddefnyddio hen reilffordd cludo nwyddau Mickle Trafford, sy'n awr yn cael ei reoli fel parc a choetir llinellol.

Y tu hwnt i Gei Connah, mae Llwybr 5 yn y Rhwydwaith Beicio Cenedlaethol yn dilyn y ffordd, ac mae'n bosibl na fydd yn addas ar gyfer dechreuwr. I'r beicwyr mwy ffit a mwy profiadol, fodd bynnag, mae'n ffordd wych o weld trefi hanesyddol y Fflint a Threffynnon, ynghyd â'r ardaloedd gwledig a'r pentrefi tiws ar hyd arfordir Sir y Fflint, fel Helygain, Chwitfordd, Llanasa a Gronant.

Defnyddiwch Llwybr 89 i greu llwybr beiciau cylchol rhwng Caer a Chei Connah. Mae'r llwybr 6 milltir hon yn dilyn glannau gogleddol i'r Cob yng Nghaer ar hyd y rhan honno o Afon Dyfrdwy sydd wedi'i throi'n gamlas. Yng Nghaer, mae llwybr cyswllt byr yn mynd â chi at Gamlas y Shropshire Union a Llwybr 5.

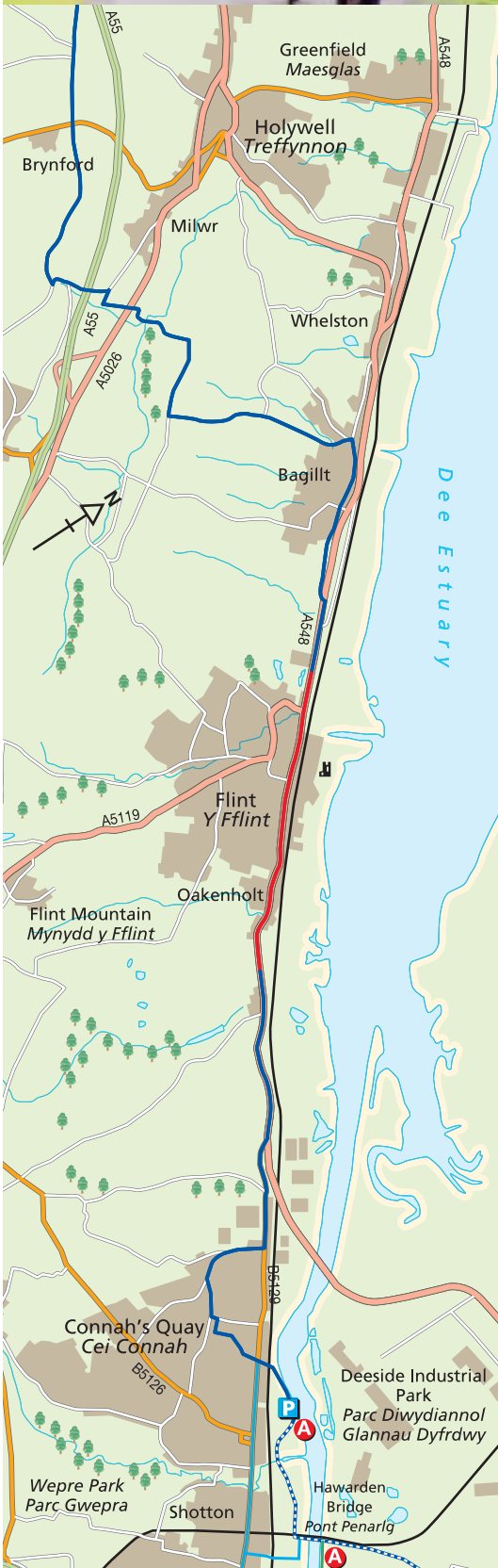
Yn Nhalacre, mae rhan o'r llwybr yn ddi-ddraffig ac yn mynd i gyfeiriad y gorllewin drwy'r twynni tywod i Gronant ac mae'n cysylltu fâ'r ffin rhwng Sir y Fflint a Sir Ddinbych yng ngwrs golff Prestatyn.

Crëwyd llwybr unigol newydd rhwng Ffynnongroyw a Mostyn. Mae'r llwybr yn defnyddio'r rhwydwaith priffyrdd a llwybr di-draffig a cheir golygfeydd o ardal arfordirol afon Dyfrdwy.

Llwybr Beicio

Good Cycling Code

Be courteous

Give way to pedestrians, wheelchair users, and horse riders. Ring a bell or politely call out to warn of your approach.

Care for the environment

Can you reach the start of your journey by bike or rail? Flint, Hawarden and Shotton stations are all on the cycle network, and have lockers to keep your bike and possessions safe. Follow the Countryside Code (see page 7).

Look after yourself

Take special care at junctions, when cycling downhill, and on loose surfaces. In remote areas carry food, repair kit, map and waterproofs. Keep your bike roadworthy and use lights in poor visibility. Consider wearing a helmet and bright or reflective clothing.

Y Cod Beicio Da

Byddwch yn gwrtais

Ildiwch i gerddwyr, pobl sy'n defnyddio cadair olwyn neu'n marchogaeth. Canwch eich cloch neu gweiddwch yn gwrtais i'r rhybuddio'ch bod chi'n dod.

Gofalu am yr amgylchedd

Fedrwch chi gyrraedd dechrau'r siwrnai ar feic neu ar drên? Mae gorsafod y Fflint, Penarlâg a Shotton i gyd ar y rhwydwaith beicio, ac mae ganddynt loceri i gadw'ch beic a'ch eiddo'n ddiogel. Dilynwch y Cod Cefn Gwlad (gweler tudalen 7).

Cymerwch ofal

Cymerwch ofal arbennig wrth gyrraedd cyffordd, wrth feicio i lawr allt neu ar wyneb rhydd. Mewn ardaloedd diarffordd, ewch â bwyd, pecyn trwsio beic, map a dillad sy'n dal d r hefo chi. Gofalwch bod eich beic yn ddiogel bob amser a defnyddiwch oleuadau os yw'n anodd gweld. Gwisgwch helmed a dillad lliwgar ac adlewyrchol.

Meet the Health Challenge - Walk more often

We are all being encouraged to make small changes in our daily lives to improve our health and wellbeing. Walking more often can be a part of those changes.

Why walk?

There are lots of good reasons to walk as part of a healthy lifestyle, including:

- You can do it at a time to suit you and your circumstances.
- It doesn't matter what your age or ability is, there is a walk that is suitable for you.
- You can start slowly and build up gently from 10mins to 15mins to 30mins.
- It is free and you do not need special equipment.
- It is a chance to make new friends.

The benefits for your health are:

- Makes you feel good
- Gives you more energy
- Reduces stress and helps you sleep better
- Supports a healthy heart
- Reduces blood pressure
- Helps to manage your weight

To gain the most for your health you should aim for a moderate pace which means you will breathe a little faster, feel warmer and have a slightly faster heart beat. But importantly you should still be able carry on talking to your walking buddy. If you can't you are going too fast!

If you have any concerns before starting a new activity get in touch with a health professional for re-assurance.

"Let's get going!"...

Set yourself and friends the challenge to complete some of the shorter walks contained in this brochure or around your neighbourhood / workplace first of all. Once you have completed them set yourself new targets.

Good luck and put your best foot forward.

To find out more about how to improve or maintain a lifestyle that promotes good health and well being, visit www.healthchallengeflintshire.co.uk.

Above information has been sourced from:

- 'At least 5 a week – evidence on the impact of physical activity and it's relationship to health', DoH 2004
- Health Challenge Wales web site (<http://wales.gov.uk/hcwswebsite/healthchallenge>)
- 'Walk more, feel the difference', Natural England 2009
- '10 reasons to walk', CCW 2007
- 'Put your heart into walking', BHF 2008

Wynebu'r Her Iechyd – cerddwch yn amlach

Rydym i gyd yn cael ein hannog i wneud mân newidiadau yn ein bywydau bob dydd i wella'n hiechyd a'n lles. Gall cerdded yn amlach fod yn rhan o'r newidiadau hynny.

Pam cerdded?

Mae nifer o resymau da dros gerdded fel rhan o ffordd iach o fyw iach, gan gynnwys:

- Gallwch gerdded pan mae'n gyfleus i chi a'ch amgylchiadau
- Mae taith gerdded addas i bobl o bob oed a gallu
- Gallwch ddechrau'n araf ac adeiladu'n araf o 10 munud i 15 munud i 30 munud.
- Mae'n rhad ac am ddim a does dim angen offer arbennig arnoch
- Mae'n gyfle i gyfarfod â ffrindiau newydd

Dyma sut y gall wella'ch iechyd.

- Mae'n gwneud i chi deimlo'n dda
- Mae'n rhoi mwy o egni i chi
- Mae'n lleihau straen ac yn eich helpu i gysgu'n well
- Mae'n llesol i'ch calon
- Mae'n lleihau pwysedd gwaed
- Mae'n eich helpu i reoli'ch pwysau

I sicrhau'r manteision mwyaf o ran eich iechyd, dylech gerdded yn ddigon cyflym i chi anadlu'n gyflymach, teimlo'n gynhesach ac i'ch calon guro'n gyflymach. Yn bwysicach na hyn, dylech fedru barhau i gynnal sgwrs â'ch cydymaith. Os na fedrwch wneud hynny, rydych yn mynd yn rhy gyflym!

Os ydych yn poeni am unrhyw beth cyn dechrau rhyw weithgaredd newydd, cysylltwch â gweithiwr iechyd.

Ewch ati...

Gosodwch her i chi a'ch ffrindiau gwblhau rhai o'r teithiau cerdded byrrach yn y llyfryn hwn neu o amgylch eich cymdogaeth / man gwaith yn gyntaf. Yna gallwch osod targedau newydd.

Camu 'mlaen.

I ddysgu rhagor am wella neu i barhau i fyw mewn ffordd sy'n hybu'ch iechyd a'ch lles, ewch i www.healthchallengeflintshire.co.uk

Cafwyd y wybodaeth uchod o'r ffynonellau a ganlyn:

- Ieaf 5 gwaith yr wythnos – tystiolaeth am effaith gweithgaredd corfforol a'i berthynas ag iechyd'. Yr Adran Iechyd 2004
- Gwefan Her Iechyd Cymru (<http://wales.goc.uk/hcwsbsite/healthchallenge>)
- 'Walk more, feel the difference', Natural England 2009
- 10 rheswm dros gerdded'. Cyngor Cefn Gwlad 2007
- Put your Heart into Walking' Sefydliad Prydeinig y Galon

Open Access

Since May 2005 the right of access on foot has been granted to large areas of Wales mapped under the Countryside and Rights of Way (CROW) Act 2000. The new Ordnance Survey Explorer Maps show areas of access land, marked by a yellow colour wash. In addition you can view the definitive boundaries of any Open Access area and other access land in Wales on the Countryside Council for Wales' website at www.ccw.gov.uk. This link also shows other access rights including woodlands and other higher rights of access which existed prior to the CROW Act.

In Flintshire the new right of access includes parts of the Clwydian Range. In addition you may also walk on Buckley Common and Halkyn Mountain both of which are Urban Commons (see map). The new right of access brings with it new responsibilities which are outlined in the new Countryside Code (see page 7).

Although mapped as access land, some areas may be subject to exclusions or restrictions from time to time. For example, some areas may occasionally be closed at certain times of year to allow for farming activities or to ensure public safety. Please look out for information notices at access points to access land and refer to the CCW website or ring the Countryside Council for Wales Enquiry Line on 0845 130 6229 (Monday to Friday) for up-to-date information.

Ers mis Mai 2005, rhoddwyd yr hawl i gerdded ar dir agored a fapiwyd gan y Cyngor Cefn Gwlad o dan ddeddf Hawliau Tramwy a Mynediad i Gefn Gwlad 2000 (CROW). Mae'r mapiau Arolwg Ordans newydd yn dangos tir mynediad mewn lliw gwawr felen. Hefyd, gallwch weld ffiniau tir mynediad drwy Gymru ar wefan y Cyngor Cefn Gwlad www.ccw.gov.uk. Dengys y ddolen hon yr hawliau mynediad eraill gan gynnwys coedlannau a hawliau mynediad uwch oedd yn bodoli cyn y Ddeddf CROW.

Yn Sir y Fflint, mae'r hawliau newydd yn cynnwys rhannau o Fryniau Clwyd a gallwch gerdded ar Gomin Bwcle a Mynydd Helygain – y naill a'r llall yn gomin trefol – (gweler y map). Daeth cyfrifoldebau newydd yn sgil yr hawl newydd, fe'u hamlinellir yn y Cod Cefn Gwlad newydd (gweler tudalen 7).

Er bod rhai rhannau'n dangos yn dir mynediad ar y map, cofiwch y gall rhai cyfyngiadau fod mewn grym o dro i dro. Er enghraifft, efallai bod tir wedi'i gau ar adegau gwahanol o'r flwyddyn er mwyn gwneud gwaith amaethu neu er diogelwch y cyhoedd.

Edrychwch am wybodaeth wrth brif fynedfeydd y tir agored neu cysylltwch â'r Cyngor Cefn Gwlad drwy'r wefan neu'r llinell Ymholiadau 0845 130 6229 (Llun – Gwener) cyn dechrau ar eich taith.

You are entering Access Land
Rydych yn dod i Dir Mynediad

You are leaving Access Land
Rydych yn gadael Tir Mynediad

Explore Flintshire

Use these listings to find out about how else to enjoy the quiet rural areas of our beautiful county.

Walking

Offa's Dyke National Trail

The northern section of this 177 mile waymarked trail follows the Clwydian ridge. Superb views and excellent walking.

More information: www.nationaltrail.co.uk

Contact: Offa's Dyke Association, Offa's Dyke Centre, West Street, Knighton, Powys LD7 1EN

t: 01547 528 753

The Clwydian Way

A circular 122 mile waymarked route through Denbighshire and Flintshire, developed by the Ramblers Association.

More information: www.clwydianway.co.uk

Guide available from: The Ramblers Association, North Wales Area, PO Box 139, Llanfairpwll LL61 6WR, ISBN 1901184366.

Other places of interest

Dee Estuary

Flint is a good place to enjoy the wide open views across the estuary and for birdwatching. Use the car park and picnic area beside Flint Castle. For a longer walk, try the footpaths that edge the estuary at Holywell, Bagillt and Connah's Quay.

Ffrwd Quarry Nature Reserve

Connected by footpaths to Cymau and open everyday. A leaflet is available from Cymau Post Office.

Guided Walks and other events

Several organisations run regular guided walks and event programmes. For more information contact them direct.

Flintshire Countryside Service

Contact: 01244 814 931

e: countryside@flintshire.gov.uk

www.flintshire.gov.uk/countryside or Wepre Park Visitor Centre, Connahs Quay, Flintshire CH5 4HL

Denbighshire Countryside Service

Contact: 01352 810614

e: loggerheads.countrypark@denbighshire.gov.uk

www.denbighshire.gov.uk/countryside or

Loggerheads Countryside Centre, Nr Mold CH7 5HL

Wrexham Countryside Service

Contact: 01978 763140

e: countryparks@wrexham.gov.uk

www.wrexham.gov.uk/countryside or Alyn Waters Visitor Centre, Mold Road, Gwersyllt, Wrexham LL11 4AG

Ramblers Association

Contact: Ron Williams 01352 715723

Clwyd Walk

Contact: Katrina Day, Loggerheads Countryside Centre, Loggerheads, nr Mold, CH7 5LH

t: 01745 356197 t: 01352 810614

North Wales Wildlife Trust

Contact: East Office, Loggerheads Country Park, Nr. Mold, Denbighshire CH7 5LH

t: 01352 810469

e: nwwte@cix.co.uk

North East Wales Wildlife Limited

Rhydymwyn Valley Site, 17 Nant Alyn Road, Rhydymwyn CH7 5HQ

t: 01352 742238

e: [weo@duwg.org.uk](mailto:w eo@duwg.org.uk)

North Wales Charity Ramblers

Contact: Chris Jones 01244 547051 or

www.nwcr.org.uk

Other activities

Leisure Drive

Free booklet 'A Drive to Explore' available.

Contact: Mold Tourist Information Centre on 01352 759331

Cycling

For general enquiries on cycling in Flintshire contact the Cycling Officer on 01352 704633

More information: www.sustrans.org.uk

Mountain Biking

Before you set out with your bike, make sure that the area you intend to cycle in allows mountain biking. Cycling is allowed on bridleways, but public rights of way and areas of open access are for quiet enjoyment on foot only. The Forestry Commission allows off road cycling in some areas, as does the AONB. Visit www.ridethclwyds.com by Denbighshire Countryside Service, or www.forestry.gov.uk by the Forestry Commission

(0845 3673787) for more information.

Horseriding

For more information about recommended routes and open bridleways in Flintshire, contact The British Horse Society at www.bhs.org.uk or 08701 202244.

The Borderlands Tourism Association produces informative guides on all aspects of visiting Flintshire, as well as an excellent Countryside Activities Guide. All are available to download at www.borderlands.co.uk or by contacting Mold Tourist Information Centre on 01352 759331.

The Flintshire Tourism Association also provides details of attractions and accommodation on offer in the county.

More information: www.visitflintshire.com

Free information leaflets available from Flintshire Countryside Service:

- Discover Wepre Park
- Discover the Coast & Countryside of Gronant and Gwespyr (English or Welsh)
- Explore Gronant Dunes and Talacre Warren: On Foot (English or Welsh)
- Explore Gronant Dunes and Talacre Warren: on Horseback (English or Welsh)
- Wildlife Information: Badgers
- Wildlife Information: Great crested newts
- The Story of Halkyn Mountain (English or Welsh)
- Wood Pit Nature Reserve (English or Welsh)

Darganfod Sir y Fflint

Gallwch ddefnyddio'r rhestri hyn i gael gwybodaeth am ffyrdd eraill i fwynhau ardaloedd cefn gwlad tawel ein sir hardd.

Cerdded

Llwybr Cenedlaethol Clawdd Offa

Mae rhan ogleddol y llwybr 177 milltir sydd ag arwyddion arno'n dilyn cefnen Bryniau Clwyd. Golygfeydd gwych a cherdded rhagorol.

Mwy o wybodaeth: www.nationaltrail.co.uk

Cysylltu: Cymdeithas Clawdd Offa, Canolfan Clawdd Offa, West Street, Knighton, Powys LD7 1EN

t: 01547 528 753

Llwybr Clwyd

Llwybr Cylchol sy'n 122 milltir gydag arwyddion arno, drwy Sir Ddinbych a Sir y Fflint. Datblygwyd gan Gymdeithas y Cerddwyr.

Mwy o wybodaeth: www.clwydianway.co.uk

Arweiniad ar gael gan: Cymdeithas y Cerddwyr, Ardal Gogledd Cymru, Blwch post 139, Llanfairpwll LL61 6WR, ISBN 1901184366.

Lleoedd diddorol eraill

Aber yr Afon Ddyfrdwy

Lle da i fwynhau golygfeydd agored ar draws yr aber ac i wyllo adar yw Sir y Fflint. Defnyddiwch y maes parcio a'r man picnic yn ymyl Castell y Fflint. Am daith hirach, ewch ar y llwybrau ar lannau'r aber yn Nhreffynnon, Bagillt a Cei Connah.

Gwarchodfa Natur Chwarel y Ffrwd

Llwybrau troed i Gymau o'r Warchodfa, ar agor yn ddyddiol. Taflen ar gael o Swyddfa'r Post, Cymau.

Teithiau cerdded tywysedig a digwyddiadau eraill

Mae nifer o sefydliadau'n cynnal teithiau gydag arweinydd a rhaglenni o ddigwyddiadau. I gael mwy o wybodaeth cysylltwch â hwy'n uniongyrchol.

Gwasanaeth Cefn Gwlad Sir y Fflint

Cysylltu: 01244 814 931

e: countryside@flintshire.gov.uk

www.siryfflint.gov.uk/cefnngwlad neu Ganolfan Ymwelwyr Parc Gwepa, Cei Connah, Sir y Fflint CH5 4HL

Gwasanaeth Cefn Gwlad Sir Ddinbych

Cysylltu: 01352 810614

e: parcgwledig.loggerheads@sirddinbych.gov.uk

www.sirddinbych.gov.uk/cefnngwlad neu Barc Gwledig Loggerheads, ger yr Wyddgrug CH7 5HL

Gwasanaeth Cefn Gwlad Wrecsam

Cysylltu: 01978 763140

e: countryparks@wrexham.gov.uk

www.wrexham.gov.uk/cefnngwlad neu Ganolfan Ymwelwyr Alun, Ffordd yr Wyddgrug, Gwersyllt, Wrecsam LL11 4AG

Cymdeithas y Cerddwyr

Cysylltu: Ron Williams 01352 715723

Troedio Clwyd

Cysylltu: Katrina Day, Loggerheads Countryside Centre, Loggerheads, nr Mold, CH7 5LH

t: 01745 356197 t: 01352 810614

Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt Gogledd Cymru

Cysylltu: Swyddfa'r Dwyrain, Parc Gwledig Loggerheads Ger yr Wyddgrug, Sir Ddinbych CH7 5LH

t: 01352 810469

e: nwwte@cix.co.uk

North East Wales Wildlife Limited

Rhydymwyn Valley Site, 17 Nant Alyn Road, Rhydymwyn CH7 5HQ

t: 01352 742238

e: weo@duwg.org.uk

Cerddwyr Elusennol Gogledd Cymru

Cysylltu: Chris Jones 01244 547051 neu

www.nwcr.org.uk

Gweithgareddau Eraill

Gyrru Amser Hamdden

Llyfryn am ddim Taith Car ar gael.

Cysylltu: Canolfan Gwybodaeth Twristiaeth yr Wyddgrug ar 01352 759331

Ar gefn beic

Ymholiadau cyffredinol am feicio yn Sir y Fflint cysylltwch â'r Swyddog Beicio ar 01352 704633

Mwy o wybodaeth: www.sustrans.org.uk

Beicio mynydd

Cyn ichi gychwyn ar gefn beic, gofalgwch bod yr ardal yn un sy'n caniatáu beicio mynydd. Cewch fynd ar feic ar llwybrau ceffylau, ond ar gyfer cerdded yn unig mae'r llwybrau cyhoeddus a'r mynediad agored.

Mae'r Comisiwn Coedwigaeth yn rhoi'r hawl i feics mewn rhai ardaloedd, a'r AHNE hefyd. Ewch i'r www.beiciobryniauclwyd.com gan Wasanaeth Cefn Gwlad Sir Ddinbych, neu www.forestry.gov.uk gan y Comisiwn Coedwigaeth (0845 3673787) i gael gwybod mwy.

Ar Gefn Ceffyl

I gael gwybodaeth am y llwybrau a argymhellir, a'r llwybrau ceffylau sydd ar agor yn Sir y Fflint, cysylltwch â The British Horse Society www.bhs.org.uk neu 08701 202244.

Mae Cymdeithas Twristiaeth y Gorau yn cynhyrchu llyfrau arweiniad ar bob agwedd o ymweld â Sir y Fflint, yn ogystal ag Arweinlyfr Gweithgareddau gwych. Llwythwch y rhain i lawr o www.borderlands.co.uk neu cysylltwch â Chanolfan Gwybodaeth Twristiaeth yr Wyddgrug ar 01352 759331.

Mae Cymdeithas Twristiaeth Sir y Fflint yn darparu manylion am yr atyniadau a'r llety sydd ar gael yn y Sir.

Mwy o wybodaeth: www.visitflintshire.com

Tafleini gwybodaeth am ddim gan Wasanaeth Cefn Gwlad Sir y Fflint:

- Darganfod Parc Gwepa
- Darganfod arfordir a chefn gwlad Gronant a Gwespyr (Cymraeg neu Saesneg)
- Darganfod Twyni Gronant a Thalacre: Wrth Gerdded (Cymraeg neu Saesneg)
- Darganfod Twyni Gronant a Thalacre ar Gefn Ceffyl (Cymraeg neu Saesneg)
- Gwybodaeth Bywyd Gwyllt: Moch daear
- Gwybodaeth Bywyd Gwyllt: Madfall gribog fawr
- Hanes Mynydd Helygain (Cymraeg neu Saesneg)
- Gwarchodfa Natur Pwll y Coed (Cymraeg neu Saesneg)

A taste of Flintshire

Once you've had your walk, why not discover some of the fantastic hospitality we have on offer in the county. The pubs on the list below are chosen as being within close range of our walks, and the suppliers all have a reputation for giving 'a true taste' of Flintshire.

Pubs

Black Lion Inn, Babell t: 01352 720239
Blue Bell Inn, Halkyn t: 01352 780309
Bluebell Pub, Ffrith t: 01978 755672
Boot Inn, Northop t: 01352 840247
Britannia Inn, Halkyn t: 01352 780272
Colomendy Arms, Cadole t: 01352 810217
Crooked Horn, Brynford t: 01352 710761
Cross Foxes, Nannerch t: 01352 741293
Cross Keys, Llanfynydd t: 01978 760333
Cross Keys, Soughton t: 01352 753 582
Crown Inn, Lixwm t: 01352 781112
Crown Inn, Trelawnyd t: 01745 571989
Downing Arms, Bodfari t: 01745 710265
Eagle and Child Inn, Gwaenysgor t: 01745 856391
Garth Mill, Ffynnonroyw t: 01745 560141
Glan yr Afon Inn, Dolphin t: 01352 710052
Llyn y Mawn Inn, Brynford t: 01352 714367
Miners Arms, Maeshafn t: 01352 810464
Miners Arms, Rhos y Cae t: 01352 781271
Ye Olde Castle Inn, Caergwrle t: 01978 769236
Crown Inn, Caergwrle t: 01978 760302
Halfway Inn, Caergwrle t: 01978 760521
Derby Arms, Caergwrle t: 01978 760733
Bridge Inn, Caergwrle t: 01978 760977
Picadilly Inn, Caerwys t: 01352 720284
Royal Oak, Caerwys t: 01352 720269
Fox and Grapes, Hawarden t: 01244 532565
The Glynne Arms, Hawarden t: 01244 520323
The Blue Bell, Hawarden t: 01244 534885
Rainbow Inn, Gwernymynydd t: 01352 752 575
Red Lion Inn, Llanasa t: 01745 854291

Red Lion, Northop t: 01352 842011
Rock Inn, Lloc t: 01352 710049
Spinning Wheel, Dobs Hill t: 01244 531068
Stables Bar, Soughton Hall t: 01352 840577
Sun Inn, Eryns t: 01824 780402
We Three Loggerheads Inn, nr Cadole t: 01352 810337
White Horse Inn, Cilcain t: 01352 740142
White Lion Inn, Hope t: 01978 760 572
Y Dderwen Royal Oak, Hendre t: 01352 741466
Ye Old Castle Inn, Caergwrle t: 01978 769236
Ye Olde Talbot Inn, Cymau t: 01978 761410

Local produce

Anne's Patisserie

Unit 36, Manor Industrial Estate, Flint, CH6 5UY t: 01352 763562
james@annespatisserie.co.uk
www.annespatisserie.co.uk
We bake and prepare a range of deserts, sweet foods and celebration cakes for the hotel and restaurant trade, and take orders from the public. We use local products and fair trade chocolate, and have won 'True Taste of Wales Awards' for our range. Please ring or visit our website.

J Hulsons

35 – 37 Wrexham Street, Mold, CH7 1ET t: 01352 753112
Popular local cooked food shop, making its speciality meat pies and savouries on the premises. Ingredients are of the highest quality, with pork reared in Corwen and Johnstown.

Swan's Farm Shop

Ffrith Farm, Treuddyn, Mold, Flintshire CH7 4LE t: 01352 770088
www.swansfarmshop.co.uk
Located on the farm, the shop is run by the

family and has a great selection of award winning food, including home produced beef and lamb, local pork, eggs and chickens, a full range of homemade pies, and much more. Come and walk the 3km nature trail that takes you around the farm. Free parking.

Hawarden Estate Farm Shop

Chester Road, Hawarden, Flintshire, CH5 3FB t: 01244 533 442
www.hawardenestate.co.uk
"True Taste Wales Retailer of the Year" for '08 and '09 with a commitment to real quality food and supporting Welsh producers. Set in the heart of a fruit producing orchard, this exemplary farm shop offers a deli, fresh butchery and bread, play area, gift shop and free parking, as well as all the other tasty in-season fruits and vegetables you would expect from a good farm shop.

Celyn Farmers Market

Contact Mary North on 01352 780 660 for the freshest, tastiest, local produce in Flintshire. The market has three venues: St Marys Church Hall, King Street, Mold: 1st Saturday of every month, 9am – 2pm.
Grosvenor Garden Centre, Old Wrexham Road, Pulford, Cheshire: 2nd Friday of every month, 10am – 3pm.
Welsh College of Horticulture, Northop, Mold : 3rd Sunday of every month, 9am – 1pm.

Organic Stores Farm Shop

Dawn Hughes
Brooklyn Farm, Sealand Road, Deeside, CH5 2LQ t: 01244 881 209
Drop in or give us a ring to find out about our range of organic produce.

Forest Hill Trout Farm & Fishery

Von Gibson
Fish / Seafood
Downing Road, Whitford, CH8 9EQ t: 01745 560151
A small working trout farm in a rural setting with trout grown in natural spring water pools. Come and fly fish, or just come and visit and relax in our café.

North Wales Buffalo

John & Wendy Sigworth
Midlist Farm, Halkyn, CH8 8DH t: 01352 781 695
A family business rearing water buffalo on the slopes of Halkyn Mountain. Lean, tender and tasty cuts are available from the farms own award winning butchery. Grass fed lamb and outdoor reared pork are also available from the farm.

Ann Busby

Natural pickles, chutneys & savoury jellies
39 St Peters Park, Northop, CH7 6DR t: 07786 560 567
Contact Ann by phone for more information on her list of home-made products and where you can buy them.

Caffi Florence

Loggerheads Country Park, nr Cadole t: 01352 810397
Caffi Florence is open every day 10am – 5pm and serves Fair Trade drinks, homemade soups, lunches and traditional afternoon teas. North Wales Regional Winner True Taste of Wales Awards.

The Old Hall Cafe

Wepre Park, Connah's Quay t:01244 812448

Blas o Sir y Fflint

Ar ôl cyrraedd pen eich taith beth am bryd o fwyd blasus yn un o dafam dai'r sir. Mae'r tafam dai ar y rhestr isod i gyd o fewn cyrraedd ein teithiau cerdded ac mae'r cyflenwyr i gyd yn cynnig 'gwir flas' Sir y Fflint.

Tafam dai

Black Lion Inn, Babell t: 01352 720239
Blue Bell Inn, Helygain t: 01352 780309
Bluebell Pub, Ffrith t: 01978 755672
Boot Inn, Llaneurgain t: 01352 840247
Britannia Inn, Halkyn t: 01352 780272
Colomendy Arms, Cadole t: 01352 810217
Crooked Horn, Brynffordd t: 01352 710761
Cross Foxes, Nannerch t: 01352 741293
Cross Keys, Llanfynydd t: 01978 760333
Cross Keys, Sychdyn t: 01352 753 582
Crown Inn, Licswm t: 01352 781112
Crown Inn, Trelawnyd t: 01745 571989
Downing Arms, Bodfari t: 01745 710265
Eagle and Child Inn, Gwaenysgor t: 01745 856391
Garth Mill, Fyynnongroyw t: 01745 560141
Glan yr Afon Inn, Dolphin t: 01352 710052
Llyn y Mawn Inn, Brynford t: 01352 714367
Miners Arms, Maeshafn t: 01352 810464
Miners Arms, Rhes y Cae t: 01352 781271
Ye Olde Castle Inn, Caergwrle t: 01978 769236
Crown Inn, Caergwrle t: 01978 760302
Halfway Inn, Caergwrle t: 01978 760521
Derby Arms, Caergwrle t: 01978 760733
Bridge Inn, Caergwrle t: 01978 760977
Picadilly Inn, Caerwys t: 01352 720284
Royal Oak, Caerwys t: 01352 720269
Fox and Grapes, Penarlâg t: 01244 532565
The Glynne Arms, Penarlâg t: 01244 520323
The Blue Bell, Penarlâg t: 01244 534885
Rainbow Inn, Gwernymynydd t: 01352 752 575
Red Lion Inn, Llanasa t: 01745 854291
Red Lion, Llaneurgain t: 01352 842011
Rock Inn, Lloc t: 01352 710049

Spinning Wheel, Dobs Hill t: 01244 531068
Stables Bar, Plas Sychdyn t: 01352 840577
Sun Inn, Erynys t: 01824 780402
We Three Loggerheads Inn, nr Cadole t: 01352 810337
White Horse Inn, Cilcain t: 01352 740142
White Lion Inn, Yr Hob t: 01978 760 572
Y Dderwen Royal Oak, Hendre t: 01352 741466
Ye Old Castle Inn, Caergwrle t: 01978 769236
Ye Olde Talbot Inn, Cymau t: 01978 761410

Cynnyrch lleol

Annie's patisserie

Uned 36, Ystâd Ddiwydiannol Manor, y Fflint CH6 5UY t: 01352 763562
james@annespatisserie.co.uk
www.annespatisserie.co.uk
Rydym yn pobi ac yn paratoi amrywiaeth o bwdinau, bwydydd melys a chacennau i ddathlu achlysuron arbennig ar gyfer gwestai a bwytai, ac ar gyfer y cyhoedd. Rydym yn defnyddio cynnyrch lleol a sioded masnach deg ac mae'n cynnyrch wedi ennill 'Gwobr Gwir Fas Cymru'.

J Hulsons

Stryd Wrecsam, yr Wyddgrug CH7 1ET t: 01352 753112
Siop boblogaidd sy'n gwerthu bwyd lleol, ac yn gwneud pastai a phrydau savrus arbenigol ar y safle. Defnyddir cynhwysion o'r safon orau, a daw'n porc o foch a fegir yng Nghorwen a Johnstown.

Swan's Farm Siop

Ffrith Farm, Treuddyn, yr Wyddgrug, Sir y Fflint CH7 4LE t: 01352 770088
www.swansfarmshop.co.uk
Mae'r siop ar safle'r fferm a chaiff ei rhedeg gan y teulu ac mae'r detholiad rhagorol o fwydydd a werthir wedi ennill sawl gwobr. Gwerthir cig eidion a chig oen a gynhyrchir ar y fferm, porc, wyau a chywion ieir lleol, ynghyd â phastai cartref

amrywiol a llawer mwy. Dewch i gerdded ar hyd y llwybr natur 3km o amgylch y fferm. Parcio am ddim

Siop Fferm Ystâd Penarlâg

Ffordd Caer, Penarlâg, Sir y Fflint CH5 3FB t: 01244 533 442
www.hawardenestate.co.uk
Enillodd wobwr 'Adwerthwr y Fwyddyn Gwir Fas Cymru' yn '08 a '09. Mae wedi ymrwymo i werthu bwyd o safon ac i gefnogi cynhyrchwyr o Gymru. Mae'r siop fferm hon wedi'i lleoli yng nghanol perllan ac mae'n gwerthu cig a bara ffres a danteithion amrywiol, mae yno lecyn chwarae, siop anrhegion a pharcio am ddim, yn ogystal â'r ffrwythau a'r llysiau y bydddech yn disgwyl eu gweld mewn siop fferm dda.

Marchnad Ffermwyr Celyn

Cysylltwch â Mary North ar 01352 780 660
Y cynnyrch mwyaf blasus, ffres a lleol yn Sir y Fflint. Gwerthir y cynnyrch mewn tri lle: Eglwys y Santes Fair, Stryd y Brenin, yr wyddgrug; y dydd Sadwrn cyntaf ym mhob mis, 9am - 2pm.
Canolfan Arddio Grosvenor, Hen ffordd Wrecsam, Pulford, Swydd Gaer: yr ail ddydd Gwener ym mhob mis, 10am - 3pm.
Coleg Garddwriaeth Cymru, Llaneurgain, yr Wyddgrug: y trydydd dydd Sul ym mhob mis, 9am - 1pm.

Siop Fferm Organic Stores

Dawn Hughes
Brooklyn Farm, Ffordd Sealand, Glannau Dyfrdwy CH5 2LQ t: 01244 881 209
Fferm frithyll fechan mewn lleoliad gwledig lle megir brithyll mewn pyllau dwr ffynnon naturiol.
Dewch i bysgota neu i ymlacio yn ein caffî.

North Wales Buffalo

John a Wendy Sigworth
Midlist Farm, Helygain, CH8 8DH
t: 01352 781 695
Busnes teuluol sy'n magu byfflos dŵr ar lethrau mynydd Helygain. Mae damau o gig tyner a blasus ar gael gan gigydd y fferm, sydd wedi ennill sawl gwobr. Hefyd, gwerthir cig yr yn a fu'n pori ar y caeau a'r moch a fagwyd yn yr awyr agored.

Ann Busby

Pic, siytni a jeli sawrus
39 Parc Dewi Sant, Llaneurgain
CH7 6DR t: 07786 560 567
Ffoniwch Ann i gael rhagor o wybodaeth am ei chynnyrch cartref a ble y gallwch eu prynu.

Caffi Florence

Parc Gwledig Loggerheads, ger Cadole t: 01352 810397
Mae Caffi Florence ar agor bob dydd 10am-5pm ac mae'n gwerthu diodydd Masnach Deg, cawl cartref, prydau bwyd a the traddodiadol. Enillydd Gwobr Rhanbarth Gogledd Cymru Gwir Fas Cymru.

Chaffi'r Hen Blasyd

Parc Gwerpa, Connah's Quay t: 01244 812448

After your fantastic walk, why not...

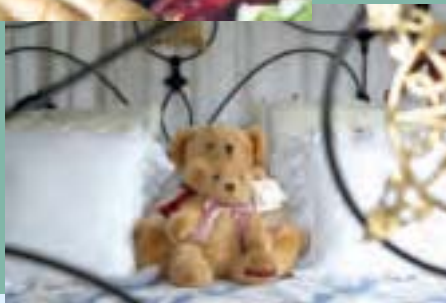
Ar ôl eich taith gerdded wych, beth am...

...have a slap up meal...

...fwynhau pryd bwyd blasus...

...put your feet up...

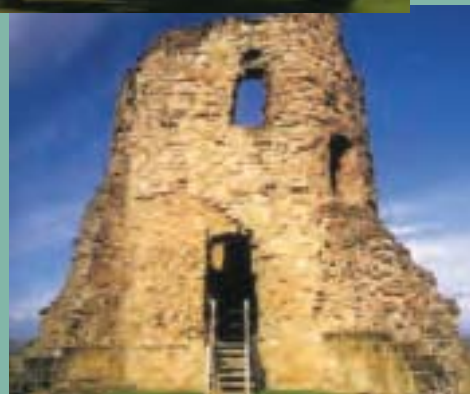
...rhoi'ch traed i fyny...

...and tomorrow take a spin...

...ac yfory, mynd am dro...

...to more great places!

...i fwy o leoedd ardderchog!

Visit Flintshire
Dewch i Sir y Fflint

Download them all from the DVD!

Lawrlwythwch y cyfan oddi ar y DVD!

Further Information

Mwy o Wybodaeth

Help us to keep up to date

The greatest care has been taken to compile the walks in this publication. However, Flintshire's countryside is a living, working landscape. Footpaths can change, stiles are replaced, housing is built and field boundaries alter. Whilst the authors accept no responsibility for any route changes that occur, we would be grateful for feedback so that we can keep future reprints up to date. Send your comments to: Flintshire Countryside Service, c/o Wepre Park Visitor Centre, Connah's Quay, Flintshire CH5 4HL or use countryside@flintshire.gov.uk

Reporting serious route problems

In both Denbighshire and Flintshire, their respective Rights of Way Officers have overall responsibility for maintaining the route network, and keeping paths open and accessible.

Flintshire County Council – 01352 752121

Denbighshire County Council – 01824 706000

Maps to use

The walks in this booklet are covered by the Ordnance Survey Explorer 256, 265 and 266.

Acknowledgements

Grateful thanks to the many enthusiastic volunteers who gave their time and effort to check the routes for us, and without whom this guide would not have been possible. Many thanks to Eileen Hird, Eldryd and Margaret Ankers, Brian Bennett, Jayne Brereton, Jo Danson, Jim Irvine, Ian Kelly, Clive and Lisa Menzies, Colin Sutton, John Roberts, Howard White and Ron Williams.

Helpwch ni i sierhau body wybodaeth yn gyfredol

Lluniwyd y teithiau cerdded sydd yn y llyfryn hwn gyda gofal mawr. Ond tirwedd sy'n fyw, sy'n gweithio ac yn newid o hyd yw cefn gwlad Sir y Fflint. Efallai bydd y llwybrau a'r camfeydd yn newid, tai newydd yn cael eu codi, a ffiniau'n symud. Er nad yw'r awduron yn derbyn unrhyw gyfrifoldeb am newidiadau all ddigwydd ar y llwybrau, buasem yn dra diolchgar ichi am adborth er mwyn inni gadw'r adargraffiadau'n gyfredol. Anfonwch eich sylwadau at: y Swyddog Gwasanaethau Ymwelwyr, Gwasanaeth Cefn Gwlad Sir y Fflint, gofal Canolfan Croeso Parc Gwepre, Connah's Quay, Sir y Fflint CH5 4HL neu ewch i countryside@flintshire.gov.uk

Adrodd am drafferthion difrifol ar y llwybr

Yn Sir Ddinbych a Sir y Fflint, Swyddogion Hawliau Tramwy sydd â'r cyfrifoldeb cyffredinol a am gynnal a chadw'r rhwydwaith llwybrau, a'u cadw ar agor ac yn hygyrch.

Cyngor Sir y Fflint – 01352 752121

Cyngor Sir Ddinbych – 01824 706000

Pa fapiau i'w defnyddio

Ceir yr holl deithiau cerdded sydd yn y llyfryn hwn yn y mapiau Arolwg Ordnans Explorer 256, 265 a 266.

Cydnabyddiaethau

Diolch yn ddiffuant i'r nifer o wirfoddolwyr brwd a roddodd o'u hamser a'u hymdrech i wirio'r llwybrau. Heb eu cymorth ni fyddai'r arweiniad hwn yn bosib. Diolch o galon i Eileen Hird, Eldryd and Margaret Ankers, Brian Bennett, Jayne Brereton, Jo Danson, Jim Irvine, Ian Kelly, Clive and Lisa Menzies, Colin Sutton, John Roberts, Howard White and Ron Williams.

'Rural Walks in Flintshire'
has been produced by

Flintshire Countryside Service

'Cerdded yng Nghefn Gwlad
Sir y Fflint'

Cynhyrchwyd gan wasanaeth

Cefn Gwlad Sir y Fflint

Helping you to enjoy our
countryside and wildlife

by

- managing sensitive wildlife areas
- working with communities and landowners
- encouraging understanding & awareness
- providing a 'best value', high quality service

...Enjoy your walk!

*I'ch helpu chi i fwynhau cefn gwlad
a bywyd gwylt ein hardal drwy:*

- reoli'r ardaloedd bywyd gwylt sydd dan fygythiad
- cydweithio â chymunedau a thirfeddianwyr
- hybu dealltwriaeth a chodi ymwybyddiaeth
- darparu gwasanaeth o safon ac sy'n cynnig 'gwerth gorau'

...Mwynhewch y cerdded!

t: 01244 814 931
e: countryside@flintshire.gov.uk

Flintshire Countryside Service

Gwasanaethau Cefn Gwlad Sir y Fflint